

U N I V E R Z I T A K A R L O V A V P R A Z E

Filosofická fakulta

Ústav jižní a centrální Asie

Seminář romistiky

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Proces odškodňování obětí romského holocaustu v České republice

*The process of compensation for the victims of the Romany holocaust in the
Czech Republic*

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Milada Závodská**

Oponent bakalářské práce: **PhDr. Jan Červenka, Ph.D.**

PODĚKOVÁNÍ

Děkuji

Miladě Závodské

za podnětné vedení mé práce a

Janě Kramářové a Jakubu Krčíkovi

za ochotu, s jakou mi poskytovali informace.

Stejně tak jako děkuji:

Heleně Danielové (MRK), Janě Hazukové,

Rostislavě Křivánkové, Martě Malé (NFOH),

Miriam Mráčkové, Zuzaně Ramajzlové,

Petru Rubákovi, Čěňku Růžičkovi (VPORH),

Martě Tulejové (ROI), Blance Vrbové

a Margitě Wagner.

Prohlašuji,
že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně
a že jsem uvedla všechny použité prameny a literaturu.

V Praze dne 25. srpna 2007

Obsah

Obsah	4
Seznam použitých zkratk	7
1. Úvod	8
1.1. Metodika práce	8
1.2. Romové v České republice	9
2. Vliv německé expanzivní politiky na předmnichovské Československo	11
2.1. Rozpad Československa	11
2.1.1. Připojení území Sudet k Německé říši	11
2.1.2. Vznik Slovenské republiky	12
2.1.3. Okupace slovenského území Maďarskem	12
2.1.4. Vznik Protektorátu Čechy a Morava	13
2.2. Represe vůči Romům	13
2.2.1. Represe vůči Romům v předmnichovském Československu	13
2.2.2. Rasová politika Německé říše	14
2.2.2.1. Koncentrační tábory	15
2.2.3. „Řešení cikánské otázky“ v jednotlivých regionech	16
2.2.3.1. Romové a Sintové v Třetí říši a župě Sudetenland	16
2.2.3.2. Romové v Protektorátu Čechy a Morava	17
2.2.3.3. Romové na území zabraném Maďarskem	18
2.2.3.4. Pracovní tábory ve Slovenské republice	19
2.3. Poválečná migrace v rámci Československa	20
2.4. Neuznaná genocida	21
3. Procesy odškodňování v České republice	25
3.1. Zákon č. 255/1946 Sb.	25
3.2. Švýcarský fond	28
3.2.1. Vznik Švýcarského fondu pro oběti holocaustu/ šoa	28

3.2.2. Struktura švýcarského fondu.....	29
3.2.3. Spolupráce s lokálními organizacemi	30
3.2.4. Realizace cílů fondu.....	32
3.2.4.1. Realizace cílů Švýcarského fondu v České republice	33
3.2.4.1.1. Liga na pomoc romským obětem války.....	33
3.2.4.1.2. Muzeum romské kultury a Výbor pro odškodnění romského holocaustu.....	34
3.2.5. Finance Švýcarského fondu vyčerpány – změna směrnic.....	35
3.2.5.1. Změna směrnic v České republice.....	35
3.2.6. Zakončení Švýcarského fondu.....	36
3.2.7. Dopad programu Švýcarského fondu na další odškodňování v ČR.....	37
3.3. Humanitární projekt ČNFB.....	38
3.3.1. Česko-německá deklarace o vzájemných vztazích a jejich budoucím rozvoji z 21.1.1997.....	38
3.3.2. Projekt humanitární pomoci pro oběti národně socialistického násilí.....	39
3.3.2.1. Jaké podmínky museli žadatelé splňovat?.....	39
3.3.2.2. Výše dávek.....	40
3.3.2.3. Průběh projektu.....	41
3.4. „Připomínka, odpovědnost a budoucnost“	43
3.4.1. Vznik nadace „ <i>Erinnerung, Verantwortung und Zukunft</i> “	43
3.4.2. Zájmy Romů a Sintů.....	45
3.4.3. „Připomínka, odpovědnost a budoucnost“ v České republice.....	45
3.4.3.1. Kdo mohl žádat.....	46
3.4.3.2. Informační kampaň.....	48
3.4.3.3. Náležitosti žádostí.....	49
3.4.3.4. Důkazní nouze.....	50
3.4.3.4.1. Kompleťování žádostí romských žadatelů.....	51
3.4.3.5. Výše dávek.....	52
3.4.3.6. Odvolací řízení.....	53
3.4.3.7. Výstup nadace „Připomínka, odpovědnost a budoucnost“ v České republice.....	53
3.5. Rakouský fond „Smíření, mír a spolupráce“	54
3.6. Mezinárodní organizace pro migraci – IOM.....	54

3.6.1. Problém s informacemi.....	56
3.6.2. HVAP	57
3.6.3. Humanitární a sociální projekty (HSP).....	58
3.6.3.1. Člověk v tísní – sociální asistence.....	59
3.6.3.2. DROM Brno	60
3.6.3.3. Liga na pomoc romským obětem války.....	60
3.6.3.4. Rada olašských Romů v České republice - Romaňi bacht.....	61
3.6.3.5. Eduko.....	61
3.6.3.6. Oblastní charita Most.....	61
3.6.3.7. Adra.....	62
3.7. Opatření MO ČR k zákonu 255/1946 Sb.	62
3.8. Další zákony	65
3.8.1. Zákon 357/2005 Sb.....	66
 4. Závěr	 67
Soupis použitých pramenů a literatury.....	69
Seznam příloh.....	73
Shrnutí.....	74
Summary.....	76

Seznam použitých zkratk

ATS - rakouský šilink

BEG - *Bundesentschädigungsgesetz* (Spolkový odškodňovací zákon)

ČNFB - Českoněmecký fond budoucnosti

ČR – Česká republika

ČRON - Česká rada pro oběti nacismu

ČSBS - Český svaz bojovníků za svobodu

ČSR - Československo

ČSSZ - Česká správa sociálního zabezpečení

ČvT - Člověk v tísni, obecně prospěšná společnost při České televizi

DDR – *Deutsche demokratische Republik* (Německá demokratická republika)

DM – německá marka

FF UK – Filosofická fakulta Univerzity Karlovy

GFLCP - *German Forced Labor Compensation Program* (Něm. komp. program pro nuceně nasazené)

HSLŠ - *Hlinkova slovenská ľudová strana*

HSP - Humanitární a sociální projekty

HVAP - *Holocaust Victim Assets Programme* (Program fondů obětí holocaustu)

CHF – švýcarský frank

IOM – *International organization for migration* (Mezinárodní organizace pro migraci)

IRU – *International romani union* (Mezinárodní romská unie)

KSČ – Komunistická strana Československa

MO ČR - Ministerstvo obrany České republiky

MRK - Muzeum romské kultury

MV ČR – Ministerstvo vnitra České republiky

NFOH - Nadačního fondu obětem holocaustu

NSDAP - *Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei* (Nár. soc. německá dělnická strana)

ROI - Romská občanská iniciativa

SdP - *Sudetendeutsche Partei* (Sudetoněmecká strana)

SS - *Schutz Staffel* (ochranné oddíly)

USB - *Union Bank of Switzerland*

USD – americký dolar

VPORH - Výboru pro odškodnění romského holocaustu

VZP - Všeobecná zdravotní pojišťovna

WJRO - *World Jewish Restitution Organization* (Světová židovská restituční komise)

1. Úvod

Dějiny lidstva jsou neustálým koloběhem malých a velkých vítězství, pokroku a vynálezů, ale také malých a velkých proher a smutných tragédií. Mezi tragédie 20. století patří neodmyslitelně i genocidy. V českých učebnicích dějepisu je nejčastěji zmiňovaný Hitlerův pokus vyhladit Židy za II. světové války, ale neméně hrůzná byla i genocida ve Rwandě, etnická čistka Arménů, nebo snaha již zmiňovaného Hitlera vyvraždit Romy.

Ovšem zdaleka není tak samozřejmé, že se o podobných stinných stránkách historie můžeme dočíst např. v oněch učebnicích dějepisu. Postavit se těmto tragédiím čelem, připustit si je a mluvit o nich je těžké, natož pak se s nimi vypořádat, převzít za ně odpovědnost a rehabilitovat oběti.

Paní Erika Gažiová mi vyprávěla příběh svého otce, který byl za II. světové války deportován na nucené práce do Německa, kde přišel o dva prsty na ruce. Po válce trpěl těžkými depresemi. Když se mě paní Balážová zeptala, zda nevím o nějaké možnosti odškodnění pro její rodinu za to, čím si její otec prošel, nedokázala jsem jí odpovědět. Začala jsem vyhledávat informace a s každým novým poznatkem rostl můj zájem o téma.

1.1. Metodika práce

Vytyčeným cílem práce je zmapování procesů odškodňování obětí romského holocaustu v České republice se zaměřením na jejich vstřícnost vůči důkazní nouzi a životní situaci některých žadatelů.

Pro pochopení problémů, na něž některé odškodňovací programy narazily, je nezbytné zmínit historický kontext, který osvětlí rozdílný přístup k „řešení cikánské otázky“ na území Slovenského státu, v Protektorátu Čechy a Morava a v dalších relevantních oblastech. Jako stěžejní zdroje informací mi v tomto případě slouží publikace historika Ctibora Nečase a romistky Mileny Hübschmannové, jejichž práce jsou na tomto poli průkopnické.

S uceleným zpracováním tématu odškodňování romského holocaustu v České republice jsem se v odborné literatuře nesetkala. Okrajově o této problematice pojednávají Jana Kramářová a Jakub Steiner v publikaci *(Ne)Bolí*.¹ Podobně pak v kapitole *Neuznaná genocida* nastiňuje možnosti odškodnění Milena Hübschmannová.²

¹ Kramářová, Jana a kol. 2005. *(Ne)Bolí. Vzpomínky Romů na válku a život po válce. Člověk v tísní, společnost při České televizi o.p.s. Praha. ISBN 80-86961-04-4.*

² Hübschmannová 2005, s. 49-51.

Téma odškodňování romského holocaustu je v ČR stále aktuální. Letos (2007) na jaře např. svoji činnost ukončila a vydala závěrečnou zprávu³ německá nadace „Připomínka, odpovědnost a budoucnost“. Ve stejnou dobu byla vyplacena poslední dávka v desetiletém humanitárním projektu Česko-německého fondu budoucnosti, kdy se závěrečná zpráva dokonce očekává až koncem roku. Proto bylo v mé práci možné kombinovat více metod sběru dat.

Základním zdrojem informací mi byly primární prameny jako tedy např. závěrečné zprávy jednotlivých programů, výroční zprávy zúčastněných organizací, popřípadě analýzy a některé dílčí dokumenty. Přičemž při zpracovávání těchto pramenů bylo třeba brát na vědomí, že se jedná o „sebedokumentaci“ jednotlivých organizací, a s tímto vědomím i přistupovat k informacím v nich obsažených.

Tyto prameny pak bylo možné konfrontovat s výpověďmi zúčastněných, a to jak ze strany zprostředkovatelů odškodnění, tak ze strany příjemců. Ne zřídka se stávalo, že se verze jednotlivých subjektů o průběhu událostí rozcházel.

Bohužel ne všechny strany byly vstřícné a ochotné poskytovat jak dokumenty tak výpovědi. Proto v práci dochází k částečné nevyváženosti, kdy především informace o činnosti Mezinárodní organizace pro migraci (IOM) mi zůstaly nedostupné. Naopak některé podrobnější informace o činnosti Česko-německého fondu budoucnosti (ČNFB) nebo o zákoně 255/1946 Sb. mi přišly natolik důležité, že je uvádím na úkor vyváženosti práce.

Přesto doufám, že předloženou prací přispěji k zprůhlednění odškodňovacích programů a k pochopení neúspěšnosti některých z nich.

1.2. Romové v České republice

V České republice dnes žije odhadem něco mezi 100.000 a 250.000 Romů.⁴ Přesnější počet nelze stanovit vzhledem k problematické definici cílové skupiny. Rozchází se pohled jedinců, jak se sebeidentifikují, a pohled majoritní společnosti, jak si ona definuje „příslušníky romské komunity“. Jedním z citovaných údajů o počtu Romů v České republice bývá poslední oficiální sčítání lidu z roku 2001, kdy se k romské národnosti přihlásilo pouhých 11.746 osob. Ovšem toto sčítání nebylo na zjištění národnosti cílené a jednalo se navíc pro mnohé o první možnost, jak se k romské národnosti vůbec přihlásit. Že se zjištěný

³ „Gemeinsame Verantwortung und moralische Pflicht“ Abschlussbericht zu den Auszahlungsprogrammen der Stiftung „Erinnerung, Verantwortung und Zukunft“. Wallstein Verl. Göttingen 2007. ISBN 978-3-8353-0221-1.

⁴ Fraser 2002, s. 249.

počet osob romské národnosti rozchází s realitou, nechává tušit další údaj ze stejného sčítání lidu, v němž se 23.211 osob hlásí k romštině jako ke své mateřštině.⁵

V České republice je zastoupeno hned více subetnických skupin Romů. Nejpočetnější jsou tzv. slovenští Romové, kteří na území České republiky přišli až po válce, stejně jako již podstatně méně početnější skupiny Romů tzv. maďarských a olašských.

Ač žilo před válkou na území České republiky až 8.000 tzv. českých a moravských Romů, ti přestali po II. světové válce fakticky jako subetnická skupina existovat, protože z koncentračních táborů se vrátilo jen cca. 600 osob.⁶ Podobný osud stihl i Sinty, tzv. německé Romy, v českém pohraničí.

Většina Romů žijících dnes v České republice se tedy přistěhovala až během posledních šedesáti let a druhou světovou válku prožila na jiném území. Podle politického uspořádání z roku 1939 se jednalo o Slovenskou republiku, o Protektorát Čechy a Morava, o Sudety zabrané Německem a o území jižního Slovenska zabrané Maďarskem. (viz příloha č. 1) Všechny tyto čtyři oblasti měly vůči Německé říši odlišný status a platila v nich odlišná legislativa s různým dopadem na postavení Romů.

---

⁵ <http://www.czso.cz/sldb/sldb2001.nsf/tabx/CZ0000>

⁶ Fraser 2002, s. 219.

2. Vliv německé expanzivní politiky na předmnichovské Československo

Politická radikalizace, díky níž se k moci dostali nacisté, začala už po I. světové válce, a to především během rozsáhlé hospodářské krize v letech 1929 – 1933. V Německu začal narůstat počet voličů NSDAP (*Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei*)⁷, až v roce 1933 vyhrála s 37,8% hlasů volby.⁸ Adolf Hitler se stal říšským kancléřem a Německo započalo svoji expanzivní politiku.

2.1. Rozpad Československa

2.1.1. Připojení území Sudet k Německé říši

Hospodářská krize se projevila i v českém pohraničí na západě a na severu země, kde před válkou žilo především německy hovořící obyvatelstvo. Vzrůstala podpora nacionalistických a autonomistických tendencí, z čehož těžila strana Konráda Henleina – *Sudetendeutsche Heimatfront*. Strana se sice oficiálně od nacismu distancovala, ale tajně udržovala kontakty s nacistickým Německem a sledovala iredentistické cíle. V roce 1935 se přejmenovala na *Sudetendeutsche Partei* (SdP) a pod tímto názvem vstoupila v témže roce do voleb do Národního shromáždění, kde získala dvě třetiny hlasů německých voličů a stala se tak s 15,2% hlasů druhou nejsilnější politickou stranou v ČSR. „*To jasně signalizovalo, že menšinové obyvatelstvo ČSR začíná hlasovat podle etnických, a nikoliv sociálních a stavovských kritérií.*“⁹

Od tohoto okamžiku byla SdP Hitlerovou prodlouženou rukou. Roku 1938 požádalo Německo o připojení českého pohraničí k Říši. 29. září 1938 byla přijata Mnichovská dohoda, v níž se představitelé Německa, Francie, Itálie a Velké Británie dohodli na odstoupení českého pohraničí Říši. O měsíc později byla vytvořena územně správní jednotka Říše - župa *Sudetenland*.

---

⁷ Národně socialistická německá dělnická strana.

⁸ *Universum*. Díl 3, s. 253.

⁹ Rychlík 1997, s. 132.

2.1.2. Vznik Slovenské republiky

Oslabené pozice československé vlády po zabrání Sudet využila *Hlinkova slovenská ľudová strana* (HSL'S) a prosadila autonomii Slovenska. HSL'S následně začala budovat totalitní režim. Donutila ostatní politické stany se s ní sloučit a KSČ a sociální demokracii pozastavila činnost. Byla rozpuštěna krajinská, okresní a obecní zastupitelstva a vznikly národní výbory. A posledním krokem k totalitě bylo založení polovojenského sboru - Hlinkovy gardy, která na Slovensku sehrála i významnou roli při represích vůči Romům i Židům.

Vznik zcela samostatného Slovenska urychlil Hitler, když v březnu 1939 svěřil Jozefu Tisovi, předsedovi HSL'S, své plány s českými zeměmi a zároveň pohrozil maďarskou okupací. Slovenský sněm pak 14. března 1939 narychlo odhlasoval zákon o samostatném slovenském státě. Jen o několik dní později byl v Berlíně podepsán tzv. *Schutzvertrag* – dohoda o německé ochraně Slovenské republiky, která ale fakticky Slovensko spíše Říši podřizovala.

Formálně ale na rozdíl od Protektorátu Čechy a Morava zůstalo i podle ústavy z 21. července 1939 Slovensko republikou s voleným jednokomorovým parlamentem, s vládou a v čele s prezidentem. Ovšem s novou ústavou se nekonaly nové volby, a tak byly nadále všechny posty obsazeny straníky HSL'S a republika tak demokraticky vypadala jen navenek.

Ústava sice zakotvovala práva menšin, ale jimi byli míněni pouze Němci a Maďaři. Jiné národnostní skupiny nebyly vymezovány jako menšiny a byly vystaveny různým represím. Tiso se dokonce snažil vytvořit národnostní katastr, do něhož by byl každý při narození zanesen podle příslušnosti k určité národnostní skupině, ale pro nedostatek kritérií, podle nichž by se národnost určovala, z plánů sešlo.¹⁰

2.1.3. Okupace slovenského území Maďarskem

To že již zmíněný *Schutzvertrag* nesloužil úplně k ochraně Slovenska, potvrzuje i fakt, že krátce po jeho podepsání obsadilo Maďarsko jižní slovenské pohraničí, kde žila početná maďarská menšina. Spolu s Podkarpatskou Rusí a Sedmihradskem získalo Maďarsko toto území 1938 ve vídeňské arbitráži. O územním sporu měly rozhodnout mnichovské mocnosti,

---

¹⁰ Rychlík 1997, s. 181.

ale Francie a Velká Británie se distancovaly a přenechaly rozhodnutí Německu a Itálii, jejichž ministři zahraničí rozhodli ve prospěch Maďarska. (viz příloha č. 1)

2.1.4. Vznik Protektorátu Čechy a Morava

Po okleštění Sudet a po proklamaci Slovenské republiky měl Hitler již cestu snadnou, 15. března 1939 došlo k okupaci českých zemí a 16. března vznikl Hitlerovým výnosem Protektorát Čechy a Morava, který byl připojen k Říši, a to nikoli jako vazalský stát, ale jako včleněný region Říše. Vzorem byl Hitlerovi francouzský protektorát v Tunisu z 80. let 19. století. Protektorát sice formálně vykazoval známky autonomie, jako byla vlastní vláda nebo prezident, ale ti nesměli udržovat žádné mezinárodní styky a ve všem byli podřízeni říšskému protektorovi a jeho orgánům. Zejména pak říšský protektor Reinhard Heydrich ani nijak neskryval, že česká protektorátní reprezentace je jen výkonnou složkou německé vůle.

2.2. Represe vůči Romům

2.2.1. Represe vůči Romům v předmnichovském Československu

S nacistickou politikou se po Evropě šířila i rasová nesnášenlivost a represe vůči některým skupinám obyvatel, mimo jiné i vůči Romům. Tzv. „proticikánská opatření“ zakotvená v legislativě byla však přijímána i před rozpadem Československa ještě před nacistickou intervencí.

15. července 1927 byl národním shromážděním přijat zákon č. 117 o potulných cikánech. Na jeho základě byla v době od 1. června 1928 do 15. srpna 1929 policejními metodami provedena evidence všech kočovníků a tuláků „žijících po cikánsku“. Zaevidované osoby starší 14 let byly povinny nosit u sebe cikánské legitimace, při jejichž tvorbě se ministerstvo vnitra inspirovalo francouzskými antropometrickými knížkami, takže kromě osobních údajů obsahovaly i popis držitele, otisky prstů apod. Dále byli Romům kočujícím s vozy nebo tažnými zvířaty vydávány kočovnické listy, jejichž vydání se ale nedalo nárokovat a zároveň bez nich nebylo kočování možné.¹¹

Zákon obsahoval i další diskriminující prvky, namířené proti kočujícím a polousedlým Romům, např. možnost odebírání dětí mladších 18 let rodičům žijícím kočovným způsobem

---

¹¹ Nečas 1992, s. 43-44.

života, nebo v zájmu veřejného zdraví dával starostům právo nařídit zdravotní prohlídku kočujících osob.

Podstatně citelnější represe a odeírání základních lidských práv a svobod pocítili všichni Romové na území v tu dobu už bývalého Československa až s příchodem národně socialistické politiky Německa. Evidence z roku 1929 nacistům jednoznačně umožnila rychlejší realizaci genocidy.

2.2.2. Rasová politika Německé říše

Když v roce 1933 převzal v Německu moc Adolf Hitler a NSDAP, začali prosazovat ideologii, jejíž nedílnou součástí byl rasismus. Populární byl jak antropologický rasismus, jenž ze společnosti vyčleňoval tzv. „cizí rasy“ jako méněcenné, tak teorie rasové hygieny, jež zase zavrhovala všechny osoby neodpovídající normám „německého národního společenství“, jako byli homosexuálové, zdravotně postižení, zločinci, apod.. Sintové a Romové byli jako „méněcenní“ hodnoceni podle obou teorií, jednou jako „rasově cizí“ a jednou jako asociálové.¹²

Předpoklady pro vyhlazení Židů a Romů vytvořily tzv. Norimberské zákony z 15. 9. 1935, konkrétně „Zákon o říšském občanství“, „Zákon na ochranu německé krve a německé cti“ a prováděcí nařízení k těmto zákonům, které jasně deklarovaly: *„In Europa sind regelmäÙig nur Juden und Zigeuner artfremden Blutes.“*¹³ Tyto zákony byly směrodatné i pro protektorát, kde na ně reagovali leckdy mnohem rychleji, než v samotné Říši.

Podle Norimberských zákonů bylo s Židy ale zacházeno trochu jinak než se Sinty a Romy. Zatímco Židé byli okamžitě zbaveni říšského občanství, Romové směli až do 12. ustanovení k zákonům z roku 1943 požívat výhody říšského občanství. Až na pár výjimek, jako např. že byli vyloučeni z Wehrmachtu apod.¹⁴ Bylo tomu tak především proto, že Židé byli pro Říši považováni za významnější riziko.

*„In ihrer Dissertation stellte Ritters Assistentin Eva Justin fest, dass das 'Zigeunerproblem' mit dem 'Judenproblem' insofern nicht zu vergleichen sei, als die 'Zigeunerart' im Gegensatz zur 'jüdischen Intelligenz' das deutsche Volk als Ganzes nicht untergraben oder gefährden könne.“*¹⁵

¹² Kladivová 1994, s. 10.

¹³ *Norimberské zákony*. In: Rose 1987, s. 13.

(V Evropě jsou kontinuálně pouze Židé a Cikáni cizí krve.)

¹⁴ Margalit 2001, s. 65.

¹⁵ Zimmermann. *Rassenutopie*. In: Margalit 2001, s. 66.

Aby mohli být Romové a Sintové „úspěšně vyhlazeni“, bylo třeba je definovat. Tento úkol si vzala za své *Die Rassenhygienische und Bevölkerungsbiologische Forschungsstelle*¹⁶ v čele s psychologem Robertem Ritterem a jeho pravou rukou Evou Justinovou. Výzkum se zaměřoval na vztah mezi dědičností a kriminalitou a rasové teorie byly stavěny na genealogii a antropometrických měřících,¹⁷ jimž se Romové a Sintové museli podrobovat už od nástupu nacistů k moci.

V roce 1933 byl také zřízen první koncentrační tábor v Dachau, kam byli posíláni nejdříve jen kriminálníci. Postupně však bylo na celém území Říše zřízeno 83 koncentračních táborů, které měly sloužit k „definitivnímu vyřešení cikánské a židovské otázky“.¹⁸

2.2.2.1. Koncentrační tábory

Utrpení, kterým si vězňové v koncentračních táborech museli projít, bylo v odborné literatuře již mnohokrát popsáno. Na osudy vězňů z řad Romů a Sintů se zaměřil česky píšící historik Ctibor Nečas ve svých publikacích „Nemůžeme zapomenout – *Naši bisteras*“¹⁹ nebo „Holocaust českých Romů“²⁰ a dalších.

Jedním z největších vyhlazovacích táborů byl Auschwitz. Tento koncentrační tábor byl zřízen na Himmlerův rozkaz z 27. dubna 1940 v Polsku, které Německo okupovalo už od září 1939, nedaleko města Osvětim.

Auschwitz byl táborem vyhlazovacím a měl i sekci „rodinný cikánský tábor“. Jedinou možností, jak zde přežít, byl téměř nereálný útěk nebo převezení do jiných koncentračních táborů jako byly Buchenwald, Ravensbrück nebo Flossenbürg. Jinak všechny vězně čekala smrt v plynových komorách, pokud nezemřeli dříve na podvýživu, na epidemii skvrnitého tyfu, tuberkulózy nebo úplavice, na následky „lékařských“ pokusů, či nebyli ubiti k smrti nebo zastřeleni pro nedodržení nějakého zákazu, či jen z rozmaru dozorce. Fyzické týrání doprovázel i psychický teror. Už při příjezdu do tábora byly všem oholeny hlavy a hromadně

(Eva Justinová, asistentka Rittera, ve své disertaci konstatuje, že „cikánský problém“ není s „židovským problémem“ do té míry srovnatelný, protože „cikánská povaha“ oproti „židovské inteligenci“ nemůže německý národ jako takový poškodit nebo ohrozit.)

¹⁶ Výzkumné centrum pro rasovou hygienu a biologii populace.

¹⁷ Fraser 2002, s. 211-212.

¹⁸ *Universum*. Díl 2, s. 546.

¹⁹ Nečas, Ctibor. 1994. *Nemůžeme zapomenout – Naši bisteras*. Univerzita Palackého v Olomouci. Olomouc. ISBN 80-7067-354-0.

²⁰ Nečas, Ctibor. 1999. *Holocaust českých Romů*. Prostor. Praha. ISBN 80-7260-022-2.

za ponižování dozorců byli všichni vydesinfikováni. Během celé koncentrace pak katastrofální hygienické a ubytovací podmínky udělaly s psychikou vězňů své.

Philomena Franz, sintska spisovatelka, vzpomíná na Osvětim: *„Da fuhr ein Lastwagen auf uns zu. Von weitem sah es so aus, als ob er Schweine geladen hätte. Es schwabbelte alles so. [...] Und dann sah ich es genau: Ich sah die Gesichter der Toten, die da drauf lagen. Im Tod noch die Erniedrigung! Ich habe Köpfe gesehen, die zwischen Frauenbeinen lagen. So hat man sie einfach kreuz und quer draufgeschmissen, verladen. [...] Ich habe nur noch gedacht: Lieber Gott, lass mich sterben! Ich will nicht mehr, lass mich doch! Lass mich doch! Oft habe ich auf den Knien gelegen. Keinen Ausweg mehr gesehen. Das war die Hölle. Ich wusste: Wir kommen da nicht mehr heraus.“*²¹

2.2.3. „Řešení cikánské otázky“ v jednotlivých regionech

Jak už bylo v kapitole 1.1 zmíněno, za II. světové války postihl Romy na území bývalého Československa různý osud. Zatímco z Protektorátu Čechy a Morava, ze Sudet a z území zabraném Maďary byli Romové postupně odváženi do koncentračních táborů s cílem je vyvraždit, na Slovensku konec války Romy před genocidou uchránil. Ovšem represí a nucené práce ušetření nebyli.

2.2.3.1. Romové a Sintové v Třetí říši a župě Sudetenland

O osudu Sintů a Romů v Sudetech bohužel není mnoho informací. Lze tedy pouze předpokládat, jak mimo jiné uvádí i Ctibor Nečas,²² že v této říšské župě bylo s Romy a Sinty zacházeno stejně, jako jinde v Říši.

Rasistické tendence nacistické politiky vůči Romům jsou zakotveny v Norimberských zákonech z roku 1935 a v komentáři k zákonům z roku 1936, jež označily Romy a Sinty za

---

²¹ Albus 1988, s. 48-49.

(V tom jelo našim směrem nákladní auto. Zdaleka to vypadalo tak, jakoby mělo naložená prasata. Všechno se to tak třáslo jako rosol. [...] A pak jsem to viděla zřetelně: Viděla jsem ty obličejy těch mrtvých, kteří tam na tom leželi. Ještě takové ponížení ve smrti! Viděla jsem hlavy, jak ležely mezi ženskýma nohama. Tak je tam prostě křížem krážem naházeli, naložili. [...] Už jsem si jen myslela: Dobrotivý Bože, nech mě umřít! Už nechci, nech mě přeci! Nech mě přeci! Často jsem ležela na kolenou. Neviděla jsem východisko. Bylo to peklo. Věděla jsem: Odtamtud se už nedostaneme.)

²² Nečas 1999, s. 11.

méněcenné občany. Pro „ochranu německé krve a německé cti“ byli zbaveni mnoha práv a svobod, byli např. nuceně nasazováni ve zbrojařském či chemickém průmyslu.

Od roku 1941 navíc spadali pod tzv. sterilizační zákon i „asociálové“, díky čemuž bylo mnoho Sintů sterilizováno. Jen v letech 1943 – 1944 na 2000 osob. Sterilizace je ale paradoxně ušetřila deportace do Osvětimi, a tudíž jisté smrti.²³

Osudným se pro Romy a Senty v Říši stal totiž tzv. Osvětimský výnos říšského vůdce SS Heinricha Himmlera z 16. prosince 1942, na jehož základě začaly hromadné transporty Romů a Sintů do koncentračního tábora Auschwitz, konkrétně do jeho části Birkenau.

Himmler však zastával názor, že i mezi „čistokrevnými Cikány“ se nachází „rasově hodnotné elementy“. Když dal rozkaz k transportům Cikánů do Osvětimi, bylo z něho několik skupin Sintů a Lalerů vyloučeno. Ovšem museli se podrobit sterilizaci.²⁴

Z okupovaného pohraničí byli Romové a Sintové deportováni jedním samostatným hromadným transportem v březnu 1943 a dalšími transporty v březnu a dubnu 1943 spolu s německými a rakouskými Romy. Podle táborové evidenční knihy zahynulo v Osvětimi 973 Romů a Sintů ze Sudet.²⁵

2.2.3.2. Romové v Protektorátu Čechy a Morava

V protektorátu před válkou žily tři subetnické skupiny Romů, a to tzv. čeští Romové, moravští Romové a Sintové, popř. jejich česká podskupina – Lalerové. Jejich přesný počet není znám, k dispozici je až údaj z roku 1938, kdy Ústřední četnické pátrací oddělení uvádí na území Čech a Moravy 14.000 Cikánů. K porovnání je pak údaj ze záznamů policejní evidence, jenž k 1. dubnu 1940 uvádí 6.540 Cikánů.²⁶

Protektorátní obyvatelstvo bylo Norimberskými zákony rozděleno do tří kategorií: Němci původní i nově příchozí s okupanty, kteří získali říšské občanství a měli výsostné postavení; pak Češi, kteří měli méněcennou protektorátní příslušnost; a nakonec občané tzv. neárijského původu, jimiž byli míněni Židé a Romové.

Protektorátní úřady se zprvu snažily především o evidenci Cikánů, o jejich trvalé usídlení a následně o jejich převýchovu v koncentračních a pracovních táborech. Takové

---

²³ Margalit 2001, s. 65.

²⁴ Margalit 2001, s. 71.

²⁵ Nečas 1994, s. 21.

²⁶ Hübschmannová 2005, s. 31.

kárné pracovní tábory pro asociály, žebráky, povaleče, práceschopné a potulné Cikány apod. byly zřizovány na jaře roku 1940 v Letech u Písku a v Hodoníně u Kunštátu. V srpnu 1942 byl pak status táborů změněn na „rodinné cikánské tábory“ a internováni v nich byly celé romské rodiny.

V tu dobu se začala chystat i rozsáhlá evidenční akce, kterou umožnil výnos protektorátní policie „o potírání cikánského zlořádu“. 2. srpna 1942 byl proveden soupis „cikánů, cikánských míšenců a osob žijících po cikánsku“, jenž měl usnadnit „konečné řešení cikánské otázky“. Romové v tento den nesměli opustit místo pobytu a museli se dostavit na bezpečnostní úřady k zaevidování. Celkem bylo zaevidováno 11.886 osob.²⁷ O čtyři měsíce později začaly transporty do Osvětimi.

Vězněním v Letech prošlo 1.308 osob, z čehož 327 jich zahynulo přímo v táboře, 511 osob bylo v prosinci 1942 a v květnu 1943 transportováno do Osvětimi. V Hodoníně bylo vězněno 1.317 osob, přímo v táboře jich zemřelo 194 a do Osvětimi odvezly transporty v prosinci 1942 a v srpnu 1943 779 osob.²⁸ Celkem bylo z protektorátu do koncentračního tábora v Osvětimi vypraveno 8 transportů s 4.402 Romy.²⁹

„Podle odhadů přežilo nacistickou politiku v protektorátu asi 500 až 600 ze 6.500 Romů.“³⁰

2.2.3.3. Romové na území zabraném Maďarskem

V Maďarsku se ozývaly hlasy, aby se „cikánská otázka“ řešila na rasovém základě, ještě před spoluprací s nacistickým Německem. Když se pak Maďarsko stalo satelitem Říše, začaly represe vůči Romům ve velkém. V roce 1941 se např. na 206 Romech prováděly pokusy s arzenobenzolem. V letech 1944 a 1945 byli Romové odváděni do armády a posíláni na východní frontu, až v posledním roce války vláda Ference Szálasiho přistoupila k hromadným transportům Židů a Romů do koncentračních táborů, kde podle odhadů zahynulo na 50.000 Romů.³¹

---

²⁷ Nečas 1999, s. 20.

²⁸ Nečas 1994, s. 12.

²⁹ Kladivová 1994, s. 22.

³⁰ Hübschmannová 2005, s. 32.

³¹ Hübschmannová 2005, s. 44.

2.2.3.4. Pracovní tábory ve Slovenské republice

Romové na Slovensku byli diskriminováni celou řadou opatření. Byli hromadně vysídlováni z obcí a stěhováni stranou od vesnic, což nařídila 20. dubna 1941 vyhláška ministerstva vnitra „o úpravě některých poměrů Cikánů“.³² Následovaly další represe, jako omezení vstupu do měst a obcí, zákaz pohybu mimo domovskou příslušnost, nebo zákaz užívání městské hromadné dopravy.

Diskriminační byla i směrnice z 18. ledna 1940, podle níž do armády neměli být přijímáni židovští ani cikánští branci. Ti měli být posíláni do zvláštních pracovních útvarů. Avšak zatímco Židé byli do těchto útvarů posíláni automaticky, o Romech rozhodovala komise, díky níž byli někteří označeni za „dostatečné Slováky“ a posláni na východní frontu.

Citelně se Romů dotklo zřizování pracovních táborů pro „árijské asociály“, do nichž byli muži násilně odváděni, aby v nevyhovujících podmínkách a za mizivou, spíše symbolickou mzdu, pracovali především na stavebách železnic a silnic. Postupně na Slovensku fungovalo 11 takovýchto táborů např. v Mostě na Ostrovce nebo v Hanušovicích nad Topľou.

Cílenému vyhlazování byli Romové na Slovensku téměř ušetřeni, teprve půl roku před koncem války iniciovali němečtí okupanti tzv. „konečné řešení cikánské otázky“. Pracovní tábor v Dubnici nad Váhom přeměnili na „cikánský tábor“ a začali do něj svážet romské rodiny z východního Slovenska. Životní podmínky v táboře byly velmi podobné těm v koncentračních táborech, ale větší počet Romů byl zabit „pouze“ po vypuknutí tyfové epidemie, kdy dozorci vyvezli nemocné za tábor a tam je postříleli.³³

V srpnu 1944 došlo na Slovensku k národnímu povstání, které německá vojska ale potlačila a Slovensko obsadila. Gestapo a příslušníci SS začali po lesích vyhledávat partyzány, mezi nimiž byli i Romové. Ti měli navíc díky svému vysídlení mimo obce možnost u sebe partyzány schovávat. Gestapo je tak začalo, byť jen na základě pouhého podezření, terorizovat, mužové byli nemilosrdně stříleni a dívky znásilňovány, a tak se Romové museli celé měsíce skrývat po lesích. Stejně tak se museli skrývat, když přišli Sověti a přes Slovensko přecházela fronta.

---

³² Rozkaz muselo ministerstvo vnitra zopakovat 21. července 1943, protože na první vyhlášku starostové nereagovali.

³³ Hübschmannová 2005, s. 57.

2.3. Poválečná migrace v rámci Československa

Válka zapříčinila, že „*integrace Romů do předválečné slovenské společnosti, která přispěla k tomu, že se jim vyhnula genocida, byla rozvrácena*“.³⁴ Mnozí se vydali do Čech za lepšími pracovními a bytovými podmínkami. Nejdříve z východního Slovenska přiváželi romské rodiny náboráři, kteří měli za úkol osídlit vylištěné pohraničí, postupem času následovaly další rodiny samostatně za vidinou lepší budoucnosti.

Zatímco těsně po válce v Čechách a na Moravě žilo cca 600 Romů navrátilých se z koncentračních táborů, už v roce 1947 první poválečný soupis romské populace uváděl v českých zemích 16.752 Romů. Žili právě většinou v pohraničních oblastech po vysídleném německém obyvatelstvu.³⁵

Díky rodinným vazbám a industrializaci východního Slovenska docházelo i k zpětné migraci, ale tato reemigrace byla ve srovnání s migrací ze Slovenska do Čech celkem zanedbatelná.

Masivnější příchod romského obyvatelstva následoval v padesátých letech a u Čechů se nesetkal s pozitivním ohlasem. Komunistický režim v Československu prosazoval tvrdou asimilační politiku a snažil se Romy „převychovat“. Jedním z prostředků k dosažení těchto cílů měl být i organizovaný rozptyl romského obyvatelstva. V letech 1966 – 1970 byl naplánován přesun Romů z okresů na východním Slovensku do okresů v českých zemích, což se Vládnímu výboru pro otázky cikánských obyvatel také částečně podařilo uskutečnit.

Těžkým okamžikem pro Romy přistěhované ze slovenského na české území byl rozpad Československé federativní republiky. Česká i slovenská strana si sice slíbily nadstandardní vztahy obou nově vzniklých republik, ale na ty nedošlo. Tvrdým vůči občanům byl především český zákon č. 40/1993 Sb. o státním občanství, který mnoho československých občanů žijících už roky na českém území postavil do role cizinců. Pokud se občan nebo alespoň jeden jeho rodič na území ČR nenarodil, měl na české občanství nárok pouze udělením. Udělení českého státního občanství bylo ale podmíněné pětiletým trvalým pobytem na území ČR nebo desetiletým pobytem a zároveň musel žadatel na tuto dobu předložit čistý trestní rejstřík jak z České, tak ze Slovenské republiky. Velká část Romů přichozích ze Slovenska do Čech tyto podmínky nesplňovala, a tak, než žít se statusem

³⁴ Hübschmannová 2005, s. 59.

³⁵ Nečas 1992, s. 66.

cizince v ČR, reemigrovali někteří zpět na Slovensko. Jak píše český historik Jan Rychlík, Česká republika v tomto jednala farizejsky a účelově.³⁶

Ovšem i přes tyto občasné odlivy zpět na Slovensko počet Romů žijících v ČR od konce války roste. Hlavní příčinou je téměř stoprocentní nezaměstnanost v některých obcích na východním Slovensku. A tak se dnes odhaduje, že v ČR žije až 250.000 Romů. Nejstarší generace a rodiče a prarodiče většiny z nich prožili válku na Slovensku, kde byli vystaveni spoustě restriktivních nařízení. Byli vyhnáni ze svých domovů a nuceni si postavit provizorní přístřešky stranou od „gádžovských“ osídlení, byli odváženi na nucené práce a někteří se i museli před represemi za nelidských podmínek skrývat po lesích. Jejich utrpení se ale v ČR nestalo součástí diskursu o II. světové válce.

2.4. Neuznaná genocida

Úmysl národně socialistické politiky vyhladit Židy a Romy názorně dokládá citace lékaře Úřadu pro rasovou politiku, který v roce 1938 v článku pro časopis Svazu lékařů národně-socialistického Německa napsal: *„Ratten, Wanzen und Flöhe sind auch Naturerscheinungen, ebenso wie die Zigeuner und Juden. Sie sind daher gleichfalls gottgegebene Wesen, aber man kann sie ebenso wenig durch rücksichtsvolle Behandlung bessern oder beim Zusammenleben von uns fernhalten wie entartete Asoziale und unnormale ichtsüchtige, kriminell-hemmungslose Menschen. Alles Leben ist Kampf. Wir müssen deshalb alle diese Schädlinge biologisch allmählich auszumerzen [...]“*³⁷

Genocidu Židů uznal Konrád Adenauer, spolkový kancléř, už v roce 1948.³⁸ Zatímco uznání genocidy Romů a Sintů a následně morální a finanční rehabilitace na sebe nechaly dlouho čekat. Německá vláda sice už v roce 1953 vydala Spolkový odškodňovací zákon – tzv. *Bundesentschädigungsgesetz* (BEG), ten ale neobsahoval žádné bližší informace o skupinách pronásledovaných nacisty. O kritériích, kdo byl a kdo nebyl pronásledovaný, rozhodovaly úřady pro reparaci.³⁹ Ty však Romy a Sinty jako pronásledované na základě rasy považovaly

³⁶ Rychlík 1998, s. 355.

³⁷ Rose 1987, s. 14-15.

(Krysy, štěnice a blechy jsou také přírodními zjevy, stejně jako Cikáni a Židi. Jsou proto taktéž bohem stvořené bytosti, ale stejně tak málo je můžeme ohleduplným zacházením napravit, nebo při soužití s námi si je držet od těla jako zvrhlé asociály a nenormálně sobecké lidi bez jakýchkoli zábran v kriminalitě. Život je boj. Musíme proto všechny tyto parazity postupně biologicky vymýtit. [...])

³⁸ Rose 1987, s. 31.

³⁹ Margalit 2001, s. 122.

až od Himmlerova výnosu z ledna roku 1943, jímž přikázal transporty Romů z říšského území do Osvětimi. Veškeré bezpráví, které počalo před tímto datem, bylo ignorováno s tím, že tehdy se represe týkaly pouze „asociálních“ Romů, a proto nemají nárok na žádné odškodnění.

Diskriminující charakter měla pak i kategorie reparačních úřadů - „usedlý Cikán“. Usedlost byla podmínkou, aby byl dotyčnému vůbec přidělen status pronásledovaného. Úřady argumentovaly nutností této kategorie pro administrativní postup, který by „kočovnost“ velmi zkomplikovala, ba znemožnila. Pojem „usedlý Žid“ ale samozřejmě nikde nefiguroval.⁴⁰

Pokud tedy chtěl být Rom uznán za oběť nacistické politiky, musel doložit svoji usedlost, nejlépe trvalým bydlištěm, svoji spolehlivost, nejlépe stálým zaměstnáním, a v DDR také svoji „*solidaritu s komunistickou státní ideologií*“.⁴¹

Šokujícím prvkem odškodňovacích procesů v Německu byla pak provázanost na nacisty, kteří byli přizýváni k posouzení svých vlastních zločinů. Tak se např. 1956 obrátil bavorský úřad pro odškodňování na Evu Justinovou, která za války sterilizaci a likvidaci Romů a Sintů doporučovala, aby osvětlila motivy sterilizací. Byla oslovena ne jako obžalovaná, jak by se dalo předpokládat, ale jako odborný partner (tou dobou pracovala jako dětská psychologka). Stejně tak se i úřady pro odškodnění obracely na policejní úředníky, kteří na transporty do koncentračních táborů dohlíželi.⁴²

Na tyto diskriminující prvky poukazoval a o jejich nápravu od svého založení 1982 usiloval a stále usiluje především *Zentralrat Deutscher Sinti und Roma*⁴³ v čele s Romani Rosem.⁴⁴ Na Velikonoce v roce 1980 skupinka Sintů držela dokonce protestní hladovku v koncentračním táboře Dachau, ve kterém za války prožili trýznění, o němž ani 37 let po válce nikdo nechtěl slyšet.

Jakob Bamberger, jeden z hladovějících: "*In einem dieser Blöcke sind 1943 die Meerwasserversuche mit uns Häftlingen gemacht worden. [...] Die Versuche wurden zu dem Zweck gemacht, um für die Flieger, die über dem Meer abgeschossen wurden, herauszubekommen, wie lange ein Pilot, wenn er kein Essen Trinken mehr hat, sich einzig und allein mit Meerwasser erhalten kann. Wir waren 43 Personen in einem Raum. Da kann*

---

⁴⁰ Margalit 2001, s. 135.

⁴¹ Margalit 2001, s. 138.

⁴² Margalit 2001, s. 159.

⁴³ Ústřední rada německých Sintů a Romů.

⁴⁴ Stejně tak jako se angažoval *Verand deutscher Sinti und Roma* v Bad Württembergu založený 1986.

*man sich vorstellen, was man da alles mitgemacht hat...Ich musste das Meerwasser so lange trinken, bis ich umgefallen bin.*⁴⁵

Nátlak na politické reprezentace, aby byli Romové spravedlivě odškodněni, začali postupně vyvíjet i zástupci židovských obcí, humanitárních organizací nebo Společnost pro ohrožené národy. Efektivním v tomto směru byl proslov Simona Wiesenthala, který svůj život po válce obětoval „lovu“ nacistů. Na III. kongresu IRU v Göttingenu v roce 1981 kritizoval poválečnou politiku Německa vůči Romům:

„Die Verfolgung der Sinti und Roma, ihre Drangsalierung, die ihnen entgegengebrachte Intoleranz und Verachtung haben mit dem Fall des Dritten Reiches keineswegs ihr Ende gefunden. Und es ist beschämend und schwer mit der Würde eines demokratischen Staates in Einklang zu bringen, dass noch immer eine Anzahl von Sinti und Roma, die das Inferno der Konzentrationslager überlebt hat, bis heute keine Wiedergutmachung bekommen haben.“⁴⁶

Ještě v témže roce německý parlament v Bonnu vydal směrnici, na jejíž základě byl zřízen fond se sto miliony markami. Ty měly být vypláceny nežidovským obětem holocaustu jako kompenzace za diskriminaci při odškodňování. Zatímco fond se 400 miliony markami pro židovské oběti si Židé spravovali sami, fond pro nežidovské oběti byl rozdělován spolkovým ministerstvem financí a zemskou vládou v Severním Porýní Vestfálsku, za což od Svazu Sintů a Romů sklidil kritiku. Ovšem, ač byl fond z převážné části určen Romům a Sintům, zahrnoval i další oběti národně-socialistického pronásledování jako Svědky Jehovovy nebo homosexuály. To naznačuje, že zřizovatelé fondu stále nebrali genocidu Židů a genocidu Romů jako rovnoprávné pokusy o vyhlazení etnika. Dokládá to i výrok zemského předsedy vlády v Kolíně nad Rýnem, který zodpovídal za rozdělení celých 80 milionů z fondu, a jenž

⁴⁵ <http://www.eglofs.rv.schule-bw.de/m12.htm>

(V jednom z těchto bloků byly 1943 na nás vězních prováděny pokusy s mořskou vodou. [...] Pokusy byly dělány za tím účelem, aby se pro piloty, které sestřelili nad mořem, zjistilo, jak dlouho se může pilot bez jídla a bez pití udržet jen mořskou vodou. Bylo nás 43 osob v jedné místnosti. To si umíte představit, co tam člověk všechno prodělal... Musel jsem tu mořskou vodu pít tak dlouho, než jsem omdlel.)

⁴⁶ http://www.simon-wiesenthal-archiv.at/01_wiesenthal/05_stellungnahmen/01_nsprozesse.html

(Pronásledování Sintů a Romů, jejich útlak, netolerance vůči nim a pohrdání nenašly svůj konec s pádem Třetí říše. A je velmi těžké a ostudné sladit s hrdostí demokratického státu, že ještě stále množství Sintů a Romů, kteří přežili peklo koncentračních táborů, dodnes nedostali žádné reparace.)

v roce 1985 prohlásil, že Romové a Sintové nebyli vystaveni pronásledování na rasovém základě, ale pouze v rámci preventivních opatření proti kriminálům.⁴⁷

Zpochybnil tak slova Helmuta Schmidta, říšského kancléře Spolkové republiky Německo, který v roce 1982 uznal, že Romové a Sintové byli pronásledováni z rasových důvodů, a vyjádřil morální zodpovědnost Německa za genocidu Romů za II. světové války.

Pod tlakem protestů zemský předseda vlády svá slova odvolal, ale i tak na prvních finančních rehabilitacích pro Sinty a Romy v Německu zůstala hořká pachuť. „Hladce“ neproběhlo ani rozdělování zbylých 20 milionů z fondu, jenž měl na starost ministr financí, který se před soudem musel opakovaně zodpovídat, proč přidělil odškodněným tak nízké měsíční renty.

Koncem roku 1986 bylo z 80 milionů pod kolínskou správou mezi žadatele o odškodnění rozděleno 50 milionů, zatímco z 20 milionů pod správou spolkového ministra financí bylo vydáno pouhých 500.000 marek na měsíční renty odškodněných.⁴⁸ A trend v neochotě rozdělovat finance pokračuje až dodnes.

---

⁴⁷ Rose 1987, s. 61.

⁴⁸ Rose 1987, s. 67.

3. Procesy odškodňování v České republice

V České republice, respektive v Československu, se první náznak odškodnění objevil hned po válce v roce 1946 ve formě zákona č. 255/1946 Sb. Skýtal politickým vězňům a účastníkům národního boje za osvobození jisté sociální a pracovní výhody. Ovšem romským obětem války nevěnoval československý stát žádnou pozornost, a ti se tak o zákoně dozvěděli až v 70. letech. Ostatně holocaust Romů nebyl do té doby ani tematizován v odborné literatuře. Právě až v 70. letech publikoval své první články o holocaustu Romů historik Ctibor Nečas a začal se tímto tématem systematicky zabývat.

První možnost finanční rehabilitace se obětem romského holocaustu naskytla v 90. letech. Možnosti zprostředkování se ujal především nově formující se neziskový sektor. Organizace byly motivovány jak pomocí obětem, tak i možností zajistit si vlastní ekonomickou soběstačnost. Avšak kvalita práce jak neziskových organizací, tak i Ministerstva obrany, přijímajícího stále nové žádosti k zákonu 255/1946 Sb. z řad Romů, byla poznamenána dvěma faktory. Na jedné straně byl problém v komunikaci s cílovou skupinou, kdy na všech úrovních od donorů až po zaměstnance organizací a MO ČR chyběl dostatek informací o průběhu nacistických represí vůči Romům. Na straně druhé se neziskové organizace potýkaly se špatnou mezinárodní spoluprací. Komunikace s donory často vykazovala prvky vzájemné nedůvěry a objevovala se i desinformovanost.

3.1. Zákon č. 255/1946 Sb.

Zákon č. 255/1946 Sb. o příslušnících československé armády v zahraničí a o některých jiných účastnících národního boje za osvobození platí od 18. června 1946, kdy nabyl účinnosti, až dodnes. Definuje účastníky národního boje za osvobození, jimž po válce přiděloval jisté výsady, jako např. pracovní místa ve státní správě či v podnicích, které pro stát vykonávaly zakázky, apod.

Zákon měl v poválečném Československu pomoci řešit sociální a pracovní situaci účastníků národního odboje, kteří si u Ministerstva národní obrany na jeho základě mohli žádat o osvědčení. (viz příloha č. 2) Na osvědčení měl nárok každý, kdo byl v letech 1939 až 1945 příslušníkem československé armády v zahraničí, nebo konal vojenskou službu ve spojenecké armádě, či byl československým politickým vězněm atd.

S podáním žádosti o osvědčení účastníkům národního odboje pomáhaly různé protifašistické organizace, jež se roku 1951 sloučily do Svazu protifašistických bojovníků. Pomoc svazu byla žádoucí především při komunikaci s Mezinárodní pátrací službou sídlící ve švýcarském Bad Arolsensu. Zde od roku 1955 spravuje Mezinárodní výbor Červeného kříže rozsáhlý archiv, do něhož jsou soustředěny veškeré dokumenty dokládající nacistickou perzekuci. Kdokoli může Mezinárodní pátrací službu požádat o dohledání údajů k pronásledování své vlastní osoby, či příbuzného. Na základě v Bad Arolsensu vystaveného dokladu pak bylo možné osvědčení podle zákona 255/1946 Sb. získat. (viz příloha č. 3)

Ač byli čeští i moravští Romové také členy Svazu protifašistických bojovníků, o možnosti získat osvědčení podle zákona 255/1946 Sb. dlouhou dobu nevěděli. Dokládá to i fakt, že první osvědčení jim byla vystavována až koncem šedesátých let.

Proč se tak stalo, popisuje předseda Výboru pro odškodnění romského holocaustu (VPORH), Čeněk Růžička:

„Táta šel tenkrát za kmotra jednomu Sintovi, někdy v roce 1970 nebo 69. A ten dělal v nemocnici, kde mu dělal šéfa jeden doktor, co byl taky v koncentráku. No, rozuměli si, a tak ten doktor věděl, že on byl taky v koncentráku. A divil se právě, že nemá 255ku. Tak mu nějak pomohl to vyřídit, aby ji taky dostal. No a to se táta dozvěděl, když jim šel za kmotra. Tak když se vrátil domu, taky si zažádal. Z Arolsensu dostal papíry, ale z ministerstva mu odpověděli, že ne, že nemají peníze. Ale táta se nedal a napsal dopis prezidentovi. No a ten napsal asi tomu úředníkovi, co to tátovi zamítl, protože ten se přišel omluvit.“⁴⁹

Informace se pak rozšířila ve Svazu protifašistických bojovníků, a tak si od roku 1970 začali o osvědčení žádat čeští a moravští Romové a Sintové.

Převážná většina žadatelů z řad Romů a Sintů si žádala o osvědčení vydávané na kategorii Československý politický vězeň. Zákon 255/1946 Sb. podle odstavce 5, § 2 definuje, že je:

„Československým politickým vězněm: kdo byl v době mezi 15. březnem 1939 a 4. květnem 1945 omezen na osobní svobodu vězněním, internováním, odvečením nebo jinak pro protifašistickou bojovou nebo politickou činnost směřující přímo proti nacistickým nebo fašistickým okupantům, jejich pomahačům nebo zrádcům národa českého nebo slovenského

⁴⁹ Podle osobní výpovědi Čenka Růžičky 8.8.2007.

*nebo z důvodů persekuce politické, národní, rasové nebo náboženské, trvalo-li omezení osobní svobody alespoň 3 měsíce, nebo sice dobu kratší, utrpěl-li však újmu na zdraví nebo na těle vážnějšího rázu nebo zemřel následkem omezení osobní svobody.*⁵⁰

Na základě této definice bylo však osvědčení vydávané pouze osobám, jež byly vězněny nebo internovány. Jiné omezení na osobní svobodě z výše zmíněných důvodů, jako např. skrývání se za nelidských podmínek apod. nebylo bráno jako splnění citovaného paragrafu. K přehodnocení této praxe došlo až v roce 2001 na základě hned několika podnětů a následovala velká vlna romských žadatelů, kteří válku prožili ve Slovenském státě, kde byli právě nuceni se skrývat za nelidských podmínek. O procesu udílení osvědčení podle zákona 255/1946 Sb. po roce 2001 více v kapitole 3.7.

Být držitelem osvědčení bylo samozřejmě výhodné, protože postupem času přibývaly i další výsady související s věkem a zdravotním stavem účastníků národního odboje, jako např. přednostní právo na umístění do pečovatelských domů nebo zlevněné jízdné Českých drah, přednostní nárok na lékařskou či lázeňskou péči apod. Zprostředkování výše zmíněných výhod nabízel Svaz protifašistických bojovníků a dnes Český svaz bojovníků za svobodu (ČSBS).⁵¹ (viz příloha č. 4)

Osvědčení podle zákona 255/1946 Sb. hrálo významnou roli i při všech humanitárních a odškodňovacích programech zaměřených na oběti holocaustu a jejich pozůstalé. Ve většině případů držitel osvědčení už nemusel prokazovat dalšími doklady, jakými útrapami si prošel, a čistě na základě osvědčení mu byla např. humanitární dávka přidělena.

Jako držitel osvědčení figuroval taktéž v databázích, které si většinou koordinátoři odškodňovacích programů vyžádali, a mohl tak být přímo osloven a informován o programu a jeho nabídkách.

---

⁵⁰ http://www.army.cz/images/id_6001_7000/6675/09.htm

⁵¹ ČSBS se ze Svazu protifašistických bojovníků zformuloval v roce 1990.

3.2. Švýcarský fond pro oběti holocaustu/ šoa

První možnost získat finanční příspěvek jako projev solidarity za prožité útrapy za II. světové války nastala v České republice v roce 1997 v souvislosti s programem švýcarských bank.

3.2.1. Vznik Švýcarského fondu pro oběti holocaustu/ šoa

O roli Švýcarska za II. světové války se dodnes vedou diskuse. Podnětem jsou hospodářské styky, které Švýcarsko za války s Německem udržovalo,⁵² a také tzv. spící konta. Tím jsou míněna konta Židů, jež si do švýcarských bank uložili před a za války svůj majetek, aby jej uchránili před nacisty. Většina majitelů kont ale válku nepřežila a banky v podstatě byrokratickými požadavky znemožnily pozůstalým k těmto kontům přístup.

V návaznosti na tyto diskuse odhlasoval 26. února 1997 švýcarský spolkový sněm návrh ustanovení, jež 1. března téhož roku vstoupilo v platnost, a na jeho základě byl zřízen fond pro „potřebné přeživší holocaustu“. Fond byl koncipovaný čistě jako humanitární iniciativa, jež měla za pomoci financí vyjádřit obětem holocaustu úctu a soucit za to, čím si museli projít. Jak dodává Dr. Rolf Bloch, president fondu:

„Nicht um Wiedergutmachung, Kompensation oder Rückerstattung handelt es sich bei dieser Geste also, sondern um einen Ausdruck menschlichen Mitfühlens und um Anerkennung für erlittenes Schicksal.“⁵³

Finančními zdroji fondu se stal vklad švýcarských bank Credit Suisse a Union Bank of Switzerland (USB), Švýcarské národní banky a několika soukromých firem, který činil přes 273 milionů CHF. V letech 1997 – 2001 pak tato částka vzrostla o úroky a sponzorské dary na 297.958.779 CHF.⁵⁴

⁵² Německo disponovalo množstvím nakradeného zlata jak ze státních pokladů okupovaných zemí, tak od soukromých osob, především Židů. Zlato bylo nejdříve v Říšské bance slito do cihel a prutů, opatřeno cejchem Říšské banky a pak prodáváno švýcarským bankám za CHF, za něž si Německo mohlo u dalších zemí nakoupit strategické suroviny především pro zbrojní průmysl.

⁵³ *Schlussbericht Schweizer Fonds zugunsten bedürftiger Opfer von Holocaust/Shoa*, s. 11.

(U tohoto gesta se tedy nejedná o reparaci, o kompenzaci nebo o náhradu, ale o vyjádření lidského soucitu a uznání vytrpěného osudu.)

⁵⁴ *Schlussbericht Schweizer Fonds zugunsten bedürftiger Opfer von Holocaust/Shoa*, s. 18.

Cílem fondu nebyla podpora dlouhodobých projektů, ale jednorázový finanční příspěvek určený přímo potřebným kdekoli na světě, které si fond definoval následovně:

„Der Fonds bezweckt die Unterstützung bedürftiger Personen, die aus Gründen der Rasse, der Religion, der politischen Anschauung oder aus anderen Gründen verfolgt oder in anderer Weise Opfer von Holocaust/ Shoa geworden sind, sowie die Unterstützung ihrer bedürftigen Nachkommen.“⁵⁵

Konkrétně museli žadatelé v ČR podle první výzvy fondu splňovat tři podmínky. Datum narození před 31. prosincem 1944, válku museli prožít na území Československa a také bylo třeba prokázat, že jsou sociálně potřební. Švýcarský fond však neměl vypracovanou analýzu, kolik potenciálních žadatelů tyto podmínky bude splňovat, a byl vysokým počtem žadatelů zaskočen. Načež až za pochodu začal měnit kritéria, což mělo např. právě v České republice nepříjemné následky.

3.2.2. Struktura švýcarského fondu

Organizační strukturu fondu tvořila správa, rada a sekretariát fondu a kontrolní výbor. Činnost fondu a jeho jednotlivých orgánů je podrobně popsána v závěrečné zprávě fondu.⁵⁶

Správa fondu sestávala ze sedmi členů, z toho byly čtyři švýcarské osobnosti, nevyjímaje presidenta, a tři osobnosti z *World Jewish Restitution Organization* (WJRO).⁵⁷ Všech sedm členů bylo zvoleno švýcarskou spolkovou radou: Dr. Rolf Bloch jako president fondu, Dr. René Bacher, Edgar Bronfman (od září 1997 nahrazen Benjaminem Meedem), Dr. Josef Burg (od roku 2000 nahrazen Noahem Flugem), Avraham Hirschson, Josi J. Meier a Bernard Ziegler.

---

⁵⁵ *Schlussbericht Schweizer Fonds zugunsten bedürftiger Opfer von Holocaust/Shoa*. s. 27.

(Fond zamýšlí podporovat potřebné osoby, které byli z důvodu rasy, náboženství, politického přesvědčení nebo z jiných důvodů pronásledováni, nebo se staly jinak obětmi holocaustu/ šoa, stejně tak jako potomky obětí.)

⁵⁶ *Schlussbericht Schweizer Fonds zugunsten bedürftiger Opfer von Holocaust/Shoa*. Schweizer Fonds zugunsten bedürftiger Opfer von Holocaust/Shoa. Bern 2002. ISBN neuvedeno.

⁵⁷ Světová židovská restituční komise – jež se zabývá židovskými nároky vůči jiným státům než Německu.

Správa fondu měla za úkol rozhodovat o užívání finančních prostředků v souladu s cíli fondu. Ročně o činnosti fondu také podávala zprávu spolkové radě a zároveň měla na starosti i informovanost veřejnosti.

Rada fondu byla, jak už název napovídá, poradním orgánem fondu a měla na starosti agendu žadatelů a zároveň nastavovala kritéria, podle nichž se určovalo, kdo může příspěvek fondu žádat. Rada sestávala z osmnácti členů, zástupců jak švýcarských tak i zahraničních organizací, zastupujících zájmy obětí holocaustu. Členové rady byli taktéž jmenováni spolkovou radou Švýcarska a devět z nich ke jmenování navrhla již zmíněná WJRO.

Členy rady byli: Rajko Djurić, Ernst Ludwig Ehrlich, Ruth Grossenbacher, Anne-Marie Holenstein, Robert Huber, Francesca Pometta, Christoph Stückelberger, Klaus Urner, Beat Wagner, Rabbi Moshe Sherer, Benjamin Meed, Michael Schneider, Sidney Clearfield, Moshe Sanbar, Rabbi Israel Miller, Avraham Burg, Israel Singer, Charles Goodman.

Zájmy Romů a Sintů zastával především Dr. Rajko Djurić, v té době zároveň prezident *International Romani Union* (IRU), který ale bohužel 30. dubna 1999 musel z obou funkcí ze zdravotních důvodů odstoupit.

Sekretariát fondu vykonával veškerou administrativní práci a komunikoval s lokálními organizacemi. Od 1. září 1997 pracoval sekretariát v samostatné kanceláři v Bernu pod vedením Dr. Marco Sassòliho a po jeho odstoupení v květnu 1998 pod vedením Barbary Ekwall. V některých fázích činnosti fondu měl sekretariát až 11 zaměstnanců.

Posledním orgánem fondu byl kontrolní výbor, jehož činnost byla svěřena nadnárodní firmě Ernst & Young, která nabízí auditorské služby, účetní a daňové poradenství apod.

3.2.3. Spolupráce s lokálními organizacemi

Aby mohl fond peníze přerozdělit rychle a efektivně, vsadil na spolupráci s lokálními organizacemi, které zastupovaly a často stále zastupují zájmy jednotlivých skupin osob poškozených holocaustem. V případě židovských obětí fond spolupracoval především s WJRO, jejíž členové byli i členy vedení fondu, a která už měla navázané kontakty s židovskými organizacemi v jednotlivých zemích. Zájmy dalších skupin poškozených holocaustem, jako byli Romové, Sintové, Svědci Jehovovi nebo homosexuálové pak

zastupovaly organizace jako Pomocná organizace evangelických církví Švýcarska, Mezinárodní romská unie (IRU), *Radgenossenschaft der Landstrasse* nebo *Pink Cross* a dále organizace přímo v jednotlivých zemích.

Svůj seznam žadatelů mohla fondu předložit jakákoli organizace, i když zastupovala jen malou část žadatelů. Stalo se tak především u organizací zastupujících nežidovské oběti holocaustu. To sice velmi navyšovalo administrativní práci s žádostmi, ale zároveň umožňovalo, aby byly zohledněny i skupinky málo organizovaných obětí.

Na rozdělování humanitární pomoci Romům a Sintům se ve všech zemích podílelo přes 60 organizací!⁵⁸

Do České republiky přišla informace o Švýcarském fondu přes švýcarskou ambasádu. V červnu 1998 navštívil Romskou občanskou iniciativu (ROI)⁵⁹ jednatel fondů a předložil nabídku fondu a zároveň podmínky, jež museli žadatelé splňovat. Vzhledem k velmi krátké lhůtě, do kdy bylo třeba do Švýcarska odeslat seznamy žadatelů, bylo Rajko Djurićovi vyčítáno, že Českou republiku neinformoval o fondu dříve. Díky své pozici presidenta IRU, kdy byl jeho generálním tajemníkem JUDr. Emil Ščuka, zároveň v té době předseda ROI, se rychlejší výměna informací nabízela.⁶⁰

Organizace, jež se rozhodly zprostředkovat Švýcarskému fondu žadatele, dostaly pokyny, jimiž se měly řídit. (viz příloha č. 5) Jejich úkolem bylo vyhledat potenciální žadatele, sestavit jejich seznam a předložit jej sekretariátu fondu. Na jejich právní postavení nebyly kladeny žádné požadavky, ale k odeslaným žádostem musely organizace připojit i informace o sobě, jako např. stanovy, rozpočet nebo propojení na jiné organizace.

Sekretariát fondu provedl první analýzu žádostí a případně je doplnil. Žádosti dále zpracovávala rada fondu, která je okomentovala a některé doporučila správě fondu, jež pak rozhodla o přidělení financí. Žádosti dále převzal opět sekretariát, který o rozhodnutí fondu informoval organizace, navrhl jim smlouvy, v nichž se organizace zavazovaly splnit své závazky vůči fondu a žadatelům, a konečně sekretariát převedl organizacím samotné finance.

V případě, že organizace zastupovala méně než 20 žadatelů, či se jednalo o částku do 20 000 CHF, byl celý administrativní proces urychlen.

---

⁵⁸ *Schlussbericht Schweizer Fonds zugunsten bedürftiger Opfer von Holocaust/Shoa*, s. 50.

⁵⁹ Romská občanská iniciativa – politická strana zaregistrovaná na MV ČR 2. března 1990.

⁶⁰ Podle osobní výpovědi Marty Tulejové 14.8.2007.

Předpokládaná doba od podání žádostí do vyplacení finanční částky byla stanovena na čtyři měsíce, což také některé organizace žadatelům ve svých letácích neprozřetelně přislíbily. (viz příloha č. 6) Ovšem nepatrná část žadatelů v ČR, která nakonec finance od Švýcarského fondu obdržela, si na informaci o kladném posouzení žádosti a následně na vyplacení částky musela počkat více jak rok.

3.2.4. Realizace cílů fondu

Na první plenárním zasedání 7. července 1997 se správa fondu na základě v závěrečné zprávě blíže nespecifikovaných „*zahraničních zkušeností*“⁶¹ rozhodla, že 88% z prostředků fondu půjde židovským a zbylých 12% pak nežidovským obětem. Od tohoto poměru rozdělení financí se odstoupilo koncem roku 1999, když se vzaly v potaz úroky, které mezitím naběhly, a to ve prospěch nežidovských žadatelů.⁶²

Činnost fondu byla rozdělena do 3 fází.⁶³ První fáze probíhala od července 1997 do května 1998 a již během ní obdrželo několik skupin žadatelů finanční podporu. To bylo kritizováno, vzhledem k tomu, že fond zatím neměl dostatečně zpracované informace o možném počtu a druhu žadatelů, především z řad Romů a Sintů, což se brzy ukázalo jako chyba.

V létě roku 1998 už bylo jisté, že finanční prostředky pro romské oběti holocaustu nebudou stačit, a tudíž byly znovu přehodnoceny směrnice, podle nichž se příspěvky udělovaly. Fond v té době neobdržel ještě ani všechny seznamy žadatelů. Ty musely být před vyplácením příspěvků úplné, mimo jiné i proto, aby se předešlo možnosti, že by někdo figuroval na více seznamech.

Navíc ještě v létě 1997 vyvstal problém s financováním administrativního procesu u partnerských lokálních organizací. Velké množství organizací vzniklo jen za účelem, aby mohly fondu zprostředkovat žadatele, a neměly žádný vlastní kapitál, někdy dokonce ani zázemí. To se při zřizování fondu opomnělo.

V prosinci 1997 tak švýcarské banky Credit Suisse a UBS daly k dispozici dalších 15 milionů CHF na zafinancování administrativy spojené s přerozdělováním peněz fondu. Organizace tak dostávaly příspěvek, který odpovídal až 5,5% částky, kterou dostaly na

⁶¹ *Schlussbericht Schweizer Fonds zugunsten bedürftiger Opfer von Holocaust/Shoa*, s. 32.

⁶² *Schlussbericht Schweizer Fonds zugunsten bedürftiger Opfer von Holocaust/Shoa*, s. 32.

⁶³ Stalo se tak spíše zpětně pro přehlednější zpracování závěrečné zprávy.

přerozdělení žadatelům. Organizacím, které zprostředkovaly žádosti před změnou směrnic, a jejichž žadatelé nová kritéria nesplňovali, ale jejich výlohy nikdo neuhradil.

Konečným termínem pro podání žádostí byl stanoven březen 1999 a následně po změně směrnic 1. říjen 1999. Ale i po tomto termínu fond za výjimečných okolností přijímal další seznamy žadatelů, a to až do plenárního zasedání fondu 14. prosince roku 2000.

3.2.4.1. Realizace cílů Švýcarského fondu v České republice

Na informaci o Švýcarském fondu zareagovalo v červnu 1998 hned několik subjektů; kromě Romské občanské iniciativy (ROI) začalo žadatele vyhledávat i Muzeum romské kultury (MRK),⁶⁴ Výbor pro odškodnění romského holocaustu (VPORH)⁶⁵ nebo Český svaz bojovníků za svobodu.

Vzhledem k poměrně krátké půlroční lhůtě do odevzdání seznamů se diskuse o tom, kdo uhradí organizacím náklady na režii, odehrávaly souběžně už se samotným vyhledáváním potenciálních žadatelů. Švýcarská strana přislíbila, že za každou kladně vyřízenou žádost dostane organizace provizi. O výši provize se dlouho vedly pouze spekulace, přesto byla již organizacím vytvořena motivace vyhledat žadatelů co nejvíce.

3.2.4.1.1. Liga na pomoc romským obětem války

Romská občanská iniciativa (ROI) založila občanské sdružení Ligu na pomoc romským obětem války (dále jen Liga), jejíž jedinou náplní mělo být zprostředkování pomoci ze Švýcarského fondu. Na Ministerstvu vnitra ČR bylo toto občanské sdružení zaregistrováno 3. července 1998.⁶⁶ A ještě ve stejný den začala Liga distribuovat romským poradcům na krajích čtyřstránkové letáky s informacemi o Švýcarském fondu a se vzorem formuláře žádosti. (viz příloha č. 6)

Zřejmě vyzývavá podoba letáku: „**Romové!!** *Nechcete 400 dolarů zadarmo?“,* nechala některé zaměstnance krajských úřadů o serióznosti Ligy pochybovat, na což

⁶⁴ MRK bylo založeno v roce 1991 jako nevládní nezisková organizace. Až 1.1.2005 se MRK stalo státní příspěvkovou organizací.

⁶⁵ VPORH je občanské sdružení registrované na MV ČR 25.02.1998.

⁶⁶ <http://www.mvcr.cz/rady/sdruzeni/sdruz044.html>

reagovala Meziresortní komise pro záležitosti romské komunity⁶⁷ a rozeslala dopis vyzývající k vstřícnému postoji k Lize. (viz příloha č. 7)

Romští poradci však neměli k dispozici žádnou metodiku, jak při vyhledávání potenciálních žadatelů postupovat. Volili tak různé způsoby, které odrážely jejich individuální osobní nasazení. Jednou z možností byl seznam voličů, kde podle jmen a data narození vyhledávali možné žadatele, jež pak kontaktovali. Někde se romští poradci zas jen spoléhali na svou znalost „klientely“ a možné kandidáty vybírali prostě podle toho, koho znali.⁶⁸

Mimo jiné v terénu pracovalo přímo pro Ligu cca. 20 až 30 dobrovolníků,⁶⁹ kteří pomáhali kontaktovat možné žadatele, sepisovali s nimi žádosti atd. Díky spolupráci s romskými poradci a dobrovolníky v terénu se Lize podařilo sestavit seznam s cca. 3.000 jmény.

3.2.4.1.2. Muzeum romské kultury a Výbor pro odškodnění romského holocaustu

Muzeum romské kultury využilo při sestavování seznamu žadatelů svého potenciálu z dřívějších let, kdy především PhDr. Jana Horváthová už delší dobu zpracovávala historii moravských Romů, a tak měla databázi možných žadatelů. Ti byli osloveni dopisem a informováni o naskytnuvších se možnostech. (viz příloha č. 8)

Vzhledem k tomu, že MRK o fondu informoval přímo Rajko Djurić, došlo k desinformaci, jak je patrné i v dopise, že jde o odškodnění „mezinárodní romské organizace Romani Union“. 26. června 1998 MRK odeslalo Rajku Djurićovi prvních cca. 60 žádostí s podklady. Menší nepříjemností pak bylo pozdržení podkladů u Rajka Djuriće, kdy mezitím s MRK navázal kontakt sekretariát Švýcarského fondu a bylo třeba vyjasnit si komunikační kanály.

S MRK spolupracoval i Výbor pro odškodnění romského holocaustu, který byl v létě 1998 čerstvě vzniklou organizací. Založil ji Čeněk Růžička a Markus Pape, ovšem impulsem k založení nebyl Švýcarský fond, ale nevyhovující situace v Letech u Písku, kde na místě

---

⁶⁷ Komise byla zřízena usnesením vlády ČR ze dne 17.9. 1997 č. 581 jako stálý poradní a iniciační orgán vlády. V roce 2001 byla komise přejmenována na Radu vlády pro záležitosti romské komunity.

⁶⁸ Podle osobní výpovědi Margity Wagner 13.8.2007

⁶⁹ Podle osobní výpovědi Marty Tulejové 14.8.2007.

bývalého koncentračního tábora stojí vepřín.⁷⁰ Vzhledem k tomu, že VPORH sdružuje české Romy, naskýtala se mu možnost zprostředkování žádostí Švýcarskému fondu právě jim.

3.2.5. Finance Švýcarského fondu vyčerpány – změna směrnice

V případě žádostí židovských obětí rozhodoval fond kladně ve všech případech, kdy žadatel žil v Německu, či v jiné zemi s režimem kolaborujícím s nacismem.

Problém nastal u přidělování financí nežidovským žadatelům, kde se fond ve své závěrečné zprávě odvolává na nedostatek informací o pronásledování těchto skupin. Až v létě 1998 vzal fond v potaz, že Romy a Sinty potkal za II. světové války různý osud, podle toho, na jakém území žili. V listopadu 1998 vydal fond směrnici, která dávala přednost romským žadatelům, kteří v roce 1998 žili v Německu, Rakousku, České republice, Polsku, Litvě, Lotyšsku, Estonsku, Belgii, Nizozemí, Lucembursku, Chorvatsku, Bělorusku a Ukrajině. Zároveň fond definitivně potvrdil, že kladně budou vyhodnoceny pouze žádosti osob, které prošly koncentračním táborem.

Ač fond původně počítal s finanční podporou i pro pozůstalé oběti holocaustu, v druhé polovině roku 1998 už bylo jasné, že vzhledem k počtu žadatelů z řad přímých obětí na pozůstalé nevyzbydou finance vůbec.

3.2.5.1. Změna směrnice v České republice

Zpráva o přehodnocení kritérií do České republiky přišla až v okamžiku, kdy už byly seznamy do Švýcarska odeslány. Vysvětlení švýcarské strany znělo, že tolik žadatelů se nečekalo. Následně se v Praze na švýcarské ambasádě uskutečnila schůzka se zástupci fondu, které se z české strany účastnili zástupci Ligy (Jakub Krčík, Sean Nazarelli a Marta Tulejová), VPORH (Čeněk Růžička a Markus Pape) a za Společenství Romů na Moravě⁷¹ Ing. Karel Holomek.

⁷⁰ Odstranění vepřína z území bývalého koncentračního tábora v Letech u Písku je hlavním cílem VPORH. Za tímto účelem publikoval Markus Pape 1997 i diskutovanou knihu *A nikdo vám nebude věřit. Dokument o koncentračním táboře Lety u Písku*. Praha: GplusG. ISBN 80-901896-8-3.

⁷¹ Společenství Romů na Moravě bylo založeno v roce 1991 jako občanské sdružení. V roce 2003 se pak přeměnilo na obecně prospěšnou společnost.

Jedním bodem jednání bylo obvinění Ligy, že v letácích deklarovaných 400 dolarů, nikdy nebylo fondem přislíbeno. Liga dokládala opak písemnými materiály, které obdržela od jednatele fondu s prvními informacemi o fondu v květnu 1998, a jak uvádí paní Tulejová, spor se stal i předmětem pozdějších soudních jednání.⁷²

Hlavním bodem jednání však byly nové podmínky, které prezentovali zástupci fondu. Podle nich by na odškodnění měli nárok pouze ti, kteří byli vězněni v koncentračních táborech a mohou to doložit. To bylo pro českou stranu nepřijatelné. V informační kampani bylo jasně zdůrazňováno, že se finanční pomoc netýká pouze vězněných. (viz příloha č. 9) Na protest proti neserióznosti jednání švýcarské strany odešli zástupci Ligy a VPORH od jednacího stolu.⁷³

Na nové podmínky Švýcarského fondu přistoupil pouze Ing. Karel Holomek zastupující zejména moravské Romy, kteří vesměs splňovali i nové podmínky. Sekretariát fondu následně komunikoval už pouze s MRK, jež právě žádosti moravských Romů zprostředkovalo. O nových skutečnostech MRK podal zprávu Rajko Djurić dopisem z 25. srpna 1998, v němž informuje i o přijetí kritérií dne 22. června 1998. (viz příloha č. 10)

Do Švýcarska bylo třeba odeslat nově vyplněné žádosti doplněné především o kopie osvědčení podle zákona 255/1946 Sb. Po počátečních peripetiích MRK nakonec do Švýcarska odeslalo 253 žádostí.⁷⁴

Teprve v březnu 1999 mohlo MRK informovat 221 osob,⁷⁵ že jejich žádost byla kladně vyhodnocena. (viz příloha č. 11) A až v listopadu 1999 přišly na účet MRK zřízeným pouze za účelem vyplacení humanitární pomoci Švýcarského fondu peníze. MRK mohlo konečně po měsících neustálého vybízení k trpělivosti rozeslat dopisy informující o výši příspěvku. (viz příloha č. 12) Částka činila 1.500 CHF, podle tehdejšího směnného kurzu tedy 33.262,- Kč.

3.2.6. Zakončení Švýcarského fondu

Celkem fond finančně podpořil 13.763 žadatelů z řad Romů a Sintů na celém světě, a to částkou 17.024.228 CHF. K 31. prosinci 2001 to bylo již zmíněných 221 žadatelů z České

⁷² Podle osobní výpovědi Marty Tulejové 14.8.2007.

⁷³ Podle osobní výpovědi Marty Tulejové 14.8.2007.

⁷⁴ Podle osobní výpovědi Heleny Danielové z MRK 9.8.2007.

⁷⁵ *Schlussbericht Schweizer Fonds zugunsten bedürftiger Opfer von Holocaust/Shoa*, s. 88.

republiky a např. 53 žadatelů ze Slovenska. (viz příloha č. 13) Při 1.500 CHF na osobu to v ČR bylo celkem 331.500 CHF, podle tehdejšího směnného kursu 4.350.902,- Kč.

Před uzavřením Švýcarského fondu bylo třeba ještě vyvrátit spekulace, jež se začaly v roce 1998 objevovat. Totiž že některé organizace peníze nerozdělují korektně. Konkrétnější obvinění bylo vzneseno proti jedné polské organizaci, ale kontrola Ernst & Young shledala, že přerozdělení polským romským žadatelům proběhlo korektně.

V listopadu 2001 se pak sešla ještě jednou pracovní skupina řešící nežidovské oběti holocaustu a navrhla možné využití financí, jež ve fondu zbyly. Fond svoji aktivní činnost ukončil 31. července 2002.

3.2.7. Dopad programu Švýcarského fondu na další odškodňování v ČR

Činnost Švýcarského fondu měla na další odškodňovací a humanitární programy v České republice neblahý vliv. Díky příslibu finanční odměny za každého žadatele se organizace v ČR opravdu snažily co nejvíce žadatelů získat. To ještě netušily, že se tím v jejich očích naprosto zdiskreditují, protože jen těžko budou po vzbuzených nadějích vysvětlovat, že žádné odškodnění nedostanou.

Organizace měly často těžkou vyjednávací pozici ještě před nesianým přístupem Švýcarského fondu, jak dokládá ručně psaná poznámka na výzvě MRK k podání žádosti. (viz příloha č. 8)

Když pak přišlo zklamání, většina žadatelů nechápala, že Ti lidé, kteří jim pomohli s vyplněním žádostí, jsou jen zprostředkovatelé a nenesou vinu na přístupu Švýcarského fondu. Pracovníci organizací tak byli často vystaveni velmi emotivním výstupům nešťastných žadatelů, kteří nechápali, že jejich utrpení nebylo dostatečné na to, aby se jim dostalo rehabilitace.

Na Ligu se obrátila newyorská advokátní kancelář⁷⁶ s tím, že připravuje hromadnou žalobu proti švýcarským bankám, a požádala o spolupráci. Po prvotní nedůvěře nakonec Liga na spolupráci přistoupila a postoupila advokátní kanceláři seznam nasbíraných žadatelů jako

---

⁷⁶ Informace o názvu advokátní kanceláře se rozcházejí a vzhledem k tomu, že mi archiv Ligy zůstal nedostupný, se mi přesný název advokátní kanceláře nepodařilo zjistit.

podklad pro žalobu. Kancelář Lize uhradila část režijních nákladů, podle slov Marty Tulejové cca. 40.000,- Kč.

3.3. Humanitární projekt ČNFB

Další možnost pomoci obětem národně socialistického pronásledování se začala rýsovat ještě za chodu programu Švýcarského fondu.

3.3.1. Česko-německá deklarace o vzájemných vztazích a jejich budoucím rozvoji z 21.1.1997

Dne 21. ledna 1997 podepsali Václav Klaus jako předseda vlády ČR a Helmut Kohl jako předseda vlády SRN spolu s ministry zahraničí Josefem Zielencem a Klausem Kinclm Česko-německou deklaraci o vzájemných vztazích a jejich budoucím rozvoji. Obětem nacionálně socialistické politiky je věnován celý sedmý článek deklarace:

„Obě strany zřídí česko-německý fond budoucnosti. Německá strana prohlašuje, že je připravena vložit do fondu 140 miliónů DM. Česká strana prohlašuje, že je připravena vložit do fondu 440 miliónů Kč. Obě strany uzavřou zvláštní dohodu o společné správě fondu. Tento společný fond bude sloužit k financování projektů společného zájmu (jako jsou setkávání mládeže, péče o staré lidi, výstavba a provoz léčebných ústavů, péče o stavební památky a hroby a jejich obnova, podpora menšin, partnerské projekty, česko-německá diskusní fóra, společné vědecké a ekologické projekty, jazyková výuka, přeshraniční spolupráce).

Německá strana se hlásí ke svému závazku a odpovědnosti vůči všem, kteří se stali oběťmi nacionálněsocialistického násilí. Proto mají být projekty, u kterých je to vhodné, ku prospěchu především obětem nacionálněsocialistického násilí.“⁷⁷

O podobě článku se vedla dlouhá jednání, jichž se účastnilo i Sdružení osvobozených politických vězňů a pozůstalých (SOPVP)⁷⁸ a Český svaz bojovníků za svobodu (ČSBS). Zatímco ČSBS souhlasil s německou myšlenkou zřídit v České republice pro oběti nacistického pronásledování domovy důchodců a sanatoria, SOPVP upozorňovalo, že

⁷⁷ <http://www.fondbudoucnosti.cz/FrontClanek.aspx?idsekce=6112>

⁷⁸ Sdružení osvobozených politických vězňů a pozůstalých bylo na MV ČR jako občanské sdružení registrováno 12.08.1999.

individuální finanční pomoc by byla vítanější. I proto, že podobné domovy a sanatoria by znamenaly vytržení obětí z rodin a odloučení od přátel, což by sami často ani nechtěli. I přes tyto diskuse získal 7. článek deklarace výše zmíněnou podobu.⁷⁹

3.3.2. Projekt humanitární pomoci pro oběti národně socialistického násilí

Česko-německý fond budoucnosti (ČNFB) byl založen 29. prosince 1997 podepsáním statutu českou a německou vládou, a to jakožto nadační fond podle českého práva a se sídlem v Praze. V říjnu roku 1998 pak správní rada fondu rozhodla o přednostním „Projektu humanitární pomoci pro oběti národně socialistického násilí“.

Realizátorem projektu se stala tzv. koordinační komise, již utvořil ČSBS a Federace židovských obcí. Komise začala ještě před definitivním schválením projektu sestavovat databázi, která k 31. červenci 1998 čítala již 7.000 osob, které se staly oběťmi nejtvrďší nacistické perzekuce a mohly žádat u ČNFB podporu.⁸⁰

Projekt získal 90 milionů DM, které byly určeny na přerozdělení obětem. Bylo rozhodnuto o desetiletém harmonogramu vyplácení dávek. ČSBS navrhoval čtyřletý harmonogram vyplácení dávek, ale ten byl podle paní Vrbové (hlavní koordinátorky projektu) přehlasován s tím, že by oběti tak velké finanční částky nevyužily jen pro vlastní potřebu, ale rozdaly by je i svým příbuzným. Cílem projektu ale bylo, aby z financí měli prospěch především adresáti.

Na základě databáze Koordinační komise uzavřel ČNFB 14. října 1998 definitivní dohodu s výše zmíněnými organizacemi, v níž se zavázal oprávněným žadatelům vyplatit v následujících 10 letech oněch 90 milionů DM jako zdravotní a sociální pomoc. O den později projekt schválila i správní rada ČNFB a následně fond uzavřel realizační smlouvu se Všeobecnou zdravotní pojišťovnou (VZP), která pak vyplácení finančních dávek převzala.

3.3.2.1. Jaké podmínky museli žadatelé splňovat?

Žadatel o humanitární pomoc musel ČNFB vyplnit žádost a zároveň prokázat, že byl za války vězněn v zařízení, jako např. byly koncentrační tábory, káznice, ghetta nebo pracovní tábory apod. Dále mohli podporu žádat lidé, kteří prokázali, že se za nelidských podmínek

---

⁷⁹ *Projekt humanitární pomoci Česko-německého fondu budoucnosti*, s. 2-3.

⁸⁰ *Projekt humanitární pomoci Česko-německého fondu budoucnosti*, s. 6.

museli skrývat před deportací nebo před jinými represemi nacistického režimu. Jako přední důkaz bylo přijímáno již výše zmíněné osvědčení podle zákona 255/1946 Sb.. Osvědčení muselo být vypsáno na kategorii „politický vězeň“, nikoliv na „účastník odboje“ apod.⁸¹ Mezi žadateli však vyvstala nevole proti kategorii skrývaných, jejichž utrpení nepovažovali někteří za srovnatelné s utrpením v koncentračních táborech a věznicích. Databáze příjemců nebyla nikdy uzavřena a i v průběhu oněch 10 let mohli být přijímáni další žadatelé. Po roce 2001, kdy Ministerstvo obrany přehodnotilo praxi při vydávání osvědčení podle zákona 255/1946 Sb. a začalo je vydávat i osobám skrývajícím se za války za nelidských podmínek, přestalo být osvědčení zárukou přijetí do databáze humanitárního projektu. Přednost měli žadatelé, kteří byli věznění.

Do projektu nemohli být přibráni ani žadatelé, kteří již obdrželi odškodnění podle německých odškodňovacích zákonů (BEG). Avšak přijímáním humanitární podpory se oběti nezavazovaly nepřijímat humanitární či odškodňovací pomoc z jiných zdrojů. Humanitární pomoc mohly žádat i sudetoněmecké oběti nacionálně socialistického násilí, ale taktéž pokud ještě nebyly Spolkovou republikou Německo odškodněny jinak.

Fond si musel na dobu vyplácení dávek vypracovat demografickou křivku žadatelů, aby zohlednil především úmrtnost obětí a stanovil jednotlivé sumy, které měly být každý rok vyplaceny. (viz Tab. 1.) Reálná situace samozřejmě počtům úplně neodpovídala, k 1. lednu 2007 žilo 3.595 příjemců dávek, tedy mnohem více, než se předpokládalo.⁸²

Tabulka č. 1 - Počty osob vypočtené podle demografické křivky na dobu 10 let⁸³

Rok	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Osoby	7.157	6.968	6.397	5.830	5.270	4.721	4.187	3.670	3.180	2.723

3.3.2.2. Výše dávek

První dva roky projektu byly určeny pevné kategorie, podle nichž byly dávky vypláceny. (viz Tab. 2.)

⁸¹ Podle osobní výpovědi paní Vrbové 26.7.2007.

⁸² Podle osobní výpovědi paní Vrbové 26.7.2007.

⁸³ *Projekt humanitární pomoci Česko-německého fondu budoucnosti*, s. 9.

Tab. č. 2 - Výše vyplácených dávek v letech 1998 – 1999 podle délky věznění⁸⁴

Rok	Doba věznění / měsíce	Výše dávky / Kč
1998	do 12	29.600,-
	13 – 30	37.400,-
	nad 31	47.400,-
1999	4 – 6	9.000,-
	7 – 9	12.600,-
	10 – 12	17.000,-
	13 – 30	40.000,-
	Nad 31	65.000,-

S tímto dělením však mnoho příjemců dávky nesouhlasilo, především skupina, jež si prošla vězněním 60 měsíců i déle, poukazovala na nespravedlivé členění, kdy dostávají stejnou částku jako ti, co si prošli vězněním poloviční dobu. Koordinační komise námitky uznala a přehodnotila výpočet jednotlivých dávek.

Základní částkou humanitární pomoci na dobu věznění kratší než 4 měsíce bylo 12.000,- Kč na rok (tedy 1.000,- na měsíc). Od čtvrtého měsíce věznění se pak k základní částce 12.000,- Kč za každý měsíc věznění připočetlo cca. 1.000,- Kč. Připočítávaná částka za každý měsíc se vesměs rok co rok snižovala (viz Tab. 3), a to díky jak posilující koruně vůči německé marce a následně euru, tak díky nižší úmrtnosti adresátů, než jaká se předpokládala.

Tab. č. 3 - Částky za každý další měsíc nad 4 měsíce věznění⁸⁵

Rok	Částka za měsíc věznění
2000	1.000,-
2001	1.050,-
2002	870,-
2003	700,-
2004	900,-
2005	770,-
2006	600,-
2007	570,-

Příspěvek vyplácený VZP adresáti obdrželi každý rok začátkem března, a to poštovní poukázkou do vlastních rukou. První dva roky projektu měl na příspěvek nárok pouze adresát, a pokud zemřel den před vystavením poukázky, částka se vrátila ČNFB. Na tvrdost tohoto postupu upozorňoval nespočet bývalých vězňů, a tak byla výplata pozměněna tak, že se

⁸⁴ Podle osobní výpovědi paní Vrbové 26.7.2007.

⁸⁵ Podle osobní výpovědi paní Vrbové 26.7.2007.

adresát musel dožít 1. ledna příslušného roku. Pokud se pak nedožil samotné výplaty dávky, ta podle dědického práva přecházela na pozůstalé.

3.3.2.3. Průběh projektu

Celý projekt koordinovaly jen dvě osoby, Ing. Zdeňka Valouchová, jež měla na starosti žadatele žijící v zahraničí, v roce 2007 již jen cca 60 osob, a paní Blanka Vrbová, která spravovala celou agendu žadatelů v České republice. Pro obě koordinátorky byl celý projekt tak trochu srdeční záležitostí, jak samy podotýkají, kdy se velmi angažovaly i přes nedostatek financí na administrativní provoz. Tak např. na poslední rok projektu, kdy už se nepředpokládal žádný osobní kontakt s adresáty dávek, přemístila paní Vrbová celou agendu do svého bytu, aby ušetřila na provozních nákladech. Důvodem tohoto uskromňovacího opatření byla i neshoda s vedením České rady pro oběti nacismu (ČRON), v jejichž prostorách paní Vrbová a Ing. Valouchová do té doby za symbolický nájem pracovaly.

Do jaké míry byli adresáty projektu humanitární pomoci Romové, nedokáže paní Vrbová, koordinátorka projektu, stanovit. Směrodatným údajem v žádosti bylo pouze státní občanství a nikoliv národnost. Podle vlastní zkušenosti s osudy žadatelů a i z osobních kontaktů odhaduje, že se výplaty Romů a Sintů týkaly z cca 15%. Jediný přibližný odhad lze získat podle databáze vězeňských zařízení, avšak tvůrci formuláře žádosti o zařazení do projektu kolonku, do níž by bylo možné vyplnit název takovýchto zařízení, opomněli. A tak je databáze rozčleněna pouze podle internačních, koncentračních atd. táborů, nikoliv podle jejich názvů, kterých se zpětně podařilo dozjistit pouze dvě třetiny.

Počátkem roku 2007 žilo ještě 25 žadatelů, kteří si prošli internací v Letech u Písku či 37 žadatelů, kteří si prošli vězněním v Dubnici nad Váhom. Internační tábor Hodonín u Kunštátu u žádné žádosti zjištěn nebyl.

Výše zmíněné údaje jsou jen přibližné a vycházejí z podkladů, které má k dispozici paní Vrbová. Přesnější čísla a tabulky s přehledy výplat budou publikovány v závěrečné zprávě, která i přesto, že poslední výplata byla učiněna letos (2007) na jaře, vyjde nejdříve za rok. V běhu je ještě několik dědických řízení, jež je třeba uzavřít apod.

Obě koordinátorky projektu měly k obětem nacistického věznění vstřícný přístup a snažily se jim pomoci i nad rámec svých povinností. A tak se všichni z jejich databáze

dozvěděli o možnosti získat finanční pomoc od německé nadace „Připomínka, odpovědnost a budoucnost“.⁸⁶

3.4. „Připomínka, odpovědnost a budoucnost“

Dne 2. srpna 2000 schválil německý Spolkový sněm zákon o zřízení nadace „*Erinnerung, Verantwortung und Zukunft*“ (Připomínka, odpovědnost a budoucnost). Nadace měla jeden jediný cíl - výplatu humanitárních dávek lidem, kteří byli na území Německa v hranicích z roku 1937 nasazeni na otrocké a nucené práce.

„Damit bekennen sich alle, die die Stiftungsinitiative mittragen, Staat und Unternehmen, zu der gemeinsamen Verantwortung und der moralischen Pflicht, die aus dem begangenen Unrecht entstanden sind.“⁸⁷

3.4.1. Vznik nadace „*Erinnerung, Verantwortung und Zukunft*“

Přestože už Mezinárodní vojenský tribunál v Norimberku dospěl k závěru, že nucené práce Židů, Romů a Sintů měly zločinecký charakter, o rehabilitaci nuceně nasazených se bohužel začalo jednat až po 60 letech, kdy devět desetin postižených již nebylo mezi živými.

„Die Sklavenarbeit der Juden sowie der Sinti und Roma war die schlimmste, weil sie nicht nur Ausbeutung und Entrechtung sowie den Verlust von Freiheit und Heimat bedeutete, sondern für die meisten eine Vorstufe zu ihrer Ermordung war.“⁸⁸

Otrocky a nuceně nasazení pocházeli především ze zemí, které do roku 1989 patřily do tzv. východního bloku, a neměli tak přístup k žádným dosud probíhajícím odškodňovacím či humanitárním programům. Po pádu Železné opony se u amerických soudů začaly postupně hromadit žaloby na německé podniky, jež za války z otrockých a nucených prací těžily.

---

⁸⁶ Podle osobní výpovědi paní Vrbové 26.7.2007.

⁸⁷ „*Gemeinsame Verantwortung und moralische Pflicht*“, s. 13.

(Tímto se všichni, kteří se na nadaci podílejí, stát a podniky, hlásí k společné zodpovědnosti a morální povinnosti, které vznikly na základě odehraného bezpráví.)

⁸⁸ „*Gemeinsame Verantwortung und moralische Pflicht*“, s. 20.

(Otrocká práce Židů stejně jako Sintů a Romů byla ta nejhorší, protože neznamenal jen vykořisťování, ztrátu práv či svobody a domova, ale byla pro většinu předstupněm k jejich zavraždění.)

Nátlak na Německo se zvyšoval ze všech stran. Německý průmysl se obával soudních sporů, odehrávajících se v Americe, a tak tlačil na německou vládu, aby mu pomohla vyjednat dohodu. Vznikla tak a 16. února 1999 byla zveřejněna „Iniciativa německého průmyslu“, v níž se spojily koncerny, jež si byly vědomy své minulosti a byly ochotny uvolnit finanční částku na odškodnění, ale na oplátku žádaly jistotu do budoucnosti, že už nebudou čelit dalším žalobám.

Američtí právníci kontaktovali v roce 1998 také české velvyslanectví ve Washingtonu a poslali České republice dopis, v němž ji informovali o možnostech, které by německo-americká jednání mohla pro ČR přinést. Ač byly delegace ze zemí východní Evropy od jednání drženy dále, sehrála česká delegace při vyjednáváních svoji roli. Nejstaršími členy delegace byli Oldřich Stránský a profesor Felix Kolmer, oba přeživší holocaustu, kteří připomínali i nároky Romů a Sintů.

Po shodě, že bude zřízena nadace, následovala ještě zdlouhavá jednání o částce, která by do ní měla být vložena, o podílu německé vlády a průmyslu na této částce a o počtech možných žadatelů v jednotlivých zemích. Výsledkem bylo zřízení nadace 2. srpna 2000 s vkladem 10,1 miliard DM, které byly rozděleny partnerským organizacím a zemím následovně:

Tab. č. 4 – Odškodnění nuceně nasazených a partnerské organizace⁸⁹

Organizace	Mrd. DM	Podíl v %
Jewish Claims Conference (JCC)	2,072	25,6
International Organisation for Migration (IOM)	0,540	6,7
Polsko	1,812	22,4
Ukrajina	1,724	21,3
Rusko (+ Litva a Lotyšsko)	0,835	10,3
Bělorusko (+ Estonsko)	0,694	8,6
Česká republika	0,423	5,2
Celkem	8,100	100

⁸⁹ Niethammer, Lutz. 2007. Von der Zwangsarbeit im Dritten Reich zur Stiftung „Erinnerung, Verantwortung und Zukunft“. In *Gemeinsame Verantwortung und moralische Pflicht*. Wallstein Verlag. Göttingen. s. 64.

3.4.2. Zájmy Romů a Sintů

Dozorčím orgánem nadace „Připomínka, odpovědnost a budoucnost“ bylo Kuratorium se 27 členy zastupujícími skupiny obětí v jednotlivých partnerských zemích. Např. za Českou republiku byl členem Jiří Šitler a za IOM Brunson McKinley.⁹⁰

Jedno místo bylo vyčleněno i pro zástupce Romů a Sintů, kdy se předpokládalo, že se na jednom reprezentantovi domluví IRU, *Zentralrat deutscher Sinti und Roma* a další. Ke shodě zřejmě nedošlo, protože toto místo zůstalo po celou dobu činnosti nadace neobsazeno.⁹¹

Zcela jistě toto neobsazené místo v Kuratoriu nadace zájmy Romů a Sintů poškodilo. Probíhala jednání např. o využití úroků, které na částce 10,1 miliard DM narostly, nebo se schvalovaly otevírací doložky, které se Romů a Sintů velmi často týkaly. Při těchto jednáních ale bohužel nikdo zájmy Romů a Sintů neprosazoval.

Oldřich Stránský a Felix Kolmer se nároky alespoň Romů a Sintů z České republiky připomínat snažili: „*Nám se podařilo německou stranu přesvědčit, aby do této kategorie (koncentračních táborů apod. zařízení – pozn.) spadaly i romské internační tábory v Letech u Písku, Hodoníně u Kunštátu a v brněnské Masné ulici.*“⁹²

3.4.3. „Připomínka, odpovědnost a budoucnost“ v České republice

Partnerskou organizací německé nadace „Připomínka, odpovědnost a budoucnost“ se v České republice stal ČNFB, který následně pro agendu spojenou s výplatami nuceně nasazeným zřídil v červenci roku 2000 zvláštní pracoviště - Kancelář pro oběti nacismu (dále jen Kancelář). Paralelně pak v České republice působila i IOM, která ze zdrojů německé nadace podporovala humanitární a sociální projekty a okrajově vyplácela „odškodnění“ za majetkovou újmu spojenou německým průmyslem.

Dohled nad činností Kanceláře udržoval tzv. pracovní výbor, jehož členy byli: Jiří Šitler a následně Jan Sechter jako koordinátoři MZV ČR pro otázky odškodnění a Herbert Werner s Tomášem Kafkou a následně Tomášem Jelínkem jako ředitelé ČNFB. Ředitelkou kanceláře byla Darina Sedláčková.

⁹⁰ „*Gemeinsame Verantwortung und moralische Pflicht*“, s. 230.

⁹¹ „*Gemeinsame Verantwortung und moralische Pflicht*“, s. 90.

⁹² Rychlíková, Romana. „Náš vyjednaváč v otázkách odškodnění je přesvědčen, že na tahu je Německo.“ *Moravskoslezský den*, Ostrava 17. 5. 2001.

Administrativní práci s žádostmi a výplatami pak mělo na starosti 6 oddělení: Informační a poradenské centrum, jež mělo na starosti komunikaci s žadateli; Ověřovací a dokumentační centrum, kde se žádosti zpracovávaly a posuzovaly; Oddělení administrativy a provozu, jež odpovídalo za chod Kanceláře; Právní oddělení zastoupené advokátem Martinem Thielem; Archivní skupina, která dohledávala doklady k žádostem; a Nezávislá odvolací komise, kde byly znovu posouzeny některé sporné žádosti.

3.4.3.1. Kdo mohl žádat

Zákon o Spolkové nadaci definoval v § 11 dvě mandatorní kategorie žadatelů (viz Tab. č. 5). Do **kategorie A – otrocké práce** – spadal ten, kdo „*byl vězněn v koncentračním táboře ve smyslu § 42, odst. 2 Spolkového zákona o odškodňování nebo v jiném vězeňském zařízení mimo území dnešní Rakouské republiky nebo v ghettu za srovnatelných podmínek a byl nucen k práci.*“⁹³ Kancelář měla k dispozici k posouzení žádostí seznam koncentračních táborů z přílohy spolkového zákona BEG a zároveň seznam „jiných vězeňských zařízení“, který vznikl až postupem času s poznatkem, že i mimo koncentrační tábory existovala zařízení, v nichž vězeň zažíval nelidské podmínky, nedostatečnou stravu a chybějící lékařskou péči. Celkem bylo zjištěno 3.900 táborů, které tyto podmínky splňovaly.⁹⁴

Do **kategorie B – nucené práce** – spadal ten, kdo „*byl ze svého domovského státu deportován na území Německé říše v hranicích roku 1937 nebo na území obsazené Německou říší, nucen k pracovnímu nasazení v průmyslovém podniku nebo ve veřejné oblasti a za jiných podmínek než v č. 1 byl vězněn nebo podroben podmínkám podobným věznění nebo srovnatelně špatným životním podmínkám; tato úprava neplatí pro osoby, které mohou za nucenou práci, vykonávanou převážně na území dnešní Rakouské republiky, obdržet dávky z rakouského Fondu smíření.*“⁹⁵

Tvůrci zákona o Spolkové nadaci si uvědomovali, že velká část bezpráví, které se za nacistického Německa odehrálo, ještě není důkladně popsána a má mnoho mezer. Aby se předešlo možnému vynechání nějaké skupiny postižených, uvádí zákon ještě tzv. **otevírací doložku**. Tato doložka zahrnuje **kategorii C**, která ale není blíže definována a její definici

⁹³ *Odškodnění 2000-2006*, s. 54.

⁹⁴ „*Gemeinsame Verantwortung und moralische Pflicht*“, s. 120.

⁹⁵ *Odškodnění 2000-2006*, s. 58.

zákon přenechává partnerským organizacím, u nichž předpokládá bližší znalost jednotlivých regionů.

Dne 5. ledna 2001 se uskutečnilo jednání o otevírací doložce pro Českou republiku, jehož se účastnili zástupci ČRON, MZV ČR, historické obce a Kanceláře pro oběti nacismu. Výsledkem byl text, který byl dále konzultován s německou nadací.

Vedení německé nadace se však obávalo, že tak, jak jim bylo znění otevírací doložky předloženo, bude moci o finanční pomoc žádat velké množství lidí. Při dalších jednáních tedy kladlo důraz na to, aby se kategorie otevírací doložky vztahovaly k mandatorním kategoriím a aby zahrnovaly pouze nacistické bezprávi a ne „důsledky války“. Podle Miriam Mráčkové, zaměstnankyně Kanceláře, se však hranice mezi újmou na základě nacistického pronásledování a mezi újmou způsobenou válkou určovala velmi těžko, když vlastně samotná válka byla důsledkem nacistické politiky.

Do poslední chvíle nebylo zřejmé, zda se podaří prosadit kategorii Ukrývání se před rasovou perzekucí. Německou stranou bylo toto ukrývání dlouhou dobu vnímáno právě jako důsledek války. Ač tedy ČNFB přijímal žádosti i do této kategorie, a to především z řad Romů, nedokázal odhadnout, zda budou tyto kladně vyhodnoceny. Nakonec se prosazení kategorie podařilo a ukrývání a omezování osobní svobody tak bylo poprvé v nějakém programu tematizováno.

Další výhrady pak měla německá nadace ke kategorii tzv. „spolupostížených“, kteří nesplňovali podmínku přímých plateb. Zaměstnanci kanceláře se i zde pokoušeli německou nadací ovlivnit: *„Jak můžu žadatelce, která jako dítě zažila, jak byl její otec z politických důvodů zatčen a ve vězení ubit k smrti, vysvětlit, že toto není 'dostatečné nacistické bezprávi' na to, aby mohla být její žádost zohledněna v rámci otevírací doložky.“*⁹⁶ Ale v tomto případě německá nadace rozhodla o zrušení této kategorie a teprve 3 týdny před uzavěrkou podávání žádostí bylo zveřejněno konečných sedm podkategorií v otevírací doložce. (viz Tab. 5)

---

⁹⁶ Podle osobní výpovědi Miriam Mráčkové z 20.8.2007.

Tab. č. 5 – Kategorie žadatelů nadace „Připomínka, odpovědnost a budoucnost“⁹⁷

	Označení kategorie	Popis kategorie
Mandatorní kategorie zákona	A	Otrocké práce
	B	Nucené práce
Kategorie otevírací doložky	C1	Věznění nespádající do kat. A
	C2	Dislokace z protektorátu do pohraničí
	C3	Deportace na zemědělské práce
	C4	Nedeportování nuceně nasazení (především v protektorátu)
	C5	Ukrývání se před rasovou perzekucí
	C6	Omezení osobní svobody
	C7	Deportace s nuceně nasazenými rodiči

Na platbu z německé nadace nebyl právní nárok a ani na ni nebylo možné využít českého dědického práva. Na oprávněné právní nástupce přecházelo pouze právo na podání žádosti. Pozůstalí mohli žádat v případě, že oprávněný zemřel po 15. únoru 1999. Toto uměle určené datum se pozůstalým velice těžce vysvětlovalo. Stanovení určité hranice bylo však třeba, aby se počet možných žadatelů nezmnohonásobil.

Jako datum, kdy nárok na platbu zanikal, bylo stanoveno 30. září 2006. Do konce roku 2006 pak měly organizace ještě poslední možnost výplaty uskutečnit.⁹⁸

Ve všech kategoriích v rámci německého programu nashromáždil ČNFB celkem 110.624 žádostí.⁹⁹

3.4.3.2. Informační kampaň

Kancelář samozřejmě jako první musela zajistit, aby se informace o její činnosti dostala mezi veřejnost a co nejvíce potenciálních žadatelů se o možnosti finančního příspěvku dozvědělo. Proto ČNFB začal už v roce 2000 jednat se Svazem nuceně nasazených (SNN) a se Svazem osvobozených politických vězňů a pozůstalých (SOPVP), aby mohl převzít jejich

⁹⁷ *Odškodnění 2000-2006*, s. 105.

⁹⁸ „*Gemeinsame Verantwortung und moralische Pflicht*“, s. 143.

⁹⁹ *Odškodnění 2000-2006*, s. 86.

databáze. V roce 2001 začal ČNFB dále jednat s Muzeem romské kultury (MRK) a s Kongresem Poláků v ČR.

Od těchto čtyř organizací získal ČNFB databázi nuceně nasazených, vězněných a jinak pronásledovaných osob, která čítala skoro 55.000 jmen, a Kancelář všechny obeslala dopisy s letáky a s formulářem žádosti. (viz příloha č. 15)

Podle § 3 partnerské smlouvy mezi nadací „Připomínka, odpovědnost a budoucnost“ a ČNFB z 25. ledna 2001 musel fond „*usilovat o to, aby oslovil další možné oprávněné osoby nad rámec těch, které už jsou známy*“.¹⁰⁰ Proto fond započal rozsáhlou reklamní kampaň, kdy využil celostátní média jako televizi a rozhlas, veřejně přístupná místa jako pošty, prostory Českých drah či zdravotnická zařízení. S distribucí informačních letáků pomohly regionální deníky, inzerci mohli potenciální žadatelé najít např. i v bezplatném deníku Metro. Fond také spolupracoval s referáty sociálních věcí na okresních úřadech a oslovil dopisy i pensiony a domovy pro seniory či domy s pečovatelskou službou.

Informační kampaň ČNFB se zaměřila i cíleně na Romy a využívala tisk vycházející v romštině a také vysílání Českého rozhlasu – pořad *O Roma vakeren*.

3.4.3.3. Náležitosti žádostí

Pro registraci žadatelů byly postupně vymezeny tři lhůty, nejprve 11. dubna, pak pro velký zájem 11. srpna a díky novele spolkového zákona, která přinesla několik změn, byl termín uzávěrky posunut konečně na 31. prosince 2001.

Do konce roku 2001 stačilo, aby se potenciální žadatel pouze registroval, což mohl učinit „neformálním projevem vůle“, tedy např. dopisem či vyplněným ústřížkem z letáček. Vyplněnou žádost s náležitostmi pak mohl žadatel dodat později. V tomto ohledu byla významná novela spolkového zákona, která určovala, že žádost je nutné dodat do tří měsíců od registrace, aby se tak předešlo průtahům celého procesu. Pokud byl žadatel vyzván k doplnění některých údajů, vztahovala se na něj podle novely šestiměsíční lhůta, do které musel požadavkům vyhovět.

Žádost byla přijata, pokud splňovala formální kritéria platby, týkala se některé z újem definovaných kategorií a tyto byly dostatečně doloženy. Pak Kancelář žádost zapsala na výplatní seznam, tzv. tranži, kterou každý měsíc předkládala Spolkové nadaci. Nadace

¹⁰⁰ *Odškodnění 2000-2006*, s. 134.

provedla namátkovou kontrolu některé žádosti, zda je dostatečně doložena, a následně ČNFB převedla finance. Namátkové kontroly nebyly prováděny pouze z Berlína, kde nadace sídlila, ale pracovník nadace byl vyslán přímo do České republiky, aby namátkou některou žádost zkontroloval a případně navštívil i žadatele osobně.

Podmínkou pro vyplacení dávky bylo trvalé bydliště v České republice k 16. únoru 1999. Pokud měl žadatel trvalé bydliště v jiné zemi, nebyla jeho žádost zamítnuta, ale předána partnerské organizaci, která spravovala žádosti v té které zemi.

Žadatel zároveň v žádosti podepsal, že se zříká dalších materiálních nároků vůči Německu. (viz příloha č. 15)

3.4.3.4. Důkazní nouze

Mimo formální kriteria musela žádost splňovat i obsahová kriteria definovaná v § 11 ve 2. odstavci zákona o Spolkové nadaci: „*Oprávnění k dávkám musí žadatel prokázat pomocí podkladů. Partnerská organizace přibere odpovídající důkazní prostředky. Pokud takové důkazní prostředky neexistují, lze oprávnění k dávkám učinit věrohodným jiným způsobem.*“¹⁰¹

Tato pasáž zákona hrála velmi důležitou roli právě při posuzování žádostí romských žadatelů, kteří často trpěli důkazní nouzí a o nucených pracích či skrývání se neměli žádné dobové či poválečné doklady a často nedokázali ani přesně určit časové rozmezí, kdy byli nuceně nasazeni, nebo se museli skrývat. Na tuto skutečnost byl ČNFB opakovaně upozorňován. Následně přistoupil na to, že pokud v kombinaci s dobovými doklady či výpověďmi jiných pamětníků budou být jen vzpomínky či prohlášení žadatelů působit věrohodně, uznal ČNFB i tyto jako postačující.

Poprvé tak byla v nějakém programu zaměřeném na oběti nacionálně socialistického pronásledování zohledněna důkazní nouze žadatelů. Ovšem tento vstřícný krok německé nadace s sebou nesl i neuvěřitelný nárůst administrativy, kdy bylo třeba žadatele osobně kontaktovat, zaznamenat jejich osud a doložit jej. Na to však neměl ČNFB kapacity, a tak vznikla spolupráce s dalšími organizacemi.

---

¹⁰¹ *Odškodnění 2000-2006*, s. 65.

3.4.3.4.1. Kompletování žádostí romských žadatelů

ČNFB např. uzavřel smlouvu s MRK, které mu původně svoji databázi potenciálních žadatelů mělo jen předat, aby asistovalo při sepisování žádostí Romů žijících na jižní Moravě. MRK tak pomohlo podat žádost 263 osobám, převážně opět moravským Romům.¹⁰²

Nejvíce žadatelů z řad Romů a Sintů ČNFB zprostředkoval Člověk v tísni.¹⁰³ A to cca. 2.000 osob.¹⁰⁴ O spolupráci se zasloužil Jakub Steiner, v té době terénní pracovník Člověka v tísni, který chtěl k finančnímu příspěvku pomoci třem svým klientkám. Při bližším seznámení se s cílem německé nadace si uvědomil potenciál organizace Člověk v tísni, která měla přes sociální práce v terénu kontakt na mnoho nuceně nasazených z řad Romů.

Významné pro pracovníky Člověka v tísni pak bylo získání databáze, kterou sestavila v roce 1998 Liga na pomoc romským obětem války. Šlo o žadatele, kterým byla dána naděje na finanční příspěvek ze Švýcarského fondu, jehož se ale nikdy nedočkali. Získání opětovné důvěry těchto lidí stálo nemalé osobní nasazení bezmála 50 brigádníků.

Průběh kompletování žádostí romských žadatelů popisují realizátoři projektu ČvT Jana Kramářová a Jakub Steiner v publikaci „(Ne)Bolí“.¹⁰⁵

Zpočátku byla snaha osobní výpovědi s žadatelem nahrávat v mateřském jazyce, tedy často v romštině. Ale to se ukázalo jako neefektivní vzhledem k nedostatku času a také nedostatku pracovníků, kteří uměli romsky. Stávalo se ale, že žadatel o útrapách, které prožil, romsky mluvit nechtěl. Navíc nahrávky v romštině, respektive jejich přepisy, se musely pro ČNFB překládat do češtiny. Takže se velmi brzy začalo nahrávat pouze v češtině. Německé nadaci se s přepisem posílaly i kazety s nahrávkami. Časem se pak upustilo i od nahrávání a vyplňovaly se předem připravené dotazníky, které se snažily kopírovat strukturu chronologického vyprávění, ale zároveň se dotazovaly na konkrétní podstatné detaily. (viz příloha č. 16)

První měsíce se k osobním vzpomínkám přikládaly dva posudky hodnotící důvěryhodnost výpovědi. Jeden posudek vystavoval Jakub Steiner pod hlavičkou ČvT,

¹⁰² Podle osobní výpovědi Heleny Danielové z MRK 9.8.2007.

¹⁰³ Od února 1994 existující Nadace Člověk v tísni při České televizi se v dubnu 1999 přeměnil na obecně prospěšnou společnost při České televizi.

¹⁰⁴ Podle osobní výpovědi Zuzany Ramajzlové, vedoucí projektu ČvT, 10.8.2007.

¹⁰⁵ Kramářová, Jana a kol. 2005. *(Ne)Bolí. Vzpomínky Romů na válku a život po válce*. Člověk v tísni, společnost při České televizi o.p.s. Praha. ISBN 80-86961-04-4.

v němž byl faktograficky shrnut osud dotyčného žadatele. Druhý posudek pak vydávala doc. Milena Hübschmannová pod hlavičkou FF UK, v němž hodnotila výpověď podle již známých skutečností o daném období, lokalitě apod.

Postupem času, když německá nadace některé výpovědi namátkově prověřila a nabyla důvěry v tento postup, se od posudků upustilo. Zároveň s přibývajícím počtem žádostí stoupala i jejich provázanost. Jedny výpovědi začaly podporovat jiné a bylo tak možné odkazovat čím dál častěji na již podané žádosti.¹⁰⁶

Celkem ČvT oslovil cca. 3.500 potenciálních žadatelů, 2.313 žadatelům pomohl s registrací a z toho u cca. 1.700 z nich asistoval u kompletování žádosti.¹⁰⁷

ČNFB celý proces vyhledávání žadatelů a kompletování žádostí finančně podpořil, ale přesto bylo třeba dofinancování. ČvT si tak podal projekt „Pomoc při odškodnění romských obětí 2. světové války“, který podpořil dr. Alfred Bader a Open Society Fund Praha.

Tým, který vyhledával potenciální žadatele a pomáhal jim kompletovat žádosti, tak mohl být i finančně odměňován. Za každou žádost byla odměna zprvu 1.000,- Kč, později se částka s narůstajícím počtem jak „nahrávačů“ tak i žadatelů snižovala.

Jako příjemnou možnost přivýdělku přijali nabídku objíždět pamětníky i studenti Střední sociálně právní školy v Kolíně. Pod vedením Marty Tulejové převzali studenti především kompletování žádostí příslušníků vlastní rodiny a přátel.

3.4.3.5. Výše dávek

Pro oběti nacionálně socialistického bezpráví s trvalým bydlištěm v ČR bylo německou nadací vyčleněno již zmíněných 423 milionů DM. Ovšem od samého počátku byly odhady možného počtu žadatelů pouze přibližné, a proto bylo rozhodnuto, že kladně posouzení žadatelé obdrží platbu ve dvou dávkách. ČNFB tak mohl vyplácet první dávky už v okamžiku, kdy ještě neměl pohromadě všechny žádosti. To bylo důležité především vzhledem k vysokému věku a zdravotnímu stavu žadatelů. První splátka byla nakonec v ČR stanovena na celých 75% celé dávky. Zákon o Spolkové nadaci určil maximální výši dávek podle přiznaných kategorií. (viz Tab. 6.)

---

¹⁰⁶ Podle osobní výpovědi Jany Kramářové 23.7.2007.

¹⁰⁷ *Člověk v tísní, společnost při ČT, o. p. s., v roce 2001*, s. 10.

Tab. č. 6 – Maximální výše dávek německé nadace¹⁰⁸

Kategorie A	Max. 15.000,- DM
Kategorie B	Max. 5.000,- DM
Kategorie C	Max. 5.000,- DM

Vzhledem k velkému počtu žadatelů nemohly být dávky vypláceny v maximální výši, ale na rozdíl od ostatních partnerských organizací ČNFB nekrátil dávky žijícím příjemcům v kategoriích A a B, ale pouze kategorii C. Dávky byly vypláceny v českých korunách, a to šekovou poukázkou Poštovní spořitelny, a. s., což bylo pro příjemce velmi výhodné díky široké síti pošt jako výběrových míst.

ČNFB zahájil jako první z partnerských organizací nadace „Připomínka, odpovědnost a budoucnost“ výplatu druhé dávky, a to v červnu roku 2003. Přednostně byla druhá dávka vyplacena adresátům s přiznanou kategorií A.

3.4.3.6. Odvolací řízení

Pokud žádost nebyla vyhodnocena pozitivně, mohl se žadatel proti rozhodnutí odvolat, a tudíž byla jeho žádost posuzována nezávislou odvolací komisí ČNFB. Odvolací komise byla sestavena především z historiků specializujících se na různé aspekty holocaustu. Poprvé byli přizváni i historici znalí romistiky, pracovníci Muzea romské kultury: Helena Danielová, Petr Lhotka a následně Ján Šárišský. Komise stížnosti řešila od října 2001 do 2. listopadu 2006. Během této doby znovu posoudila 9.462 žádostí německé nadaci, z čehož jich 1.645 posoudila kladně.¹⁰⁹

3.4.3.7. Výstup nadace „Připomínka, odpovědnost a budoucnost“ v České republice

ČNFB dopomohl v České republice 75.780 osobám k humanitární pomoci jako kompenzaci za otrockou a nucenou práci.¹¹⁰

Ze zbylých financí ČNFB zřídil sociální fond, který formou poukázek na léky vypomáhá ještě žijícím obětem nacionálně socialistického pronásledování.

¹⁰⁸ *Odškodnění 2000-2006*, s. 73.

¹⁰⁹ *Odškodnění 2000-2006*, s. 72.

¹¹⁰ „*Gemeinsame Verantwortung und moralische Pflicht*“, s. 223.

Nelze přesně stanovit, kolik žadatelů, jimž byla dávka přiznána, byli Romové či Sintové. ČNFB si vedl databázi žadatelů podle přiznaných kategorií, nikoli podle národností. Národnost bylo v žádosti možné vyplnit, ovšem tato kolonka byla čistě dobrovolná, nehrála pro kladné vyřízení žádosti žádnou roli. Jak přiznala ředitelka Kanceláře pro oběti nacismu, nejčastěji byla kolonka národnosti vyplněna slovem 'česká' či 'slovenská'.

Počty Romů, kterým byla přiznána dávka, lze odvodit pouze od statistik jednotlivých spolupracujících organizací, které se na romské žadatele zaměřovaly. Z řad českých a moravských Romů byla platba přiznána všem žadatelům. Člověk v tísní pak má zprávy z cca. 2.000 podaných žádostí o 1.600 kladně vyřízených.¹¹¹

3.5. Rakouský fond „Smíření, mír a spolupráce“

Po vzoru německé nadace „Připomínka, odpovědnost a budoucnost“ vznikl v Rakousku zákonem z 8. srpna 2000 fond „Smíření, mír a spolupráce“ taktéž určený k humanitárním příspěvkům nuceně nasazeným v rakouském průmyslu. Partnerem rakouského fondu v České republice se stala Česká rada pro oběti nacismu (ČRON). Po dohodě s ČNFB, aby paralelně neexistovala dvě pracoviště se stejnými zájmy, sepsala ČRON a ČNFB smlouvu o vzájemné spolupráci a ČNFB, potažmo jím zřízená Kancelář pro oběti nacismu, převzala technické zpracování i rakouského fondu. Fond „Smíření, mír a spolupráce“ měl vklad 501 milionů ATS. V rámci rakouského programu nashromáždil ČNFB celkem 11.798 žádostí.

Podle informací Muzea romské kultury a společnosti Člověk v tísní však žádný z jimi kontaktovaných žadatelů z řad Romů nebyl za II. světové války nuceně nasazen či vězněn na území dnešního Rakouska. Zřejmě tak přes rakouský fond žádní Romové či Sintové žijící v České republice humanitární dávku neobdrželi.

3.6. Mezinárodní organizace pro migraci - IOM

Jednou ze 7 partnerských organizací německé nadace „Připomínka, odpovědnost a budoucnost“ byla i *International Organization for Migration (IOM)*.¹¹² Do její kompetence spadali všichni nežidovští nuceně nasazení z východní Evropy a z Balkánu. IOM se o tom, že

¹¹¹ Podle osobní výpovědi Zuzany Ramajzlové, vedoucí projektu ČvT, 10.8.2007.

¹¹² IOM je mezinárodní organizace založená v roce 1951, Smlouva o spolupráci s ČR pak vstoupila v platnost 1. listopadu 1998 a byla zveřejněna pod č.308/1998.

byla nadací „Připomínka, odpovědnost a budoucnost“ vybrána jako zprostředkovatel plateb nežidovským obětem, dozvěděla až po vyjednáváních.¹¹³

Vzhledem k tomu, že IOM působila a stále působí i v Praze, distribuovala humanitární pomoc v České republice paralelně s ČNFB. Čerpala přitom z prostředků, které od německé nadace získala na humanitární pomoc obzvláště potřebným obětem války, konkrétně 24 milionů DM pouze pro Romy a Sinty.¹¹⁴ Tyto peníze nebyly určeny k individuálním výplatám, ale k podpoře humanitárních projektů, z nichž by měly prospěch právě oběti nacismu.

Zároveň byla IOM vybrána k vyřizování žádostí týkajících se majetkových újem „*utrpěných během nacistického režimu s podstatnou, přímou a škody způsobující účastí německých podniků.*“¹¹⁵ Program dostal název *German Forced Labor Compensation Program* (GFLCP) a probíhal v roce 2001.

V roce 2001 IOM v České republice paralelně s programem německé nadace vyplácela i finanční příspěvek od Švýcarských bank v programu s názvem *Holocaust Victim Assets Programme* (HVAP).

V roce 1996 se u okresního soudu pro východní oblast státu New York připravovala hromadná žaloba proti Švýcarským bankám UBS a Credite Suisse, jež je vinila z napomáhání nacistickému režimu, z hospodářského prospěchu z nucených prací apod. 26. ledna 1999 došlo k dohodě o vyrovnání, v níž bylo ustanoveno, že určeným kategoriím obětí bude vyplaceno 1,25 miliard USD.

Na základě Dohody o vyrovnání byla jako jedna z organizací, jež měla vyřizovat žádosti a následně vyplácet odškodnění bývalým otroky nasazeným a některým dalším obětem nacistického režimu, IOM. Finance ze Švýcarských bank šly jak na individuální finanční pomoc, tak na podporu projektů ve prospěch obětí nacismu.

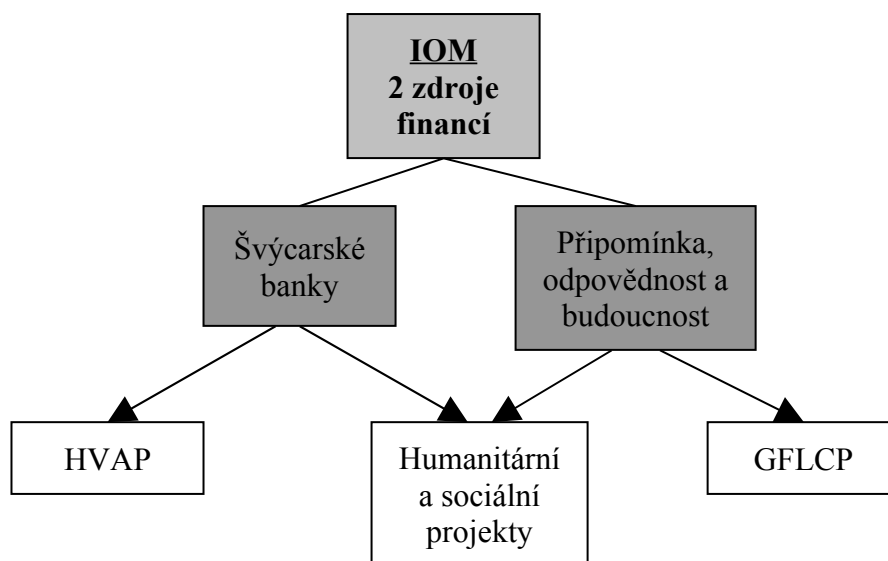
---

¹¹³ „*Gemeinsame Verantwortung und moralische Pflicht*“, s. 54.

¹¹⁴ „*Gemeinsame Verantwortung und moralische Pflicht*“, s. 107.

¹¹⁵ <http://www.iom.cz/projekty-detail.shtml?x=1348444>

Graf příjmů a z nich financovaných programů IOM

3.6.1. Problém s informacemi

Pražská pobočka IOM odmítla k odškodňovacím programům podat jakékoli informace s tím, že projekty jsou již uzavřeny. Centrála IOM v Ženevě mě pouze odkázala na svou závěrečnou zprávu. Bývalý zaměstnanec IOM, který však na odškodňovacích programech nepracoval, potvrdil, že na veškeré informace o nich vydala centrála IOM informační embargo.

K činnosti IOM na základě její nepřístupnosti podávat jakékoliv informace nechalo sdružení Dženo vypracovat v létě 2005 analýzu „Odškodné romským obětem holocaustu a

Mezinárodní organizace pro migraci¹¹⁶. Z analýzy vyplývá, že IOM neposkytuje jakékoliv informace a její činnost nelze tudíž považovat za transparentní.

3.6.2. HVAP

Program HVAP byl zaměřen na osoby, které byly perzekuovány, protože byly považovány za Židy, Romy, Svědky Jehovovy, homosexuály nebo duševně či tělesně postižené. Zároveň bylo třeba, aby žadatelé měli u jakékoli švýcarské banky uložen majetek, nebo prováděli otrockou práci pro koncern, z jehož finančních transakcí měly švýcarské banky prospěch atd. Konkrétně v České republice IOM prezentovala kategorie oprávněných žadatelů následovně:

Tabulka č. 7 - Přehled kategorií odškodňovaných v programu HVAP¹¹⁷

Třída	Typ	Popis
I.	Otrocké práce I.	osoby pronásledované nebo perzekuované z důvodu toho, že byly nebo byly považovány za Romy, svědky Jehovovy, homosexuály nebo fyzicky či duševně postižené, a které byly nuceny vykonávat otrockou práci pro německé firmy nebo nacistický režim
II.	Otrocké práce II.	osoby, které vykonávaly otrocké práce pro některé švýcarské firmy nebo jejich pobočky, ať již tyto osoby byly obětí nacistické perzekuce či nikoliv
III.	Uprchlíci	oběti nacistické perzekuce, které usilovaly z důvodu možné obavy z nacistické perzekuce o vstup do Švýcarska a tento jim byl odepřen, nebo byly po vstupu zase vypovězeny, nebo poté, co dosáhly vstupu byly ve Švýcarsku zadržovány, týrány nebo jinak poškozovány

Vyhledáváním potenciálních příjemců příspěvku z HVAP byla IOM pověřena firma AB Data. Firma AB Data je v České republice sice registrována až od roku 2003,¹¹⁸ ale i tak v roce 2001 v ČR shromažďovala potenciální žadatele. (viz příloha č. 14) Jediným

¹¹⁶ http://www.dzeno.cz/docs/IOM_REPORT_CZE2.doc

¹¹⁷ <http://www.iom.cz/projekty-detail.shtml?x=1348444>

¹¹⁸ Podle Obchodního rejstříku a sbírky listin MSp ČR -

zaměstnancem firmy AB Data v tu dobu byl Sean Nazarelli, který již pracoval v Lize, a byla mu tak známa její databáze.

Kolik se IOM Praha podařilo nashromáždit žádostí a kolik jich bylo kladně vyřízeno není přesně známo. Na svých webových stránkách informovala IOM, že „*do konečného termínu 31. 12. 2001 zaregistrovala více jak 800 žadatelů.*“¹¹⁹ Z toho cca. 162 žádostí¹²⁰ IOM zprostředkoval Člověk v tísni, který v roce 2001 pomáhal kompletovat žádosti pro ČNFB a měl tudíž možnost informovat i o nabídkách švýcarských bank. Stejně tak i Muzeum romské kultury zaslalo IOM Praha žádosti. Avšak ani jedna organizace nikdy neobdržela i přes urgence informace o tom, zda někdo z jimi zprostředkovaných žadatelů příspěvek ve výši přislíbených 600 USD získá.¹²¹ (viz příloha č. 17)

3.6.3. Humanitární a sociální projekty (HSP)

Organizace IOM v tomto případě fungovala čistě jako nadace, jež informovala různé organizace o možnosti podat si projekt, který by byl zaměřen na nežidovské oběti holocaustu. Zdroji financí byla německá nadace „Připomínka, odpovědnost a budoucnost“ a švýcarské banky. Cílovými konzumenty projektů měli být Romové a Sintové, hendikepovaní, Svědci Jehovovi a homosexuálové, kteří se narodili před 9. květnem 1945, kteří před tímto datem žili na území okupovaném Německem a kteří žijí v poměrech s méně jak 4 USD na den.¹²² Projekty jim měly pomoci s každodenními problémy, jako jsou návštěvy u lékaře a zubaře, sociální a právní poradenství, pomoc v domácnosti, nedostatek potravin, oblečení a hygienických potřeb atd.

Zprvopočátku IOM považovala Českou republiku za natolik vyspělou zemi, že nepředpokládala splnění poslední výše zmíněné podmínky o konzumentech HSP, totiž že by v ČR mohl někdo žít s méně jak 4 USD na den.¹²³ IOM Praha však ve své centrále v Ženevě informovala o nevyhovující životní situaci některých romských komunit v České republice, na což IOM své rozhodnutí přehodnotila a zahrnula i pražskou pobočku do HSP.

O konkrétním postupu IOM – Praha při výběru organizací a kritérií, podle nichž se rozhodlo o podpoření či nepodpoření projektu, bohužel nejsou k dispozici žádné bližší

¹¹⁹ <http://www.iom.cz/projekty-detail.shtml?x=1348444>

¹²⁰ *Člověk v tísni, společnost při ČT, o. p. s., v roce 2001*, s. 10.

¹²¹ Podle osobní výpovědi Rostislavy Křivánkové 25.7.2007.

¹²² *Humanitarian and Social Programmes IOM*, s. 22.

¹²³ Podle osobní výpovědi Rostislavy Křivánkové, bývalé zaměstnankyně IOM, 25.7.2007.

informace. Závěrečná zpráva IOM v Ženevě nabízí následovný přehled podpořených organizací.

Tabulka č. 8 - Přehled organizací a jejich projektů financovaných IOM¹²⁴

Název organizace	Příjemci	Typ asistence	Trvání
Člověk v tísní	735	Sociální asistence	06/2002 – 08/2004
DROM Brno	303	Potravinové balíčky, oblečení, pomoc v zimě, domácí péče, nouzová finanční podpora, asistence u lékaře a zubaře, sociální a právní asistence	06/2002 – 07/2003
DROM Brno	375	Potravinové balíčky, oblečení, pomoc v zimě, domácí péče, nouzová finanční podpora, asistence u lékaře a zubaře, sociální a právní asistence, hygienické potřeby	07/2003 – 09/2004
Liga na pomoc obětem II. světové války	949	Potravinové balíčky, oblečení, pomoc v zimě, sociální a právní asistence, hygienické potřeby	11/2002 – 06/2004
Romani bacht	n/a	Potravinové balíčky, oblečení, pomoc v zimě, domácí péče, nouzová finanční podpora, asistence u lékaře a zubaře, sociální a právní asistence	12/2002 – 05/2003
Eduko	302	Potravinové balíčky, oblečení, pomoc v zimě, domácí péče, nouzová finanční podpora, sociální asistence, hygienické potřeby	03/2004 – 11/2004
Regionální charita Most	261	Potravinové balíčky, oblečení, pomoc v zimě, domácí péče, nouzová finanční podpora, sociální a právní asistence, hygienické potřeby	03/2004 – 11/2004
Adra	876	Potravinové balíčky, hygienické potřeby	05/2004 – 11/2004

3.6.3.1. Člověk v tísní – sociální asistence

Organizace Člověk v tísní realizuje už od roku 1998 projekt Terénní a sociální práce, jenž je zaměřený na zlepšení životní situace sociálně vyloučených občanů, žijících především v lokalitách s charakterem ghetta. *„Cílem programu je pomoci lidem, ohroženým sociálním vyloučením, zorientovat se v mechanismech okolního světa a zvýšit jejich sociální mobilitu. Terénní pracovníci pomáhají svým klientům překonávat následky dlouhodobé*

¹²⁴ Humanitarian and Social Programmes IOM, s. 51.

nezaměstnanosti, závislosti na sociálních dávkách, nevyhovující bytové situace.“¹²⁵ Zaběhlý projekt podpořila finančně v letech 2003 a 2004 i IOM.

3.6.3.2. DROM Brno

Drom Brno¹²⁶ se zaměřuje především na poskytování různých služeb pro sociálně vyloučené Romy. Realizuje terénní sociální práce, vzdělávací programy a organizuje mimoškolní aktivity pro děti.

V letech 2002 – 2003 si podal Drom u IOM projekt na distribuci humanitární pomoci především potravinového a textilního rázu. Za tímto účelem podepsal Drom smlouvu s MRK, které mu poskytlo svoji databázi možných příjemců pomoci.

Následně realizoval Drom druhý projekt, v jehož rámci nechal vybudovat klub pro seniory, ve kterém je poskytována především sociální a právní asistence.

3.6.3.3. Liga na pomoc romským obětem války

Liga využila databáze, kterou vytvořila pro Švýcarský fond, a podala si projekt na distribuci hmotné humanitární pomoci. Nejdříve proběhla informační kampaň, kdy bylo o možnosti informováno např. v *Romano hangos*.¹²⁷ „*Tato sociální a humanitární pomoc není poskytována jako odškodnění za nacistickou perzekuci a není na ni právní nárok. Výběr žadatelů provede Liga na pomoc romským obětem války.*“¹²⁸

Podle slov Marty Tulejové, realizátorky projektu, však měli adresáti rozhodnout sami, jakou pomoc by si konkrétně přáli. Projekt postupoval po krajích, kdy došlo ke dvojímu kontaktu s adresáty. Nejdříve byli osloveni, jakou pomoc by si přáli. Na výběr byly potraviny, oblečení, textil do domácnosti, kuchyňské potřeby apod. Paní Tulejová uvedla: „*Proč bychom rozhodovali za ně, co potřebují. Když si někdo řekl, že potřebuje skříňku, tak prostě dostal skříňku.*“¹²⁹ Pak následoval druhý kontakt, kdy už bylo jasné, kolik peněz na kolik příjemců bude k dispozici, a podle toho se nakupovalo. Potraviny si příjemci nakupovali většinou sami,

¹²⁵ *Člověk v tísní, společnost při ČT, o. p. s., v roce 2002, s. 20.*

¹²⁶ Od roku 2002 funguje jako obecně prospěšná společnost.

¹²⁷ *Romano hangos* je týdeník, který vydává Společenství Romů na Moravě.

¹²⁸ http://www.romanohangos.cz/clanek.php?id_clanek=482

¹²⁹ Podle osobní výpovědi Marty Tulejové 14.8.2007.

ale např. oblečení či textil do domácnosti se paní Tulejová snažila nakupovat ve velkoobchodech.¹³⁰

IOM průběh projektu dozorovala. Náhodně vybírala příjemce a kontrolovala, zda opravdu obdrželi vyúčtovanou humanitární pomoc. I přesto se objevovaly pochybnosti, zda zvolený způsob distribuce může být transparentní.

3.6.3.4. Rada olašských Romů v České republice - Romaňi bacht

Rada olašských Romů v České republice - *Romaňi bacht*¹³¹ si v roce 2002 u IOM podala obdobný projekt jako Liga, ale se zaměřením pouze na olašské Romy. Poté, co organizace nedodala vyúčtování první splátky, byl projekt ukončen. Více informací není k dispozici. Osud švýcarských peněz je předmětem vyšetřování, nechává jej tušit článek Karla Vrány „Romský etnobyznys do vlastních kapes“, který je však velmi tendenční. (viz příloha č. 18)

3.6.3.5. Eduko

Občanské sdružení Eduko¹³² se od roku 1998 v Olomouci věnuje vzdělávání, kultuře, sociální a humanitární pomoci, vše se zaměřením na Romy. Projekt Děti války, který podpořila IOM, je zaměřen na romské seniory z olomouckého regionu narozené před rokem 1945. Podařilo se jichž kontaktovat cca. 300. Jak uvádí realizátorka projektu Líba Oláhová: „Zájemcům jsme poskytovali poradenskou pomoc, potravinové a hygienické balíčky, pomáhali jsme jim při domácím úklidu, doprovodili je k lékaři apod.“¹³³ Projekt vyústil v otevření klubu seniorů s totožným názvem Děti války. „Tento klub má nabídku různých aktivit od ručních prací, keramiky, literárních večerů, zdravovědy, po volnou zábavu. Práci v něm zajišťuje 14 zaměstnanců a 5 dobrovolníků.“¹³⁴

¹³⁰ Podle osobní výpovědi Marty Tulejové 14.8.2007.

¹³¹ Občanské sdružení zaregistrované na MV ČR 14. 02.1991.

¹³² Občanské sdružení zaregistrované na MV ČR 17.08.1998.

¹³³ http://www.romanohangos.cz/clanek.php?id_clanek=1358

¹³⁴ <http://www.romove.cz/cz/clanek/20009>

3.6.3.6. Oblastní charita Most

IOM podpořila i činnost Oblastní charity v Mostě,¹³⁵ která mimo jiné nabízí i služby domácí a osobní asistence. Projekt poskytoval romským seniorům pomoc při zajištění chodu domácnosti, doprovod k lékaři, na úřady a jiné instituce, poradenské služby atd.

3.6.3.7. Adra

Zřejmě mediálně nejsledovanějším a také nejdiskutovanějším projektem, který IOM podpořila, bylo distribuování humanitárních balíčků občanským sdružením Adra.¹³⁶

Za pomoci romských poradců nashromáždila Adra kontakt na 1.665 Romů,¹³⁷ kteří se narodili do května 1945. Předpokládalo se však, že příjemců bude méně, a tak byli vybráni jen ti nejstarší, nakonec tedy humanitární balíčky obdrželo cca. 876 osob v 8 krajích.¹³⁸

Každý z příjemců obdržel v květnu až září 2004 čtyři balíčky, jejichž celková hodnota se měla vyšplhat na necelých 8.000,- Kč. „*Aby nedošlo k nekvalifikovanému výběru sortimentu, byly obsahy balíčků detailně konzultovány s romskými koordinátory a poradci, u nichž se předpokládala znalost životního stylu romských seniorů.*“¹³⁹ Balíčky se distribuovaly ve dvou vlnách, kdy se v jedné fázi rozvážely balíčky s potravinami, v jiné pak hygienické balíčky nebo domácí potřeby.

Objevily se spekulace, zda obsah balíčků opravdu odpovídá deklarované hodnotě, ale ty se nepotvrdily. Na pováženou byl spíše zvolený způsob humanitární pomoci, kdy tvůrci seznamu obsahu balíčků předjímalí, v jaké sociální situaci příjemci žijí a jaké mají potřeby.

Jedna respondentka popisuje, jak její maminka přijala humanitární balíček: „*Docela se jí to líbilo, byly tam nějaký hrnce, takový ty nerez-hrnce, tak to se trochu divila, proč zrovna dostala hrnce. A pak tam bylo nějaký ložní prádlo, ručníky, hygienický potřeby a tak podobně. Jo a taky takovej bílej salám, asi plesnivej...*“¹⁴⁰ Citace dokládá, jak může být otázka potravin v různých kulturách vnímána rozlišně. V případě salámu, se jednalo pravděpodobně o tzv. uherský salám, pokládáný v ČR za známku kvality.

¹³⁵ Oblastní charita Most je pobočkou České katolické charity a spadá do Diecézní charity Litoměřice.

¹³⁶ Adra je občanské sdružení zaregistrované na MV ČR 12.12.1994. Název sdružení znamená: *Adventist Development and Relief Agency*, tedy Adventistická agentura pro pomoc a rozvoj.

¹³⁷ *Občanské sdružení ADRA připravuje dar pro 850 Romů, kteří přežili holocaust*, 30.6.2004 ČTK.

¹³⁸ <http://www.adra.cz/filez/xhtml/16/VZ-ADRA-2004.pdf>, s. 18.

¹³⁹ <http://www.adra.cz/filez/xhtml/16/VZ-ADRA-2004.pdf>, s. 20.

¹⁴⁰ Respondentka je olašská Romka a nepřeje si být jmenována

3.7. Opatření MO ČR k zákonu 255/1946 Sb.

Významným zlomem pro žadatele o osvědčení podle zákona 255/1946 Sb. z řad Romů a Sintů se stal 18. červenec 2001, kdy Ministerstvo obrany ČR přijalo opatření, jež blíže definovalo „omezení osobní svobody“ v zákoně 255/1946 Sb. Podle tohoto nového opatření mohou o osvědčení požádat i ti, kdo se museli mezi 15. březnem 1939 a 4. květnem 1945 po dobu alespoň 3 měsíců nepřetržitě ukrývat za nelidských podmínek kvůli rasové nebo náboženské diskriminaci nebo byli zařazeni na Slovensku do tzv. 6. robotného praporu.¹⁴¹

Ministerstvo obrany ČR tak reagovalo na nespočetné urgencye jak ze strany židovských obcí, tak především ze strany předsedy Výboru pro odškodnění romského holocaustu pana Čeňka Růžičky, a nechalo si vypracovat Expertizu k pojmu „*Omezení osobní svobody jinak*“ podle zákona 255/1946 Sb., na který doposud bylo nahlíženo různě.

Expertizu vypracoval 3. května 2001 vědecký pracovník Ústavu státu a práva Akademie věd ČR Doc. JUDr. Josef Blahož, DrSc. a jejím výstupem je, že MO ČR si výše zmíněný pojem vykládalo extenzivně, ba jej dokonce neoprávněně omezovalo na základě dohody s Ministerstvem práce a sociálních věcí, Federací židovských obcí a Ústředním výborem ČSBS.

Tehdejší ministr obrany Jaroslav Tvrdík se obětí nacismu veřejně omluvil za dosavadní praxi MO ČR v udílení osvědčení. (viz příloha č. 19)

Následovala velká vlna žádostí o osvědčení, kdy se jich do roku 2003 na Oddělení vydávání osvědčení MO ČR nashromáždilo cca. 6.600. Podle slov Bohuslavy Kočvarové, vedoucí oddělení od roku 2007, převážná většina jich byla podána Romy.

Jedním ze stěžejních podnětů pro tak velký nárůst žadatelů byl zákon č. 261/2001 Sb. „o poskytnutí jednorázové peněžní částky účastníkům národního boje za osvobození, politickým vězňům a osobám z rasových nebo náboženských důvodů soustředěných do vojenských pracovních táborů“,¹⁴² který nabyl účinnosti 26. července 2001. Na jeho základě mohli držitelé osvědčení podle zákona 255/1946 Sb. (a nejen ti) nárokovat u České správy sociálního zabezpečení (ČSSZ) jednorázovou finanční částku. Žádost o tento příspěvek bylo

¹⁴¹ http://www.holocaust.cz/cz2/resources/ros_chodes/2001/08/odskodneni

¹⁴² a o změně zákona č. 39/2000 Sb., o poskytnutí jednorázové peněžní částky příslušníkům československých zahraničních armád a spojeneckých armád v letech 1939 až 1945.

nutné podat do 31. prosince 2002, jinak nárok na platbu zanikal. Ovšem mohlo se tak učinit i bez osvědčení s tím, že bude dodáno později, pokud ještě o jeho udělení MO ČR nerozhodlo.

Sled těchto událostí motivoval především pana Čenka Růžičku z VPORH, aby uvedl do pohybu informační kampaň, díky níž se jak o možnosti zažádat o osvědčení, tak o finančním příspěvku ČSSZ dozvědělo velké množství Romů. Svoji úlohu sehráli opět romští poradci, na jejichž bedrech spočinul právě úkol šíření informace a pomoc s podáním žádostí. Bohužel se vše odehrávalo krátce před správní reformou, kdy už byli poradci v úřadu pouze cca. 3 měsíce a podávání žádostí tak probíhalo ve spěchu. Romští poradci neměli k dispozici žádnou metodiku, čili jejich asistence probíhala opět individuálně a často s velmi rozdílným nasazením.

Ač MO ČR na základě expertizy přehodnotilo dosavadní praxi v udílení osvědčení skrývaným osobám, mělo i nadále snahu, aby bylo omezení osobní svobody srovnatelné s utrpením vězňených. Důkazní břemeno nesl čistě žadatel, kdy musel veškerá svá tvrzení doložit např. dobovým dokumentem, zápisem z kroniky, znaleckým posudkem apod. Nezměněn zůstal formulář žádosti o osvědčení, kde bylo třeba vyplnit přesná data, čísla a jména. (viz příloha č. 21) Pokud žadatel dodal pouze popis průběhu ukrývání, který musel být podrobný, bylo třeba jej doložit písemnou výpovědí nejlépe dvou svědků. Vzhledem k tomu, že takové výpovědi málokdo sepisoval sám od sebe, předpokládal tento postup, že žadatel zajistí ještě žijící svědky.

A tak reálná možnost získání osvědčení byla velmi mizivá. Díky pozitivní zkušenosti s vyplácením dávek německou nadací mělo mnoho žadatelů naději, že osvědčení získají, a vypravovali se na Slovensko vyhledávat svědky a jítřit staré vzpomínky. Ale i tak především díky nedostatečnému doložení nebo formálním nedostatkům bylo z 6.600 nových žádostí kladně vyhodnoceno pouze cca. 100.¹⁴³

Pro interní řízení vydávání osvědčení vypracoval JUDr. Liška, tehdejší vedoucí oddělení vydávání osvědčení, pro své spolupracovníky metodiku cílenou na osoby, „*které se ukrývaly před důsledky romského holocaustu*“.

Metodika mimo jiné uvádí, že „*u ukrývaných osob nelze sčítat doby dvou nebo více kratších ukrývaní i přesto, že by v součtu činily tři měsíce a více.*“¹⁴⁴

¹⁴³ Podle osobní výpovědi Bohuslavy Kočárové 17.8.2007.

¹⁴⁴ Metodika MO ČR k vydávání osvědčení, interní materiál.

Tohoto odůvodnění MO ČR také často využívalo při zamítnutí žádosti o osvědčení, ač se nad formulací některých zdůvodnění člověk může pozastavit. Viz slova pana Růžičky:

„Jedněm to zamítli proto, že v popisu skrývání uvedli, že měli hlad. A tak když viděli z lesa, jak na poli lidi sklízí brambory, šli jim za pár těch brambor pomoci. A v tom rozhodnutí jim napsali, že to bylo přerušeno skrývání, a tak na osvědčení nemají nárok.“¹⁴⁵

Podobnou zarážející argumentaci ličí Jakub Steiner: *„Jako příklad alibismu může sloužit výrok jednoho z administrativních pracovníků Ministerstva obrany, který uvedl, že pokud žadatelka uvede, že se skrývala tři měsíce nepřetržitě v lese a že ji znásilnili němečtí vojáci, tak odškodnění nedostane, protože fakt, že byla znásilněná, dokazuje, že se neskrývala nepřetržitě, což je podmínkou v zákoně.“¹⁴⁶*

Aby rozhodnutí o udělení či neudělení osvědčení nebylo čistě na libovůli zaměstnanců MO ČR, doporučil zmocněnec vlády ČR pro lidská práva zaměstnat osobu, jež by zabezpečovala součinnost s romskými poradci, komunikovala s žadateli a informovala vládní výbor pro záležitosti romské komunity. MO ČR tak zaměstnalo vystudovanou romistku Mgr. Michaelu Lichnovskou, která se vyjadřovala *„k návrhům všech rozhodnutí o nevydání osvědčení ve věcech ukryvání Romů (zda v těchto případech považuje ukryvání za prokázáno či nikoliv a pokud ukryvání prokázáno není, zda lze dokazování nějak doplnit).“¹⁴⁷*

Praxe udělování osvědčení je samozřejmě zpochybnitelná a jak uvádí i expertíza, lze rozhodnutí MO ČR soudně napadnout. Avšak valná většina zamítnutých žadatelů se této možnosti vzdala. Přestože několik případů nabízí domněnku, že přístup MO ČR nebyl zcela vstřícný a objektivní.

3.8. Další zákony

Majitel osvědčení podle zákona 255/1946 Sb. měl na jeho základě možnost získat osvědčení podle některých jiných zákonů přinášejících další výhody. Např. zákon 170/2002 Sb. o válečných veteránech ze dne 9. dubna 2002, kde se v § 3 stanovuje, že na osvědčení

¹⁴⁵ Podle osobní výpovědi Čenka Růžičky 8.8.2007.

¹⁴⁶ Kramářová 2005, s. 139.

¹⁴⁷ Metodika MO ČR k vydávání osvědčení, interní materiál.

válečného veterána má nárok „*také občan České republiky, který byl účastníkem národního boje za osvobození v letech 1939 až 1945 a je nositelem osvědčení podle § 1 odst. 1 písm. d) ,e) nebo f) zákona č. 255/1946 Sb.*“¹⁴⁸ S tímto osvědčením má jeho majitel možnost nárokovat umístění do Domova péče o válečné veterány.

3.8.1. Zákon 357/2005 Sb.

Nejvýznamnějším a také nejnovějším zákonem, který držitelům osvědčení podle zákona 255/1946 Sb. přináší nemalé výhody, je zákon 357/2005 Sb. o ocenění účastníků národního boje za vznik a osvobození Československa a některých pozůstalých po nich, o zvláštním příspěvku k důchodu některým osobám, o jednorázové peněžní částce některým účastníkům národního boje za osvobození v letech 1939 až 1945 a o změně některých zákonů.

Zákon byl schválen dne 19. srpna 2005 a podle jeho znění účastník odboje za II. světové války musel prokázat, že je držitelem osvědčení podle zákona 255/1946 Sb., že je občanem České republiky a že pobírá starobní či invalidní důchod. Stručně řečeno, při splnění těchto podmínek, může každý na ČSSZ (pokud mu ona vyplácí důchod) požádat o příplatek k důchodu. Ten byl stanoven na 50,- Kč za každý započatý měsíc odboje, minimálně však 200,- Kč, a vyplácí se každý měsíc spolu s důchodem.

---

¹⁴⁸ http://www.army.cz/images/id_6001_7000/6675/07.doc

4. Závěr

Na závěr lze konstatovat, že v České republice vlastně k žádnému odškodňování obětí romského holocaustu nedošlo. Ač tak některé programy byly pracovně nazývány a v médiích deklarovány, při jejich zřizování byl vždy kladen důraz na to, že se jedná pouze o gesto solidarity nebo o humanitární či sociální pomoc, a to ať už šlo o individuální finanční vyplácení, nebo o podporu projektů zaměřených na oběti národně socialistického bezpráví z řad Romů.

Ovšem pro většinu přeživších holocaust toto slovíčkaření nehraje roli a programy pochopitelně vnímají jako právě pokus o odškodnění za útrapy, kterými si oni a jejich blízcí prošli.

Výstupem předložené práce je i zjištění, že pro romské oběti genocidy a perzekuce na rasovém podkladu nikdy neexistoval žádný výhradní mezinárodní nebo český program odškodnění či humanitární pomoci. Romové a Sintové byli vždy zahrnuti do skupiny nežidovských obětí spolu s homosexuály, Svědky Jehovovými a zdravotně a mentálně postiženými.

Dále lze zpětně pozorovat fenomén doprovázející procesy rehabilitace obětí romského holocaustu v ČR, kdy oběti investovaly svoji důvěru do programů, které selhaly, a naopak s velkou nedůvěrou přistupovaly k jedinému programu, který dopadl úspěšně.

První vysoká očekávání vkládali Romové přeživší válku do Švýcarského fondu v roce 1998. Následovalo ohromné zklamání, když fond až po přijetí žádostí změnil kritéria pro žadatele tak, aby je téměř nikdo nesplňoval. Když pak přišla možnost humanitární pomoci německé nadace „Připomínka, odpovědnost a budoucnost“, museli zprostředkovatelé pomoci překonávat velkou nedůvěru, která polevila až s prvními složenkami pro úspěšné žadatele. Zpráva o tom, že ČNFB nepodvádí a opravdu vyplácí peníze, se rychle rozšířila a krátce před uzávěrkou obdržel ČNFB stovky žádostí. Motivováni vstřícným přístupem ČNFB začali žadatelé uplatňovat i svoji možnost zažádat si o osvědčení podle zákona 255/1946 Sb., které pak opravňovalo k žádosti o příspěvek českého státu vyplácený Českou správou sociálního zabezpečení. Ovšem, ač MO ČR přislíbilo přehodnotit dosavadní praxi při udílení osvědčení, nijak z přísných kritérií platících od roku 1946 neslevilo, a tak na osvědčení dosáhl jen mizivý

počet žadatelů. Nevstřícnost českého státu zde bohužel pouze koreluje s přístupem majoritní společnosti vůči Romům.

Na závěr se nabízí nastínit další možná témata ke zpracování. Pro omezený rámec mé práce zůstaly z větší části nevyužiti především samotní žadatelé v jednotlivých programech, kdy jejich vlastní vnímání procesů jistě nejlépe odrazí, s jakou vstřícností k žadatelům programy přistupovaly.

Bohužel mi zůstaly nedostupné podrobnější informace o činnosti IOM v České republice, kdy se domnívám, že jejich zpracování by vyvrátilo či potvrdilo mnohé spekulace, které se v souvislosti s působením této organizace celkem pochopitelně objevují, a to nejen v České republice.

A nakonec se nabízí zpracování tématu odškodňování obětí romského holocaustu na Slovensku, kdy bude nepochybně zajímavé poznání, jaké možnosti by slovenští Romové měli, kdyby se nerozhodli pro život v České republice, popřípadě jakého odškodnění se za stejné útrapy dostalo jejich blízkým žijícím na Slovensku.

Soupis použitých pramenů a literatury

Sborníky a výroční zprávy

Hořák, Martin. (ed.) 2007. *Odškodnění 2000 – 2006. Česko-německý fond budoucnosti a platby obětem otrocké a nucené práce*. Česko-německý fond budoucnosti. Praha.

Humanitarian and Social Programmes. Final Report on Assistance to Needy, Elderly Survivors of Nazi Persecution. International organization for migration. Geneva 2006. ISBN 978-92-9068-292-9.

Jansen, Michael; Saathoff, Günter. (ed.) 2007. „*Gemeinsame Verantwortung und moralische Pflicht*“ *Abschlussbericht zu den Auszahlungsprogrammen der Stiftung „Erinnerung, Verantwortung und Zukunft“*. Wallstein Verlag. Göttingen. ISBN 978-3-8353-0221-1.

Projekt humanitární pomoci Česko-německého fondu budoucnosti. Vznik, účel a realizace. Sdružení osvobozených politických vězňů a pozůstalých. Praha 2001.

Raport final, Fonds suisse en faveur des victimes de l'Holocauste/Shoah dans le besoin. Fonds suisse en faveur des victimes de l'Holocauste/Shoah. Bern 2002.

Schlussbericht Schweizer Fonds zugunsten bedürftiger Opfer von Holocaust/Shoa. Schweizer Fonds zugunsten bedürftiger Opfer von Holocaust/Shoa. Bern 2002.

Universum. Všeobecná encyklopedie. Díl 2. Odeon. Praha 2002. ISBN 80-207-1116-3.

Universum. Všeobecná encyklopedie. Díl 3. Odeon. Praha 2002. ISBN 80-207-1116-3.

Vies et visage de victimes de l'Holocauste. Fonds suisse en faveur des victimes de l'Holocauste/Shoah dans le besoin. Fonds suisse en faveur des victimes de l'Holocauste/Shoah. Bern 2002.

Výroční zpráva společnosti Člověk v tísní za rok 2001. Člověk v tísní, společnost při Čt, o.p.s. Praha 2001.

Výroční zpráva společnosti Člověk v tísní za rok 2002. Člověk v tísní, společnost při Čt, o.p.s. Praha 2002.

Výroční zpráva společnosti Člověk v tísní za rok 2003. Člověk v tísní, společnost při Čt, o.p.s. Praha 2003.

Výroční zpráva společnosti Člověk v tísní za rok 2004. Člověk v tísní, společnost při Čt, o.p.s. Praha 2004.

Literatura

Albus, Michael. 1988. *Philomena Franz – Die Liebe hat den Tod besiegt.* Patmos Verlag. Düsseldorf. ISBN 3-491-79288-6.

Deák, Ladislav. 1990. *Slovensko v politike Maďarska v rokoch 1938-1939.* Veda. Bratislava. ISBN 80-224-0169-2.

Fraser, Argus. 2002. *Cikáni.* Nakladatelství Lidové noviny. Praha. ISBN 80-7106-212-X.

Hübschmannová, Milena. 2002. *Šaj pes dovakeras – Můžeme se domluvit.* Univerzita Palackého v Olomouci. Olomouc. ISBN 80-244-0496-6.

Hübschmannová, Milena. 2005. *Po Židoch Cigáni – Svědectví Romů ze Slovenska 1939 – 1945.* I. díl. Triáda. Praha. ISBN 80-86138-14-3.

Kladivová, Vlasta. 1994. *Konečná stanice Auschwitz-Birkenau.* Univerzita Palackého v Olomouci. Olomouc. ISBN 80-7067-393-1.

Kramářová, Jana. 2003. *Období 2. světové války na Slovensku ve vzpomínkách romských pamětníků.* Diplomová práce. FF UK. Praha.

Kramářová, Jana a kol. 2005. *(Ne)Bolí. Vzpomínky Romů na válku a život po válce. Člověk v tísní, společnost při České televizi o.p.s.* Praha. ISBN 80-86961-04-4.

Margalit, Gilad. 2001. *Die Nachkriegsdeutschen und „ihre Zigeuner“. Die Behandlung der Sinti und Roma im Schatten von Auschwitz.* Metropol. Berlin. ISBN 3-932482-38-7.

Nečas, Ctibor. 1992. *Společenská problematika Romů v minulosti a přítomnosti I.* Masarykova univerzita v Brně. Brno. ISBN 80-210-0326-X.

Nečas, Ctibor. 1994. *Nemůžeme zapomenout – Našti bisteras.* Univerzita Palackého v Olomouci. Olomouc. ISBN 80-7067-354-0.

Nečas, Ctibor. 1999. *Holocaust českých Romů.* Prostor. Praha. ISBN 80-7260-022-2.

Nečas, Ctibor. 2005. *Romové na Moravě a ve Slezsku (1740–1945).* Matice Moravská. Brno. ISBN 80-86488-20-9.

Pape, Markus. 1997. *A nikdo vám nebude věřit. Dokument o koncentračním táboře Lety u Písku.* GplusG. Praha. ISBN 80-901896-8-7.

Rose, Romani. 1987. *Bürgerrechte für Sinti und Roma.* Zentralrat Deutscher Sinti und Roma. Heidelberg.

Rychlík, Jan. 1997. *Češi a Slováci ve 20. století. Česko-slovenské vztahy 1914-1945.* Academic Electronic Press, Ústav T. G. Masaryka Praha. Bratislava. ISBN 80-88880-10-6.

Rychlík, Jan. 1998. *Češi a Slováci ve 20. století. Česko-slovenské vztahy 1945-1992.* Academic Electronic Press, Ústav T. G. Masaryka Praha. Bratislava. ISBN 80-88880-11-4.

Webové stránky z 20.8.2007

<<http://www.adra.cz/filez/xhtmll/16/VZ-ADRA-2004.pdf>>
< <http://archiv.natia.cz/archiv1/038.htm>>
< http://www.army.cz/images/id_6001_7000/6675/10.doc>
<http://www.army.cz/images/id_6001_7000/6675/09.htm>
<http://www.army.cz/images/id_6001_7000/6675/07.doc>
<<http://www.czso.cz/sldb/sldb2001.nsf/tabx/CZ0000>>
< http://www.dalnice.com/historie/vyvoj_site/vyvoj_site.htm>
< http://www.dzeno.cz/docs/IOM_REPORT_CZE2.doc>
<<http://www.eglofs.rv.schule-bw.de/m12.htm>>
< <http://www.fondbudoucnosti.cz/FrontClanek.aspx?idsekce=6112>>
< <http://www.fronta.cz/svycarsko-za-valky-skutecne-neutralni>>
<http://www.holocaust.cz/cz2/resources/ros_chodes/2001/08/odskodneni>
<<http://www.iom.cz/projekty-detail.shtml?x=1348444>>
<http://www.justice.cz/xqw/xervlet/insl/index?sysinf.@typ=or&sysinf.@strana=searchResults&hledani.@typ=subjekt&hledani.format.typHledani=x*&hledani.podminka.subjekt=AB+Data&Image1.x=4&Image1.y=9>
< <http://www.mvcr.cz/rady/sdruzeni/index.html>>
< http://www.romanohangos.cz/clanek.php?id_clanek=1358>
< http://www.romanohangos.cz/clanek.php?id_clanek=482>
<<http://www.romove.cz/cz/clanek/20009>>
<http://www.simon-wiesenthal-archiv.at/01_wiesenthal/05_stellungnahmen/01_nsprozesse.html>

Seznam příloh

1. Mapy znázorňující území bývalého Československa
2. Tři ukázky osvědčení podle § 8 zákona 255/1946 Sb.
3. Potvrzení Mezinárodní pátrací služby v Bad Arolsensu o koncentraci
4. Dotazník ČSBS pro oběti nacismu
5. Pokyny Švýcarského fondu pro organizace sestavující seznamy žadatelů
6. Leták Ligy na pomoc romským obětem války informující o Švýcarském fondu
7. Dopis úřadu vlády ČR vyzývající k vstřícnému postoji k Lize
8. Dopis MRK informující o jednorázovém finančním příspěvku
9. Leták MRK a VPORH informující o Švýcarském fondu
10. Dopis Rajka Djuriće informující o změnách podmínek Švýcarského fondu
11. Dopis MRK informující o kladném vyřízení žádosti
12. Dopis MRK informující o výši příspěvku Švýcarského fondu
13. Počty příjemců finanční pomoci od Šv. Fondu v jednotlivých zemích
14. Potvrzení firmy AB Data o vyplnění žádosti Šv. fondu
15. Leták ČNFB informující o německé nadaci
16. Formulář žádosti ČNFB
17. Dotazník pro terénní pracovníky Člověka v tísní od ČNFB
18. Formulář žádosti pro HVAP
19. Článek „Romský etnobyznys do vlastních kapes“
20. Článek MF Dnes „Tvrdí se omluvil obětem nacismu“
21. Strana 9 formuláře žádosti o osvědčení podle zákona 255/1946 Sb.

Shrnutí

Romové žijící dnes v České republice prožili II. světovou válku v Protektorátu Čechy a Morava, v Sudetech zabraných Německem, na jižním Slovensku zabraném Maďarskem a ve Slovenské republice. Z prvních tří oblastí byli Romové postupně deportováni do internačních a koncentračních táborů, na Slovensku byli pak vystaveni různým represím jako hromadné vysídlování mimo obce, nucené práce a nakonec skrývání se za nelidských podmínek po lesích před výpady nejen gestapa, ale i Hlinkovy gardy.

V roce 1998 se Romům v ČR naskytla první příležitost požádat si o finanční příspěvek za prožité utrpení. Švýcarské banky vložily vklad 273 milionů CHF do fondu, z nichž 88% mělo být rozděleno Židům a 12% nežidovským obětem. Fond nepřijímal individuální žádosti, ale spolupracoval s lokálními organizacemi. V ČR to byla především Liga na pomoc obětem války, kterou za tímto účelem založila Romská občanská iniciativa. Liga sestavila seznam cca. 3.000 žadatelů, kteří splňovali podmínku data narození před 31. prosincem 1944, válku musel žadatel prožít na území Československa a také bylo třeba prokázat, že je sociálně potřebný. Švýcarský fond takový počet žadatelů z ČR nepředpokládal, a tak změnil kritéria pro výplatu příspěvku tak, že nárok měli pouze vězni z koncentračních táborů. Na nové podmínky přistoupil pouze Ing. Karel Holomek zastupující moravské Romy, z nichž 221 nakonec příspěvek získalo.

V roce 2001 se naskytla další příležitost spolu s německou nadací „Připomínka, odpovědnost a budoucnost“, do které německá vláda spolu s německým průmyslem vložily 10,1 miliard DM pro osoby nuceně nasazené. V České republice žádosti shromažďoval Česko-německý fond budoucnosti (ČNFB), který konkrétně na kompletování žádostí od romských žadatelů spolupracoval s organizací Člověk v tísni. ČNFB zohlednil důkazní nouzi žadatelů a připustil jako doklad o utrpení osobní výpověď. Program byl úspěšný, z odhadem 2.500 žádostí od Romů a Sintů jich bylo necelých 2.000 vyhodnoceno kladně. (Čísla jsou orientační, vzhledem k tomu, že se samozřejmě nevedla žádná statistika podle národnosti.)

Paralelně s ČNFB přijímala v roce 2001 žádosti hned do několika programů i IOM – Mezinárodní organizace pro migraci. Byla partnerem jak německé nadace, tak zprostředkovávala finanční pomoc od švýcarských bank - *Holocaust Victim Assets Programme* (HVAP). Informace o činnosti IOM však nejsou dostupné, čili nejsou známy ani počty žadatelů. IOM zároveň v letech 2002-2004 finančně podporovala projekty zaměřené na

přeživší romského holocaustu. Podpořila tak např. sociální terénní pracovníky Člověka v tísní, distribuci humanitárních balíčků společnosti Adra nebo klub seniorů organizace Eduko.

Od roku 1946 platí zákon 255/1946 Sb. přinášející jisté výhody osobám účastnících se národního boje za osvobození. Na základě zákona lze požádat Ministerstvo obrany o vydání osvědčení. Ovšem to získala jen hrstka českých a moravských Romů, kteří mohli prokázat svoji internaci v Letech u Písku nebo v Hodoníně u Kunštátu. Až v roce 2001 přistoupilo MO ČR na základě analýzy k přehodnocení dosavadní praxe udílení osvědčení. Na osvědčení totiž mají nárok i osoby, které byly z rasových důvodů omezovány na osobní svobodě. Ovšem důkazní břemeno nesl čistě žadatel a především podmínka svědeckých výpovědí udílení osvědčení znemožnila. Z 6.600 nových žádostí především z řad Romů v letech 2001 – 2003 jich bylo kladně vyhodnoceno cca. 100.

Závěrem lze říci, že v České republice vlastně k žádnému odškodňování obětí romského holocaustu nedošlo. Ač tak některé programy byly pracovně nazývány a v médiích deklarovány, při jejich zřizování byl vždy kladen důraz na to, že se jedná pouze o gesto solidarity nebo o humanitární či sociální pomoc.

Ovšem pro většinu přeživších holocaust toto slovíčkaření nehraje roli a programy pochopitelně vnímají jako právě pokus o odškodnění za útrapy, kterými si oni a jejich blízcí prošli.

Summary

The Roma living in the Czech Republic spent WWII. in the Protectorate Bohemia and Moravia, in „Sudety“, occupied by the Germany, in south Slovakia, occupied by the Hungary and in the Slovak Republic. From the first three regions the Roma were gradually deported to internment and concentration camps, in the Slovakia they had to face various suppressions like mass displacement from the villages, forced labour and finally they had to hide in the forests to protect themselves from Gestapo and Hlinka's guard.

In the year 1998 the Czech Roma had the first opportunity to ask for the financial allowance for the suffered distress and torture. Swiss banks deposited 273 million CHF into a special fund, 88% out of this sum should have been divided to Jews and 12% to victims without Jewish origin. The fund did not accept any individual requests but cooperated with local organizations. In the Czech Republic it was first and foremost the League for the assistance to Roma war victims, which was founded by the Roma civic initiative in this purpose. The League set a list of about 3000 applicants, who met the requirement of the date of birth before 31st December 1944, who spent the war-time in the Czechoslovakia and who were able to prove they are socially needy. However, the Swiss fund did not presume so high number of Czech applicants and thus had to change the criteria. From then on only the prisoners from concentration camps were able to apply for the allowance. The new criteria were accepted only by Ing. Karel Holomek who represented moravian Roma, 221 out of them finally got the allowance.

In 2001, new opportunity arose. The German government together with the German industry deposited 10,1 milliard DM into the German foundation „Remembrance, Responsibility and Future“. This money was intended to people who had to work involuntarily during WWII.

In the Czech Republic the applications were accumulated by Czech-German Fund For The Future(ČNFB), which in case of Roma cooperated with the organization People in Need. ČNFB acknowledged personal testimony as an evidence of suffering. Almost 2000 out of about 2500 applications from Roma and Sinti were processed positively.

At the same time International Organization For Migration mediated financial aid from the Swiss *Holocaust Victim Assets Programme* (HVAP), cooperated with the German foundation and supported various projects orientated on the living Roma victims of the holocaust.

Since 1946 the law 255/1946 Sb. has been in force. People who participated in the national fight for liberation have been able to ask for certificate which enables them some benefits. However, only a few Czech and Moravian Roma who proved they had been interned in Lety by Písek or Hodonín by Kunštát were able to gain it. Since 2001 this certificate can be granted also to people whose freedom was restricted because of their race. However, the applicant had the burden of proof and especially the requirement of the testimony made the grants impossible. Only 100 out of 6000 new applications (especially from Roma) which were submitted in the years 2001-2003 were processed positively.

In fact, we can say there was no reimbursement of the victims of the Romani holocaust in the Czech Republic. Although media called some programmes this way, their founders stressed it was only a gesture of solidarity or humanitarian or social aid.

However, most of the people who survived Holocaust are not interested in this quibble. They perceive these programmes as an effort to reimburse them for the suffering they and their relatives had to face!

Příloha číslo 1 – Mapy znázorňující území bývalého Československa¹⁴⁹

- Mapa z roku 1938 znázorňující Sudety zabrané Německem a jižní Slovensko zabrané Maďarskem

- Mapa z roku 1939 znázorňující jižní Slovensko po II. Vídeňské arbitráži

¹⁴⁹ http://www.dalnice.com/historie/vyvoj_site/vyvoj_site.htm

MINISTERSTVO NÁRODNÍ OBRANY

Cj. [redacted] - 1967

Kolku prosto
podle § 21 zák. čís. 255/1946 Sb.

Osvědčení
podle § 8 zák. čís. 255/1946 Sb.

Jméno a příjmení [redacted], nar. dne [redacted]
[redacted], okres [redacted], země [redacted]

státní občan československý, je ve smyslu § 1 odst. 1, písm. g/ zákona ze dne 19. prosince 1946
čís. 255 Sb. - o příslušnících československé armády v zahraničí a o některých jiných účastnících národního boje
za osvobození -

účastníkem národního boje za osvobození

Podle ustanovení § 15 výše uvedeného zákona započítává se mu doba:

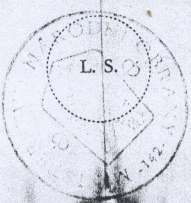
Od 3. března 1943 do 5. května 1945 jako čs. politickému vězni - pasivní
odbojová činnost.

Výkonným letem byl ode dne / 19 do dne / 19
Jako parašutista byl v týlu nepřítele ode dne / 19 do dne / 19

Toto osvědčení je dokladem k uplatnění práv vyhrazených účastníkům národního boje za osvobození ustanovením
§§ 3 až 5, 16 až 18 výše uvedeného zákona.

~~Dopovídá výše jmenovaný účastník národního boje za osvobození padl, byl popraven, zemřel, je nezvěstný,
invalidní - přecházejí jeho práva podle ustanovení § 6 odst. 1, písm. , § 7, odst. 2 výše uvedeného
zákonu na jeho
nar. dne / 19 v , okres
státní občanství~~

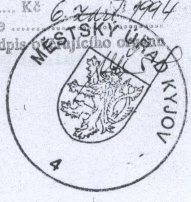
V Praze 15. února 1968

 L. S.

Za ministra
Jm L. S.

Vlastnoruční podpis majitele osvědčení

Tento opis - Tato fotokopie souhlasí doslovně
s prvooriginem - opásem fotokopii - ověřeným (on)
opatřeným kořkem
za KČ 6. 2. 1994
Městský úřad v Kyjově dne
Podpis [redacted]
25/1994 ps. 4 Sb.

 MĚSTSKÝ ÚŘAD KYJOV

NV 3 - 34279 61

FEDERÁLNÍ MINISTERSTVO OBRANY

Č.j. [redacted] 1979

Druhopis souhlasí s originálem
č.j. 177 179/1976

V Praze dne: - 6. XI. 1992

Náčelník oddělení pro vydávání
osvědčení podle zák. č. 255/1946 s
plk. PhDr. Jiří Krupička, CSc.

DRUHOPIS
OSVĚDČENÍ
podle § 8 zákona č. 255/1946 Sb.

nar. dne [redacted] v Svatobořicích okres Hodonín

státní občan československý, je

ÚČASTNÍKEM NÁRODNÍHO BOJE ZA OSVOBOZENÍ

podle zákona č. 255/1946 Sb., o příslušnících československé armády v zahraničí a o některých
jiných účastnících národního boje za osvobození.

Způsob účasti na národním boji za osvobození a doba strávená ve vlastnosti účastníka národ-
ního boje za osvobození (§§ 1 a 15 zákona č. 255/1946 Sb.):

československý politický vezeň od 16. března 1943 (tisícdevětsetčtyřicettři)
do 8. června 1943 (tisícdevětsetčtyřicettři)

Toto osvědčení se vydává na žádost podanou dne 9. srpna 1976.

V Praze 2. února 1977

• L.S.

kulaté razítko

Za ministra:

podpis nečitelný

Vlastnoruční podpis majitele osvědčení

FEDERÁLNÍ MINISTERSTVO NÁRODNÍ OBRANY

C. j. 305 387 / 1989

OSVĚDČENÍ

podle § 8 zákona č. 255/1946 Sb.

nar. dne 27. 10. 1931 v Kališti okres Písek,

státní občan československý, je

ÚČASTNÍKEM NÁRODNÍHO BOJE ZA OSVOBOZENÍ

podle zákona č. 255/1946 Sb., o příslušnících československé armády v zahraničí a o některých jiných účastnících národního boje za osvobození.

Způsob účasti na národním boji za osvobození a doba strávená ve vlastnosti účastníka národního boje za osvobození (§§ 1 a 15 zákona č. 255/1946 Sb.):

československý politický vězeň od 11. března 1943 (tisíc-
devětsetčtyřicetři) do 29. dubna 1945.

Toto osvědčení se vydává na žádost podanou dne 14. listopadu 1989
27. V. 1991

V Praze 19.....

Vlastnoruční podpis majitele osvědčení

Za ministra:

Ing. František Greiner

SERVICE INTERNATIONAL DE RECHERCHES
INTERNATIONAL TRACING SERVICE
INTERNATIONALER SUCHDIENST

D - 3548 AROLSSEN
 Tel. (05691) 637 – Telegr.-Adr. ITS Arolsen

EXTRAIT DE DOCUMENTS		EXCERPT FROM DOCUMENTS		DOKUMENTEN-AUSZUG	
Votre Réf. Your Ref. Ihr Az.		Notre Réf. Our Ref. Unser Az.		T/D	
Nom Name Name	Prénoms First names Vornamen	Nationalité Nationality Staatsangehörigkeit			
Da'a de naissance Date of birth Geburtsdatum	Lieu de naissance Place of birth Geburtsort	Profession Profession Beruf			
Noms des parents Parents' names Namen der Eltern	Vater:	Religion römisch-katholisch			
Dernière adresse connue Last permanent residence Zuletzt bekannter ständiger Wohnsitz					
Arrêté le Arrested on Verhaftet am	16. März 1943	à in in	nicht angeführt	par by durch	Geheime Staatspolizei Breslau
Est entré au camp de concentration Entered concentration camp Wurde eingeliefert in das Konz.-Lager		Buchenwald		No. de détenu Prisoner's No. Häftlingsnummer	
le on am	5. Juni 1943	venant de coming from von	nicht angeführt	par by durch	Staatspolizei Breslau II
Catégorie, ou raison donnée pour l'incarcération Category, or reason given for incarceration Kategorie, oder Grund für die Inhaftierung		"Sch. (* Schutzhaft), Politisch"			
Transféré Überstellt		am 8. Juli 1943 zum Konzentrationslager Sachsenhausen			
Dernière mention dans la documentation des CC Last entry in CC-records Letzte Eintragung in KL-Unterlagen		Keine weiteren Informationen			
Remarques Remarks Bemerkungen In einem Häftlingspersonalbogen ist vermerkt: "Schutzhaft angeordnet 16.3.43 Stapo (* Staatspolizei) Breslau, Grund: Vergehen gegen Polizeivorschriften". Die Eintragungen enden in den hier vorliegenden Buchenwald-Unterlagen mit der Überstellung zum Konzentrationslager Sachsenhausen am 8. Juli 1943. (Fortsetzung siehe Rückseite)					
Documents consulted Records consulted Geprüfte Unterlagen Häftlingspersonalbogen, Effektenkarte, Schreibstubenkarte, Zugangsliste, Veränderungsmeldung, Liste der Lagerarztuntersuchungen und Transportliste des Konzentrationslagers Buchenwald.					
Expédié à Dispatched to Abgesandt an		Arolsen, - - -			
FEDERÁLNÍ VÝBOR ČESKOSLOVENSKEHO SVAZU PROTIFAŠISTICKÝCH BOJOVNÍKŮ Legerova 22 Praha 2					
(bitte wenden)		(bitte wenden)			
Directeur		Chef des Archives			

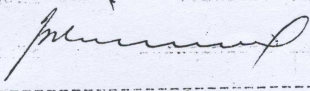
KGH
Mei. 1943

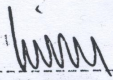
*A titre explicatif, ce complément ne figure pas sur les documents originaux.
 * Added by the I.T.S. as explanation, does not appear on the original documents.
 * Erklärung des I.T.S., erscheint nicht in den Originalunterlagen.

Bemerkungen: (Fortsetzung) - Da aus dem Antrag hervorgeht, daß
Herr [redacted] auch im Konzentrationslager Ravensbrück/Kommando,
Neubrandenburg inhaftiert war, bemerken wir, daß die Häftlinge
des Konzentrationslagers Ravensbrück/Kommando Neubrandenburg
Ende April 1945 evakuiert wurden. -----

Arolsen, den 2. Juni 1976

A. de COCATRIX
Directeur

H. SIEBEL
pour le Chef des Archives

ČESKÝ SVAZ BOJOVNÍKŮ ZA SVOBODU
SDRUŽENÍ OSVOBOZENÝCH POLITICKÝCH VĚZNŮ A POZŮSTALÝCH
DOTAZNÍK PRO OBĚTI NACIZMU

OKRES:.....

1.1. Jméno:..... 1.2. Příjmení:.....

1.3. Příjmení v době věznění:.....

1.4. Rodné číslo: .....

2. Narození:

2.1 Datum: Den   Měsíc   Rok

2.2. Obec:..... 2.3. Stát:.....

3.1. Státní občanství:.....

3.3. Rodinný stav   3.4. Člen ČSBS

žonatý, vdaná	1
svobodný (á)	2
rozvedený (á)	3
vdovec, vdova	4
druh, družka	5

ano	1
ne	2

3.5. Číslo členské legitimace .....

4. Adresa:

4.1. Obec:..... 4.2. PSČ:.....

4.3. Ulice:..... 4.4. Číslo domu:.....

4.4. Telefon (včetně předčísle):.....

5. Osvědčení podle zákona č. 255/46 Sb.

5.1. Číslo jednací:..... 5.2. Datum vydání: den.....

5.3. Započítaná doba odboje od..... do.....

5.4. z toho jako čs. politický vězeň od..... do.....

5.5. doba věznění celkem roků..... měsíců..... dní.....

6.0. Byl(a) jsem vězněn(a) méně než tři měsíce: ano   1   ne   2

6.1. Název zařízení ve kterém jsem byl vězněn:.....

6.2. Doba věznění od..... do..... 6.3. celkem roků..... měsíců..... dní.....

6.4. Název dokladu, kterým lze věznění doložit:.....

6.5. kým vydán:..... datum vydání:.....

¹⁵² Archiv Muzea romské kultury

7.0. Ukrýval(a) jsem se před nacistickou represí:

ano	1	ne	2
-----	---	----	---

7.1. od kdy.....do kdy.....7.2. Celkem roků.....měsíců.....dní.....

7.3. Místa, kde se ukrýval.....

7.4. Doklady, svědectví, o ukrývání, kým vydán, název a datum vydání.....

8.0. Byl(a) jste manželem (manželkou) politického vězně, který věznění nepřežil:

ano	1	ne	2
-----	---	----	---

8.1. Jméno a příjmení vězněného, který nepřežil.....

8.2. datum jeho narození.....místo.....země.....

8.3. datum jeho umrtí.....místo.....

8.4. datum sňatku.....místo.....

8.5. oddací list, kým vydán.....ze dne.....

8.6. osvědčení zemřelého čj.....ze dne.....

9. Mám zájem o umístění do:

	ano	ne
penzionů důchodců	1	2
domu s pečovatelskou službou	1	2
domova důchodců	1	2
ústavu sociální péče	1	2
v tomto zařízení jsem umístěn	1	2

9.1. v roce:

1998	1999	2000
------	------	------

sám	1
-----	---

s partnerem	2
-------------	---

10. Potřeba pečovatelské služby:

ano ne

Pečovatelskou službu užívám	1	2
Pečovatelskou službu budu potřebovat	1	2

částečnou	1
celodenní	2

11. Mám zájem v roce 1998

	ano	ne
o pobyt v lázních	1	2
o rekreaci, rekondici	1	2

12. Jste držitelem průkazu na bezplatnou dopravu:

ano	1	ne	2
-----	---	----	---

13. Bankovní spojení

13.1. Peněžní ústav.....

13.2. Číslo účtu.....13.3. kód.....13.4. specifický symbol.....

Prohlašuji, že všechny údaje jsou uvedeny správně a odpovídají skutečnosti a jsem si vědom, že finanční prostředky a výhody, jestliže se mi poskytnou na základě tohoto dotazníku, jsem povinen (povinna) vrátit, pokud se zjistí, že údaje neodpovídají pravdě.

V.....dne.....

.....
podpis dotazovaného politického vězně

Potvrzuji, že jsem ověřil údaje podle předložených dokladů, a že jsou správně uvedeny.

V.....dne.....

.....
jméno a podpis pracovníka OV, MěV, ObV

Schweizer Fonds zugunsten bedürftiger
Opfer von Holocaust/Shoa
3003 Bern, Schweiz

Leitfragen zu Gesuchen von Organisationen

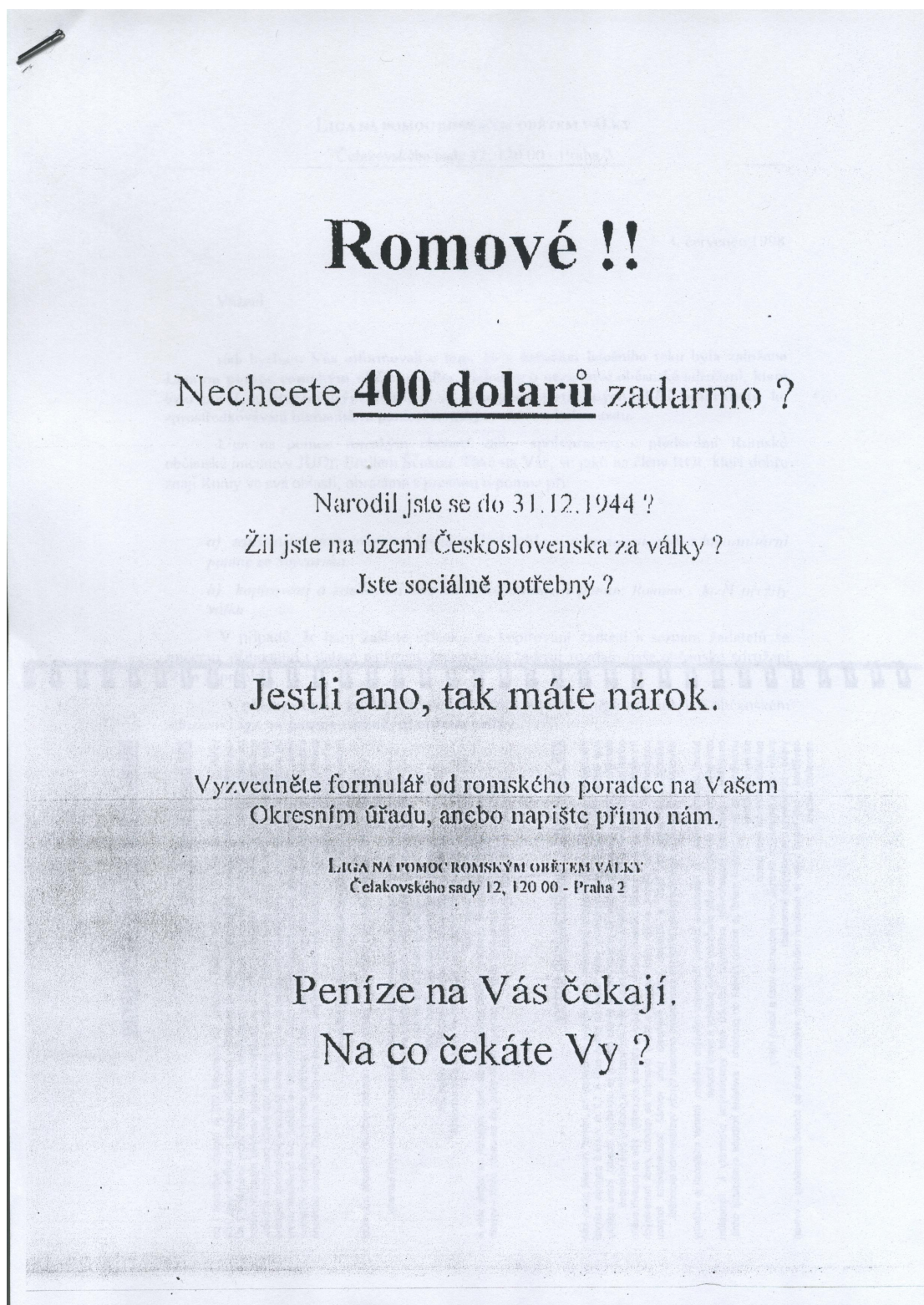
Bevor Sie Ihr Gesuch an den Fonds weiterleiten, wollen Sie sich bitte vergewissern, dass folgende Informationen vorhanden und folgende Voraussetzungen erfüllt sind:

1. Sind die Angaben über die eventuellen Begünstigten vollständig (Personenangaben, Grund und Art der Verfolgung, Bedürftigkeit - Siehe Informationsblatt an Organisationen)?
2. Sind die verlangten Informationen in einer umfassenden Liste zusammengestellt? Wenn Sie noch nicht alle Personangaben haben (z.B. Name der Eltern oder Passnummer), erwähnen Sie im Gesuch, dass Sie diese nachliefern werden?
3. Bestätigen Sie, dass Ihre Organisation die Personenangaben sowie die Information über die Verfolgung und Bedürftigkeit nachgeprüft hat?
4. Bestätigen Sie, dass die Personen den festgelegten Kriterien von Holocaust-Opfer und Bedürftigkeit entsprechen?
5. Stellen Sie das Gesuch im Namen Ihrer Organisation?
6. Erwähnen Sie die beantragte Summe der Hilfeleistung? Erwähnen Sie, wie diese Hilfeleistungen vollumfänglich an die Begünstigten verteilt werden sollen?
7. Hat die Organisation Informationen über sich, ihre Mitgliedschaft, Zielsetzungen, Statuten, Budget, Verbindungen mit anderen Organisationen gegeben?

g:\h-fonds\benutzer\ekb\abt\chedt.doc

¹⁵³ Archiv Muzea romské kultury

¹⁵⁴ Archiv Muzea romské kultury

LIGA NA POMOC ROMSKÝM OBĚTEM VÁLKY

Čelakovského sady 12, 120 00 - Praha 2

3. července 1998

Vážení,

rádi bychom Vás informovali o tom, že v červenci letošního roku byla založena **Liga na pomoc romským obětem války**. Jedná se o neziskové občanské sdružení, které bylo pověřeno **Švýcarským fondem ve prospěch potřebných obětí holocaustu** ke zprostředkovávání humanitární pomoci romským obětem holocaustu.

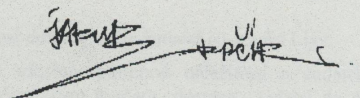
Liga na pomoc romským obětem války spolupracuje s předsedou Romské občanské iniciativy JUDr. Emilem Ščukou. Také na Vás, se jako na členy ROI, kteří dobře znají Romy ve své oblasti, obracíme s prosbou o pomoc při:

- a) *zajišťování informovanosti Romů ve Vaší oblasti o možnosti získat humanitární pomoc ze Švýcarska.*
- b) *kopírování a rozdávání žádostí o humanitární pomoc Romům, kteří přežili válku*

V případě, že nám zašlete účtenky za kopírování žádostí a seznam žadatelů se jménem, příjmením i datem narození, kterým jste žádosti rozdali, naše občanské sdružení Vám je proplatí.

V příloze dopisu zasíláme formulář žádosti a podrobnější informace o občanském sdružení **Liga na pomoc romským obětem války**.

Děkujeme za pomoc dobré věci

Handwritten signature and a circular stamp with the text "PČA" inside.

LIGA NA POMOC ROMSKÝM OBĚTEM VÁLKY

Čelákovského sady 12, 120 00 - Praha 2

V souvislosti s rolí Švýcarska za 2. světové války se rozvíjejí různé programy s cílem napravit švýcarskou minulost.

Mimo jiné zřídila Švýcarská Spolková rada Švýcarský fond ve prospěch potřebných obětí holocaustu/shoa, do kterého přispívají švýcarské firmy a zejména švýcarské banky.

Fond slouží k jednorázové pomoci sociálně potřebným osobám, které byly během 2. světové války pronásledovány z rasových, náboženských, politických či jiných důvodů.

Vzhledem k pronásledování Romů v době 2. světové války, mají nárok na humanitární pomoc všichni sociálně potřební Romové s datem narození do 31. 12. 1944. Zdůrazňujeme, že se nejedná se o odškodné za utrpení způsobené Romům během 2. světové války, ale pouze o humanitární pomoc.

Jelikož fond nevyřizuje jednotlivé žádosti o pomoc, založili jsme Ligu na pomoc romským obětem války, která je švýcarským fondem pověřena shromažďováním žádostí romských obětí holocaustu. Švýcarský fond bude na základě seznamu žadatelů zasílat peníze, jež musíme beze zbytku rozdělit mezi žadatele splňující podmínky stanovené švýcarským fondem. Ten také stanovuje výši pomoci.

Předpokládaná výše pomoci je přibližně 400 amerických dolarů na osobu, které Liga vyplatí do čtyř měsíců od podání žádosti.

Liga na pomoc romským obětem války je občanské sdružení, které nevyvíjí činnost za účelem dosažení zisku. Z vyřizování žádostí sociálně potřebných Romů nebude mít Liga na pomoc romským obětem války žádný zisk. Náklady spojené s naší činností ve prospěch romských obětí války uhradí Liga z jiných zdrojů.

*Dotazník lze získat na adrese Ligy nebo od romského poradce.

*Sociální potřebnost je nutné doložit přiložením kopie rozhodnutí oddělení sociální péče o přiznání výše všech příspěvků, která nesmí být starší než tři měsíce. Rozhodnutí dostáváte od oddělení sociální péče pokaždé, když žádáte o přiznání sociálních dávek (např. na bydlení, na zvýšení cen tepelné energie, na děti atd.). Nemusíte žádat žádný zvláštní formulář.

*Vyplněnou žádost a potřebné doklady zašle žadatel na adresu Ligy.

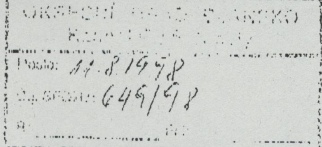
*Jestliže žádost bude mít všechny potřebné náležitosti a žadatel bude odpovídat podmínkám stanoveným Švýcarským fondem, dostane žadatel do 4 měsíců od podání žádosti výzvu k vyzvednutí pomoci. Informace o průběhu vyřizování jednotlivých žádostí Liga nevyřizuje. Chybně nebo nedostatečně vyplněné žádosti bude Liga posílat zpět na adresu žadatele.

*Liga na pomoc romským obětem války se zavazuje, že osobní údaje o žadatelích nebudou zneužity, a že s žádostmi přijdou do styku pouze pracovníci pověřeni jejich vyřizováním.

CCT-FAX 13.AUG'98 12:24 +420 506 417028 OKR.URAD BLANSKO +420 506 417028 P.1

ÚŘAD VLÁDY ČESKÉ REPUBLIKY
Kancelář Meziřesortní komise pro záležitosti romské komunity
118 00 Praha 1 - Malá Strana
nádraží Edvarda Beneše 4
telefon 02/24 002 324, 24 002 302, 24 002 462, fax 24 002 630

V Praze dne 10. srpna 1998
Č.j.: 6107/98 - KRP

Věc: Informace o odškodňování romských obětí druhé světové války ze strany Švýcarského fondu na pomoc obětem holocaustu v tíživé finanční situaci

Vážený pane přednosto,

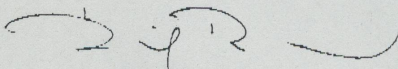
Švýcarsko se rozhodlo plošně odškodnit romské oběti války jednorázovou peněžní dávkou. Jde o iniciativu na nevládní úrovni. Proto švýcarská strana jako své partnery v souvislosti s organizačním zajištěním oslovila české nevládní organizace a v tuto chvíli čeká na odezvu. Doposud se této věci ujalo zřejmě více subjektů, což není v rozporu se švýcarskou nabídkou. Nejvíce se zatím zviditelnila jistá Liga na pomoc romským obětem války, občanské sdružení založené přímo k tomuto účelu a stojící v blízkosti Romské občanské iniciativy, a to výzvou všem Romům: *Romové!! Nechcete 400 dolarů zadarmo?*

Ke zmíněné aktivitě Ligy zaujímáme neutrální postoj, její činnost však není koordinována s Meziřesortní komisí pro záležitosti romské komunity vlády ČR, ani s jinou institucí státní správy. Proto je třeba upozornit na to, že nelze zaručit ochranu požadovaných osobních dat. Zároveň připomínáme, že Ligou formulovaný požadavek dokládání sociální potřeby (potvrzením o sociálních dávkách a podporách přiznaných žadateli) je zmatečný a nemá oporu v původní koncepci švýcarských dárců - **plošné podpoře bez ohledu na sociální situaci žadatele.**

Pokud se na Váš úřad, jeho sociální referát nebo romského poradce potenciální žadatel o odškodnění obrátí, odkažte ho, prosím přímo na adresu Ligy, Čelakovského sady 12, 120 00 Praha 2.

Celkově doporučujeme vstřícný postoj k iniciativě švýcarské strany bez ohledu na organizaci provádějící evidenci žadatelů. Jedná se však o aktivity nevládních subjektů a bez další dohody je nevhodné, aby v této souvislosti docházelo k případům úkolování orgánů státní správy.

S pozdravem

PhDr. Daniel Radoměřský
náměstek ministra vlády ČR

¹⁵⁵ Archiv Muzea romské kultury

Muzeum romské kultury

Jugoslávská 17, Brno 61300

tel.: 05/58 12 06, 57 17 98

Brno 9.6.1988

čj. 60P/98

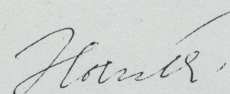
Vážená paní (pane),

obracíme se na Vás v souvislosti s možností jednorázového odškodnění za utrpení, které jste prožila (prožil) v době druhé světové války. Jedná se o pomoc mezinárodní romské organizace Romani Union, která má ústředí v Berlíně. Nevíme zatím, v jaké výši se bude finanční příspěvek pohybovat.

Pro kladné vyřízení Vaší možnosti na jednorázový příspěvek prosím pošlete na výše uvedenou adresu muzea následující materiály: **výměr důchodu a kopii občanského průkazu-stránky s Vaším jménem, rodným číslem, adresou.**

Tyto materiály zašlete prosím **urychleně** na naši adresu.

Se srdečným pozdravem

PhDr. Jana Horváthová

JESTLI NA MĚ CHCETE
PRUSIT NAKY PORUOT
TAK TO VAM NERADIM.
ČEKÁM BRZKOU ODPOVĚD.

¹⁵⁶ Archiv Muzea romské kultury

**Výbor pro odškodnění romského holocaustu (dále jen VPORH)
Muzeum romské kultury v Brně**

Informace o možnosti humanitární pomoci Romům trvale žijícím na území ČR:

Švýcarský humanitní fond nabízí všem Romům, kteří se narodili **před datem 31.12. 1944 a žili pod nacistickým režimem**, jednorázovou finanční podporu. (Žadat mohou Romové trvale žijící na území České republiky bez ohledu na místo narození, tedy včetně narozených ve Slovenské republice). **Příspěvek není vázán na to, zda dotyčný byl či nebyl vězněn!**

K vyřízení žádosti je nutno zaslat tyto materiály:

1. Kopie stránek občanského průkazu nebo pasu, které obsahují tyto údaje:
  - jméno, příjmení
  - datum a místo narození, rodné číslo
  - místo trvalého pobytu
2. Doklad o výši finančního příjmu:
  - výměr důchodu
  - nebo potvrzení o výši měsíčně pobírané sociální dávky
  - nebo doklad o výši měsíčního příjmu (potvrzení ze zaměstnání)

Osoby, které byly vězněny, zašlou dále také kopii potvrzení buď z Mezinárodního Červeného kříže (Arolsen), nebo Osvědčení č. 255 (Ministerstvo obrany) nebo jiný doklad o věznění.

Přednostně budou vyřizovány žádosti Romů žijících v tíživé sociální situaci.

Žádosti s uvedenými materiály zašlete na jednu z uvedených adres:

VPORH, Čeněk Růžička, Barákova 1002, Hořice, 50 801, tel. 0435/622 058

Muzeum romské kultury, Jugoslávská 17, Brno 613 00, tel 05/58 12 06

05/57 17 98

Ačhen Devleha!

za organizátory

Čeněk Růžička

PhDr. Ilona Lázníčková

¹⁵⁷ Archiv Muzea romské kultury

RROMANI UNIA
RROMANO MASKARTHEMUTNO KKETANIPEN

INTERNATIONAL
ROMANI

Non-Gov. Organization - Consult. St. In UNO/Bi-gav. Organizácia - Konsult. status and-i Outh (II. Kat. D.9424)
prez. dr. Rajko Djurić, D-10715 BERLIN, Schloßstr. 117, 12163 Berlin, tel. 0049-30-7919951
D-10781 BERLIN, Kyffhäuserstr. 23, tel./fax: 0049-30-21755788

Berlin, 25. Aug. 98

Sehr geehrte Frau Jana Horvathova,

Wir haben die Anträge für den Holocaust-Fonds bereits bearbeitet und in die Schweiz geschickt. Leider gibt es eine neue Entscheidung. Ab 22. Juni 1998 gelten neue Kriterien für die Auszahlung. Ab diesem Stichtag haben lediglich jene Personen Anspruch auf eine Entschädigung, die direkt im Konzentrationslager waren, und dies mit Dokumenten beweisen können. Normalerweise dauert die Prozedur drei bis vier Monate. Sobald ich von der Fonds-Leitung neue Informationen erhalte, werde ich Sie informieren. Künftig sollen Sie deshalb nur Anträge von den Personen sammeln, die diese Kriterien erfüllen.

Mit freundlichen Grüßen

Rajko Djurić
Rajko Djuric

¹⁵⁸ Archiv Muzea romské kultury

Muzeum romské kultury

Jugoslávská 17

Brno 613 00

tel. 05/58 12 06, 57 17 98

Vážená paní,
Vážený pane,

s radostí Vám oznamujeme, že jste **byl(a) zařazen(a)** mezi úspěšné žadatele o humanitární příspěvek od Švýcarského fondu.

Bylo potěšením naší organizace tyto žádosti vyřizovat, a tak přispět alespoň k symbolickému odčinění křivd, jež byly na Vás v průběhu války spáchány.

Celý kolektiv muzea Vám přeje, abyste si ve zdraví a s radostí užil(a) této jednorázové finanční podpory, jež nemůže být chápána jako akt odškodnění, ale skutečně jen jako humanitární pomoc spíše symbolického rázu.

Finanční obnos Vám bude zaslán složenkou typu H na adresu, kterou jste uvedl(a). Peníze budete mít tedy nachystány k vyzvednutí na Vaší poště. Nezapomeňte si s sebou na poštu vzít doklad o Vaší totožnosti = občanský průkaz!

V případě nevyzvednutí peněz ve lhůtě určené k vyzvednutí, budou peníze opět zaslány zpět a jejich další vymáhání se tím ztěžuje. **Prosíme tedy o včasné vyzvednutí zásilky z Vaší strany.**

Přejeme mnoho štěstí a zdraví!

PhDr. Jana Horváthová

V Brně 26. 3. 1999

---

¹⁵⁹ Archiv Muzea romské kultury

Muzeum romské kultury

Jugoslávská 17
Brno 613 00
tel. 05/58 12 06, 57 17 98

Brno 19. 11. 1999
Čj /99

Vážená paní, Vážený pane,

po delší době nutné k vyřízení všech úředních náležitostí souvisejících s Vaší žádostí o finanční příspěvek ze Švýcarského fondu, Vám nyní můžeme s radostí oznámit, že tento příspěvek je pro Vás již nachystán k odeslání.

Muzeum romské kultury v Brně bylo prostředníkem mezi Vámi a Švýcarským fondem, který se rozhodl Vám finance poskytnout. Pro naši instituci nebylo vždy lehké vyřizovat tyto žádosti, neboť jeho hlavní náplní a cílem je výhradně činnost muzejní (výzkum a výstavní akce), do které tyto aktivity nepatří. V celé České republice se však nenašla jediná organizace (ať již romská či neromská), která by byla schopna se Vašich žádostí ujmout a dovést je k úspěšnému vyřízení. Tak jsme tedy vyšly vstříc naléhání Švýcarského fondu a tento nelehký úkol na sebe vzali. V současné době vyřizujeme již 250 podobných žádostí jako je ta Vaše.

Humanitární příspěvek tvoří částka **1500 švýcarských franků**, což dle současného kursu je **33 262,-Kč**. Tuto částku si budete moci vyzvednout na kterékoliv poště v ČR formou poukázky H. Tato poukázka přijde na adresu, kterou jste uvedli, **nejpozději do tří týdnů od obdržení tohoto dopisu**. Pokud jste změnilí adresu, je nutné nám ji ihned ohlásit!!!

Částku 33 262,-Kč si budete moci vyzvednout pouze **Vy osobně** po předložení **průkazu totožnosti (občanský průkaz)**. V případě nevyzvednutí peněz v určené lhůtě (1měsíc), budou peníze opět zaslány zpět do Švýcarska a jejich další vymáhání se tím ztěžuje. Prosíme tedy o včasné vyzvednutí zásilky z Vaší strany.

Muzeum romské kultury společně s Vámi nyní prožívá radost z úspěšného vyřízení a přeje Vám, abyste si těchto peněz ve zdraví užili.

Za celý kolektiv muzea

PhDr. Ilona Lázničková
ředitelka Muzea romské kultury

Vyřizuje: Helena Danielová

¹⁶⁰ Archiv Muzea romské kultury

Liste des bénéficiaires par région et groupe de victimes (état 31.12.2001)

Région	Victimes juives	Rom Sinti Jenisch	Victimes politiques	Homosexuels Témoins de Jéhovah Handicapés Autres	Justes des Nations	Total
Europe de l'Est						
Albanie	3		144		15	162
Arménie			4			4
Bosnie	265	95			1	361
Bulgarie	1 186	90				1 276
Estonie		1	204			205
Géorgie			12			12
Yougoslavie	830	1 314	2		25	2 171
Kazakhstan	31		13			44
Kirghizistan			9			9
Croatie	959	90			12	1 061
Lettonie	88	169			9	266
Lituanie	196			3	76	275
Macédoine		1				1
Moldavie	516		26		3	545
Pologne	1 825	1 795	23 889	57	944	28 510
Roumanie	5 853	210	2		7	6 072
Russie	2 519		4 188		14	6 721
Slovaquie	1 496	53	37	13	25	1 624
Slovénie		1				1
Tadjikistan			1			1
Rép. tchèque	2 494	221	2 180	7	5	4 907
Turkménistan			2			2
Ukraine	5 343	4 754	8 032	86	319	18 534
Hongrie	19 859	299			70	20 228
Ouzbékistan	17		9			26
Biélorussie	716	702	2 413	186	77	4 094
Total intermédiaire	44 196	9 795	41 167	352	1 602	97 112
Europe de l'Ouest						
Danemark	214	2			1	217
Allemagne	1 328	3 506	19	35	2	4 890
Belgique	1 083	1			2	1 086
Finlande		2				2
France	5 500	117		1	5	5 623
Grèce	337				3	340
Grande-Bretagne	998	5	1	1		1 005
Italie	740					741
Luxembourg	27				1	27
Pays-Bas	661	105				766
Norvège	28	1				29
Autriche	406	87		5		498
Suède	407	128		1	1	537
Suisse	74	4	1	2		81
Espagne	15	1	38			54
Total intermédiaire	11 818	3 959	59	45	15	15 896

¹⁶¹ Rapport final, Fonds suisse en faveur des victimes de l'Holocauste/Shoah., s. 88

Potvrzení

otrocká práce 1. kategorie
jiná kategorie koncentrák

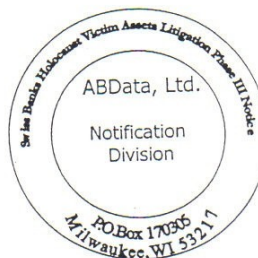
V

(podpis žadatele)

(zástupce AB Data)

Podle knihy pro ověřování číslo .....
 poručení - .....
 OPRA. 83/4740 10.04/464
 jehož totožnost byla zjištěna obc. průkazem
 tuto listinu před Městským úřadem .....
 Městský úřad v Kyjově dne 27. 06. 2001
 Podpis ověřujícího .....
 Ověřující nezodpovídá za obsah listiny .....
 MĚSTSKÝ ÚŘAD

Správní poplatek zaplacen
dne 27. 08. 2007
ve výši 100 Kč

Informační leták pro osoby postižené nacistickým bezprávím za 2. světové války

Česko-německý fond budoucnosti je pověřen vyřizovat žádosti obětí nacistického bezpráví o platby z německé nadace „Připomínka, odpovědnost a budoucnost“.

Žádat mohou nejen oběti nucených prací, ale i osoby postižené jiným nacistickým bezprávím. Jedná se např. o ty, kdo byli pronásledováni z rasových, politických či náboženských důvodů, nebo byli tehdy jinak osobně postiženi nacistickým terorem, omezením svobody (např. skrývání) apod. Formy pronásledování jednotlivců, rodin a skupin občanů byly velmi různé - proto prosíme žadatele, aby podrobně vyplnili část 5.6 formuláře a uvedli podstatné údaje o své perzekuci a diskriminaci.

Žádat mohou také nuceně nasazení na území tzv. Protektorátu či Těšínska, kteří byli zvláště těžce postiženi (např. tím, že byli ubytováni v táborech nebo nasazení ve zvláštních pracovních jednotkách, jako např. *Technische Nothilfe*, *Luftschutz*, organizace *Todt* a *Ley*).

Pokud tak již neučinili, měli by včas podat žádost ti, kteří byli ze svého domovského státu deportováni do Německé říše či na Německem obsazené území, byli nuceni k pracovnímu nasazení v průmyslovém podniku nebo ve veřejné sféře a byli vězněni nebo podrobeni podmínkám podobným věznění nebo srovnatelně špatným životním podmínkám.

Oběti zařazené do výše uvedených skupin mohou obdržet částku ve výši maximálně 5000 DM v Kč. Na tuto částku není právní nárok. Při posuzování toho, zda a v jaké výši budou jednotlivé skupiny odškodněny, nemůže podle německého zákona Česko-německý fond budoucnosti překročit celkovou částku 423 milionů DM vyjednaných pro oběti v ČR.

Další skupina zahrnuje oběti otrockých prací, tj. osoby vězněné v koncentračních táborech či v ghettu za srovnatelných podmínek a přinucené k práci. Tyto oběti z koncentračních táborů a ghett podle seznamu táborů, obsaženého ve Spolkovém zákoně o odškodnění, obdrží 15 000 DM v Kč. O tom, zda na tento seznam budou zařazena i jiná zařízení se srovnatelnými podmínkami (např. některé pracovní-výchovné tábory, káznice, věznice, internační tábory aj.), bude rozhodovat kuratorium německé nadace. Oběti z těchto zařízení pak budou moci obdržet částku maximálně 15 000 DM v Kč.

O odškodnění za majetkové ztráty a za zkonfiskované pojistky je možné žádat zvlášť (viz poslední strana Informačního letáku).

¹⁶³ Archiv Muzea romské kultury

* Kde se mohou žadatelé přihlásit?

Podle německého zákona o zřízení nadace „Připomínka, odpovědnost a budoucnost“ bude realizace plateb probíhat prostřednictvím jejích partnerských organizací. V České republice je touto organizací Česko-německý fond budoucnosti. Žádost o platby je nutné poslat na příslušném formuláři **Kanceláři pro oběti nacismu Česko-německého fondu budoucnosti na adresu: Legerova 22/1844, P.O. BOX 47, 120 21 Praha 2, (telefon: 02/24262040, fax: 02/24263061).**

Osoby nuceně nasazené převážně **na území dnešního Rakouska** by neměly v žádném případě podávat žádost o platby u německé nadace. Na platby z německé nadace totiž nebudou mít nárok, navíc podle německého a rakouského zákona si nikdo nesmí podat dvě žádosti. **Mohou však žádat prostřednictvím České rady pro oběti nacismu o platby z rakouského Fondu smíření** (formuláře jsou k dispozici na stejné adrese).

* Kde lze ještě obdržet formuláře?

Formuláře a informace lze kromě Česko-německého fondu budoucnosti a Ministerstva zahraničních věcí ČR obdržet rovněž u referátů sociálních věcí všech **okresních úřadů ČR**.

* Jaké jsou podmínky pro podání žádosti u Česko-německého fondu budoucnosti?

Žádat mohou oběti nacismu z výše uvedených skupin. Žádost podává každý sám za sebe, žádost musí být vlastnoručně podepsána, jinak je neplatná. Podmínkou k podání žádosti u Česko-německého fondu budoucnosti je **hlavní trvalé bydliště na území ČR k 16. únoru 1999. Občanství není rozhodující**. Pokud oběť zemřela po 15. únoru 1999, mohou žádat o platby stejným dílem žijící manžel/ka a děti. V případě, že osoba nezanechala ani manžela/ku, ani děti, mohou požádat stejným dílem vnuci a pokud tito již také nežijí, pak sourozenci oběti. Jestliže ani tyto osoby nepodají žádost, jsou k podání oprávnění dědicové ze závěti (každý oprávněný pozůstalý musí podat vlastní žádost, doložit svůj příbuzenský vztah k zemřelé oběti a zaslat ověřenou kopii úmrtního listu).

* Do kdy je nutné žádost podat?

Zákon stanovuje osmiměsíční registrační lhůtu pro podání žádosti, která uplyne **11.srpna 2001**. O případném prodloužení této lhůty bude Česko-německý fond budoucnosti včas informovat prostřednictvím sdělovacích prostředků.

* Jak je možné doložit věznění, nucenou práci či jiné nacistické bezprávy?

Nárok je třeba doložit dokumenty nebo jinak hodnověrně prokázat. Dokumenty se rozumí především **dobové doklady**, vypovídající o věznění, nuceném nasazení či jiném nacistickém bezprávi (jako např. propouštěcí list z tábora či věznice, pracovní knížka, příkazovací výměr, závodní či táborový průkaz apod.), ale i **dodatečná potvrzení** různých institucí, zejména archivů.

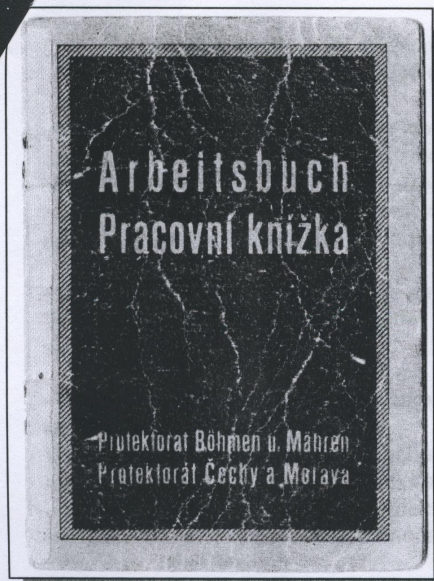
Česko-německý fond budoucnosti bude žadatelům při obstarávání dokladů nápomocen. **Žádost můžete podat ihned, doklady je možné doplnit později**. Každá podaná žádost s příloženými doklady bude posuzována individuálně.

* Jakým způsobem proběhnou platby?

Platby obdrží oběti nucených prací a jiného nacistického bezprávi ve dvou splátkách: první bude ve výši 65 %, druhá bude vyplacena po zpracování všech žádostí. Česko-německý fond budoucnosti zahájí realizaci plateb ihned poté, co mu německá nadace převede peníze.

Čestní údaje v dobových dokumentech byly změněny.

Lag. 41	Ausweis	8/6
Name	Supler Vladimir	
geb.	4.8.19	
Anschrift	Fa. Wick & Söhne	
Herm.	Wohnlager 41	
	Der Lagerführer	

Nr. 755	
Name Kral	
Franz	
Cleeborn	
geb. 2.3.1924	
Eigentliche Unterschrift: <i>Franz</i>	

	Name: <i>Prosser, Ine</i>	J.P. Be... Wuppertal
	Wohnort: <i>W. - Birmen</i>	
	geb. <i>2.2.22</i>	
	Unterschrift des Inhabers: <i>Ine Prosser</i>	
	Nr. <i>17</i>	

Technische Nothilfe

Vorläufiger Ausweis Nr. 1076

Verlängert bis 30.9.1944.

für Herrn/Frau *Novotný Václav*

Wohnort: *Prag Katscherow*

Straße und Nr. *am Friesch 764*

Beruf und Stand: *Student*

Ausgestellt: *Prag* den *9/8.43.*

Oliver
Der Standortführer
Ramenhofsführer
Unterschrift der Ausstellers

Nicht Reichsbürgerlich

Ersatzkarte für Arbeitsbuch Nr. 379/EX-29144

(§ 4 Abs. 2 der 1. Durchführungs-Verordnung zum Gesetz über die Einführung eines Arbeitsbuches vom 16. 5. 1935, § 11 der Anordnung des Präsidenten der Reichsanstalt vom 18. 5. 1935)

Name: *Lipela*

Vorname: *Cladimie*

Geburtsort: *Tasche kanitz* Kreis: *Tabor*

Berufsgruppe u. -art: *1261*

Wohnort: *Linn 2.*

Straße *Lager 41* Nr.:

Die Ersatzkarte hat Gültigkeit bis zum *31.12.1944*

19. .... und ist spätestens bis zu diesem Zeitpunkt dem Arbeitsamt zurückzugeben. Erhält der Inhaber sein altes Arbeitsbuch zurück oder wird ein neues Arbeitsbuch ausgestellt, so ist die Ersatzkarte dem Arbeitsamt sofort zurückzugeben.

Linn, den *8. Dezember* 1944

Arbeitsamt *Linn*

zettel
(Eigentliche Unterschrift des Inhabers)

Osobní údaje v dobových dokumentech byly změněny.

DALŠÍ INFORMACE O PLATBÁCH Z PROSTŘEDKŮ NĚMECKÉ NADACE „PŘIPOMÍNKA, ODPOVĚDNOST A BUDOUNOST“

• Kdy vznikla německá nadace „Připomínka, odpovědnost a budoucnost“?

12. srpna 2000 vstoupil v platnost zákon, jímž byla v SRN zřízena nadace „Připomínka, odpovědnost a budoucnost“. Tento zákon je výsledkem mezinárodních vyjednávání, která za Českou republiku vedlo Ministerstvo zahraničních věcí ČR. Česká republika je rovněž zastoupena v kuratoriu německé nadace.

• Započítávají se platby obdržené za nucené práce v minulosti?

Tyto platby se započítávají v případě, že je žadatel obdržel od německých podniků. Tuto skutečnost je třeba v žádosti uvést.

• Jaké další platby je možné nárokovat od německé nadace „Připomínka, odpovědnost a budoucnost“?

Tatáž osoba se může současně ucházet o platby z prostředků německé nadace jak za nucenou práci či jiné nacistické bezprávi, tak i za **jiné osobní újmy**, za **majetkové škody** a za **zkonfiskované, popř. nevyplacené pojistky**. Může tak učinit, s výjimkou uměleckých děl, pouze v rámci německé nadace „Připomínka, odpovědnost a budoucnost“.

1. Jiné osobní újmy - zahrnují ostatní krivdy spáchané v souvislosti s nacionálně socialistickým násilím (především pseudolékařské pokusy, násilná přerušení těhotenství apod.). Česko-německý fond budoucnosti bude žádosti přijímat a rozhodovat o jejich oprávněnosti. O platbách bude rozhodovat tříčlenná mezinárodní komise složená ze zástupců vlád USA a SRN.

2. Majetkové újmy

- a) O kompenzace za tyto újmy (např. nacisty zkonfiskovaný majetek) je možné žádat u pražské kanceláře **Mezinárodní organizace pro migraci** na adrese:
Mezinárodní organizace pro migraci
Heleny Malířové 3
169 00 Praha 6
tel.: 02-33 35 53 06, fax: 02-33 35 47 04
e-mail: prague@iom.int nebo iom@iom.cz

- b) Kompenzace za zkonfiskované, popř. nevyplacené pojistky vyřizuje **Mezinárodní komise pro nároky z pojistek z období holocaustu (ICHEIC)**.

Osoby uplatňující nárok na finanční kompenzace za pojistky mohou požádat o zaslání dotazníku v českém jazyce na hlasové schránce: 096 096 0200 687 (za místní hovorné). Uveďte, prosím, své jméno a adresu, na kterou chcete dotazník poslat, příp. své telefonní číslo včetně předvolby.

• Zřeknutí se dalších nároků

Žadatel/ka o platbu z německé nadace musí podepsat prohlášení, že s obdržením platby se zřeká dalších nároků vůči německým a rakouským podnikům a vůči Německu a Rakousku. Toto prohlášení je obsaženo ve formuláři žádosti. Nesmí v něm být žádným způsobem nic měněno ani škrtnáno, jinak je žádost neplatná.

• Kde bude možné se případně odvolat proti rozhodnutí Česko-německého fondu budoucnosti?

Bude zřízena zvláštní komise pro vyřizování námitek, ve které budou zastoupeni představitelé organizací obětí nacismu v ČR.

(Před vyplněním čtěte Informační leták)
 Vyplněný a podepsaný dotazník zasílejte na adresu:

Česko-německý fond budoucnosti
 (Kancelář pro oběti nacismu)
 P.O. Box 47, Legerova 22/1844
 120 21 Praha 2
 Tel.: 24 26 20 40
 Fax: 24 26 30 61

Nevyplňujte!
 Evidenční číslo:

ŽÁDOST
 o přiznání platby z prostředků německé nadace
 „Připomínka, odpovědnost a budoucnost“ z titulů nucených prací nebo jiného nacistického bezpráví
 (Osoby nuceně nasazené převážně na území Rakouska tuto žádost nevyplňují a požádají si na výše
 uvedené adrese o zaslání zvláštního formuláře!)

(Prosíme, vyplňte hůlkovým písmem)

1. OSOBNÍ ÚDAJE POŠKOZENÉ/HO

1.1. Příjmení ..... 1.2. Jméno .....
 1.3. Příjmení v době nasazení ..... 1.4. Rodné jméno .....
 1.5. Rodné číslo ..... 1.6. Datum narození .....
 1.7. Místo narození ..... 1.8. Národnost (dobrovolný údaj) ..... ROMSKÁ
 1.9. Hlavní trvalé bydliště dne 16.2.1999 na území ČR (správný údaj označte křížkem) ☒ ano ☐ ne

2. SOUČASNÉ TRVALÉ BYDLIŠTĚ

2.1. Ulice a číslo ..... 2.2. Obec .....
 2.3. PSČ ..... 2.4. Okres .....
 2.5. Telefon (i s předvolbou) ..... 2.6. Stát .....
 2.7. Kontaktní adresa (pouze liší-li se od adresy trvalé) .....

Podávám tímto žádost o platby z prostředků německé nadace „Připomínka, odpovědnost a budoucnost“ prostřednictvím Česko-německého fondu budoucnosti na základě zákona o zřízení nadace „Připomínka, odpovědnost a budoucnost“, protože jsem byl/a postižen/a níže uvedeným nacistickým bezprávím:

3. ÚDAJE O NACISTICKÝCH ZAŘÍZENÍCH (VČETNĚ „LÁGRŮ“)

3.1. Byl/a jsem v (správné údaje označte křížkem):

☐ „lágru“	☐ pracovním táboře	☐ pracovní - výchovném táboře
☐ internačním táboře	☐ věznici či káznici	☐ ghettu
☐ koncentračním táboře	☐ jiném nacistickém zařízení	

3.2. Údaje (názvy, místa, popř. adresa, popis) o těchto zařízeních (včetně „lágrů“ a jiných typů ubytování)
 VĚZNICE NA SLOVENSKU - NA VESNÍCI V PIVNICI - 6 TÝDNŮ - ZAVŘE-
 NÝ S MATINKOU A BABOU

Uvádějte i KT Mauthausen a jeho vedlejší tábory a vedlejší tábory KT Dachau na území Rakouska.

1

¹⁶⁴ Archiv Muzea romské kultury

7. PŘILOŽENÉ DOKLADY

- 7.1. Doklady jsem již odevzdal/a u: .....
(Česko-německý fond budoucnosti převzal doklady od SNN, SOPVP a Kongresu Poláků v ČR)
- 7.2. Doklady jsem ještě neodevzdal/a, a proto přikládám ověřené kopie těchto dokladů: .....
- 7.3. Počet: .....

8. DOPLŇUJÍCÍ OSOBNÍ PROHLÁŠENÍ A ZŘEKnutí SE DALŠÍCH NÁROKŮ

8.1. Dosavadní platby (tento bod nevyplňují oprávnění právní nástupci):

Netýká se dříve obdržených plateb z Česko-německého fondu budoucnosti!

Dosud jsem neobdržel(a) / obdržel(a), příp. nenárokoval(a) / nárokoval(a) žádné / níže uvedené (nehodící se škrtněte) platby od německých podniků nebo z rakouského Fondu usmíření za nucenou práci nebo jiné nacistické bezpráví.

Obdržel: ..... (od koho:)

Požádal: ..... (u koho:)

(V bodech 8.2., 8.3. a 8.4. nesmí být nic škrtnuto, vpisováno, ani jinak upravováno, jinak je žádost neplatná!!!)

8.2. Povolení k náhledu do podkladů a postoupení informací o mé osobě:

Souhlasím s tím, aby nadace „Připomínka, odpovědnost a budoucnost“ nebo jí pověření auditori či partnerská organizace, příslušná pro mou osobu (Česko-německý fond budoucnosti), v souvislosti se zpracováním a prověřením mé žádosti

- použili údaje pro centrální archivaci poskytovaných plateb
- provedli porovnání s podklady týkajícími se jiných plateb poskytnutých k nápravě nacistického bezpráví, např. německým státem nebo podniky a Fondem dobrovolných plateb Rakouské republiky.
- provedli náhled do spisů a rešerše v archívech v tuzemsku i v zahraničí.

8.3. Zřeknutí se dalších nároků:

S obdržením platby z nadace „Připomínka, odpovědnost a budoucnost“ se neodvolatelně zříkám možnosti uplatnit mimo zákon o zřízení nadace „Připomínka, odpovědnost a budoucnost“ tyto požadavky:

- vůči Spolkové republice Německo, německým spolkovým zemím a jiným veřejným německým zařízením za nucenou práci a majetkovou škodu,
- vůči německým podnikům za veškeré nároky v souvislosti s nacistickým bezprávím,
- vůči Rakouské republice a rakouským podnikům za nucenou práci.

Toto zřeknutí neplatí pro nároky a platby podle německých právních předpisů týkajících se důsledků války a nápravy škod a pro případné nároky na vydání uměleckých děl. Tyto však mohou být uplatněny pouze v Německu nebo v zemi, v níž bylo umělecké dílo odňato.

8.4. Čestné prohlášení

Pakliže jsem byl/a na nucených pracích, byl/a jsem tam nedobrovolně a jako příslušník slovanského národa jsem byl/a vystaven/a diskriminaci, nebo jsem byl/a během nucených prací vězněn/a.

Prohlašuji, že jsem nepropagoval/a ani nepodporoval/a nacistické organizace nebo fašistické hnutí a nebyl/a jsem členem žádné organizace spolupracující s nacisty či okupační mocí. Dále prohlašuji, že výše uvedené údaje, sloužící k doložení mé žádosti o platby německé nadace „Připomínka, odpovědnost a budoucnost“ jsou úplné, pravdivé a učiněné podle nejlepšího vědomí. Jsem si vědom/a, že uvedení nesprávných údajů může vést k požadavku vrácení plateb nadace a k dalším právním důsledkům.

Pravost podpisu ověřena
dne 13.6.2002

Helena Dvorníková
Muzeum romské kultury, o.p.s.
Bratislavská 67, 602 00 Brno
Tel./fax.: 05 57 17 98, tel. 05/ 58 12 06
E-mail: sekretariat.mrk@posta.cz

V ..... dne .....

Ověřený podpis oprávněného poškozeného .....

Omlouváme se, pokud ve Vás tyto otázky vyvolávají smutné vzpomínky, ale je nutné zjistit potřebné údaje, aby mohla být Vaše žádost o odškodnění vyřízena. Děkujeme za pochopení.

Česko-německý fond budoucnosti – Kancelář pro oběti nacismu

0.2. Kdy a kde jste se narodil/a? Prosíme, uveďte i Vaše rodné číslo.

otec: _____ narozen: _____

matka: _____ narozena: _____

název obce: _____ okres: _____

☐ v samostatné romské osadě vzdálené od obce
☐ přímo v obci mezi gádži
☐ v romské části obce

1.4. Pokud jste bydlel/a v osadě, jak se jmenovala, jak se jí říkalo?

1.6. Jak daleko byla osada od obce vzdálená?

2.1. Kolik Vám bylo během války let?

165 Archiv ČNFB

2.2. Kdo všechno s Vámi během války bydlel? Jak se jmenovali tehdy a jak se jmenují teď?

3.1. Čím se Vaše rodina před válkou živila? Jakou práci dělal Váš otec, Vaše matka?

3.2. Jak se chovali gádžové k Romům před válkou? Dávali Romům práci?

3.3. Jak se chovali gádžové k Romům během války? Dávali Romům během války práci?

3.4. Mohli Vaši rodiče během války pokračovat v dosavadní práci? Mohli pokračovat ve svém řemesle, ve službě u sedláků atd. ?

4.1. Mohl/a jste za války chodit do vesnice nebo města, mezi gádže, do obchodu, atd.?

4.2. Mohl/a jste jezdit autobusem či vlakem?

5.1. Chodil/a jste před válkou do školy?

5.2. Mohl/a jste během války chodit do školy? Pokud ne, proč?

6.1.1. Vzali Vás osobně na nucenou práci (kopat zákopy a pod.)?

6.1.2. Pro koho jste musela pracovat?

6.1.3. Jakou nucenou práci jste musel/a vykonávat?

6.1.4. Kdo z Vaší rodiny nebo z Vaší osady s Vámi pracoval?

6.1.5. Kde jste musel/a nucenou práci vykonávat?

6.1.6. Za jakých podmínek?

6.1.7. Jak dlouho jste musel/a práci vykonávat?

6.2.1. Vzali na nucenou práci někoho z Vaší rodiny, o kom jste se ještě nezminil/a?
Koho?

6.2.2. Popište, prosím, jeho osud.

7.1.1. Odvedli Vás osobně do tábora? Kde se tábor nacházel?

7.1.2. Byl v táboře s Vámi někdo z Vaší rodiny? Kdo?

7.1.3. Kdy a za jakých okolností jste byl/a do tábora odveden/a?

7.1.4. Musel/a jste v táboře pracovat? Jak?

7.1.5. Jaké byly v táboře podmínky?

7.1.6. Jak dlouho jste byl/a v táboře vězněn/a?

7.1.7. Utrpěl/a jste během pobytu v táboře nějaké zranění?

7.1.8. Popište, prosím, co se Vám v táboře stalo.

7.1.9. Zemřel během pobytu v táboře někdo z Vašich příbuzných?

7.2.1. Byl někdo další z Vaší rodiny odvezen do tábora? Kdo? Kam?

7.2.2. Jaký byl jeho osud?

8.1. Byli u Vás v obci gardisti?

8.2. Chodili gardisti mezi Romy?

8.3. Jak se gardisti k Romům chovali? Co dělali?

8.4. Utrpěl/a jste nějakou újmu od gardistů? Ublížili Vám? Jak?

8.5. Utrpěl někdo z Vašich příbuzných nějakou újmu od gardistů? Jakou?

9.1. Přišli do Vaší obce (osady) Němci? Pamatujete si přibližně, kdy to bylo (jak dlouho před koncem války)?

9.2. Chodili Němci mezi Romy?

9.3. Jak se Němci k Romům chovali? Co dělali?

9.4. Utrpěl/a jste od Němců nějakou újmu? Ublížili Vám? Jak?

9.5. Utrpěl někdo z Vašich příbuzných nějakou újmu od Němců? Jakou?

10.1. Museli jste se během války skrývat? Před kým a proč?

10.2. Kde jste se skrývali?

dodatek - str

10.3 Za jakých podmínek jste se museli skrývat?

10.4. Jak dlouho jste se museli skrývat? Pamatujete si, jestli byla zima nebo léto?

11.1. Chodili k Vám partyzáni?

11.2. Pomáhali jste partyzánům, nebo pomáhali oni Vám?

11.3. Byl mezi partyzány někdo přímo z Vaší rodiny? Kdo?

12.1. Uveďte, prosím, případné další újmy, které jste za války utrpěl/a - co se Vám ještě během války stalo?

12.2. Zemřel během války někdo z Vaší rodiny? Kdo? Co bylo příčinou jeho smrti?

13.1. Žije z Vaší rodiny ještě někdo, kdo také prožil válku? Kdo a kde?

14.1. Máte o svém utrpení za války nějaké doklady? Jaké? Žádal/a jste o Osvědčení podle zákona č. 255/1946 Sb. (tzv. "255-ku")?

14.2. Mají / měli Vaši rodiče doklady o svém utrpení za války? Jaké? Mají / měli Osvědčení podle zákona č. 255/1946 Sb. (tzv. "255-ku")?

Tímto prohlašuji, že všechny výše uvedené údaje jsou pravdivé.

V ....., dne ..... Podpis: .....

ACZ9900009

MEZINÁRODNÍ ORGANIZACE PRO MIGRACI (IOM)

ŽÁDOST NA OTROCKÉ PRÁCE 1. KATEGORIE

Tuto stranu vyplníte pouze v případě, že žádáte za osobu, která zemřela dne 16. února 1999.

Tento **formulář žádosti IOM** je určen osobám, které byly perzekuovány či se staly terčem perzekuce, protože buď byly Romy, svědky Jehovovými, homosexuály, tělesně či duševně postiženími nebo za ně byly považovány a které vykonávaly otrocké práce pro německé firmy nebo nacistický režim. Před vyplňováním formuláře si, prosím, pečlivě přečtěte přiložené pokyny. Všechny požadované informace napište na stroji či úhledně tiskacím (hůlkovým) písmem černě nebo modře. Všechny požadované dokumenty přikládejte jako fotokopie, ne originály. **Předložte, prosím, IOM jeden originál a jednu kopii formuláře žádosti a dvě kopie od všech přikládaných dokumentů.**

HOLOCAUST
Victim Assets
Programme
SWISS BANKS

1. Byl jste Vy (nebo zesnulý) obětí či terčem nacistické perzekuce, protože jste Vy (nebo zesnulý) byl či byl považován za:

☒ Roma	☐ svědka Jehovova	☐ homosexuála	☐ duševně či fyzicky postiženého
--	--	--------------------------------------	---

OSOBNÍ INFORMACE O ŽADATELI

2. Příjmení žadatele	3. Jméno žadatele
4. Rodné příjmení žadatele, pokud se liší od nynějšího	
5. Pohlaví Mužské ☐ Ženské ☒	
6. Současné občanství <i>ČR</i>	7. Občanství při narození <i>ČR</i>

Jiná jména užívaná žadatelem během nacistického období, pokud nějaká používal

8. Příjmení	9. Jméno
10. Datum (data) narození <small>Uved'te všechna data narození používaná za nacist. éry.</small> Rok Měsíc Den	
11. Město narození pod názvem používaným v tehdejší době	
12. Stát narození pod názvem používaným v tehdejší době <i>REPUBLIKA ČESKOSLOVENSKÁ</i>	

Otec žadatele	Matka žadatele
13. Příjmení	15. Příjmení
14. Jméno	16. Jméno

Trvalé bydliště

17. Název ulice a číslo, číslo bytu	18. Město nebo obec
19. Okres či kraj/region	20. Stát
21. Poštovní směrovací číslo	
22. Telefon-domů	23. E-mail

Poštovní adresa pokud se liší od trvalého bydliště

24. Název ulice a číslo, číslo bytu	25. Město nebo obec
26. Okres či kraj/region	27. Stát
28. Poštovní směrovací číslo	
29. Telefon-domů	30. E-mail

31. Žádáte za bývalého otrocky nasazeného, který **zemřel dne 16. února 1999 či poté** ?   Ano ☐ Ne ☐

32. Pokud "Ano", jaký je Váš vztah k zesnulému ?   ☐ manžel/ka   ☐ dítě   ☐ dědic ze závěti
☐ vnuk/vnučka   ☐ sourozenec

33. Pokud "Ano", poskytl/a jste doklad vztahu k zesnulému předložením kopie oddacího listu, rodného listu, rodinné registrační knihy, závěti, atd.?   Ano ☐ Ne ☐

CID 1

¹⁶⁶ Archiv Muzea romské kultury

eno žadatele

INFORMACE O ZESNULÉM

Tuto stranu vyplňte pouze v případě, že žádáte za osobu, která zemřela dne 16. února 1999 či poté.

34. Příjmení zesnulého	35. Jméno zesnulého
36. Rodné jméno zesnulého, pokud se liší	37. Pohlaví zesnulého Mužské ☐ Ženské ☐
38. Občanství zesnulého při narození	

Jiná jména užívaná zesnulým během nacistického období, pokud nějaká používal

39. Příjmení zesnulého	40. Jméno zesnulého
------------------------	---------------------

41. Datum(data) narození zesnulého Uveďte všechna data narození užívaná za nacist. éry Rok Měsíc Den	43. Město narození zesnulého pod názvem používaným v tehdejší době
42. Datum úmrtí Rok Měsíc Den	44. Stát narození zesnulého pod názvem používaným v tehdejší době
	45. Stát, ve kterém zesnulý zemřel

46. Musíte přiložit kopii úmrtního listu nebo jiné dokumenty dokládající úmrtí. Je přiložena kopie ? Ano ☐ Ne ☐

INFORMACE O JINÝCH OSOBÁCH NEŽ JE ŽADATEL, KTERÍ ŽADAJÍ ZA ZESNULÉHO

Každá žádající osoba musí předložit doklad o vztahu k zesnulému přiložením kopie oddacího listu, rodného listu, rodinné registrační knihy, závěti, atd. Pokud vyhrazené místo nestačí, prosím přiložte další listy.

	Druhá žádající osoba (jiná než žadatel)	Třetí žádající osoba (jiná než žadatel)	Čtvrtá žádající osoba (jiná než žadatel)
47. Příjmení			
48. Jméno			
49. Název ulice a číslo, číslo bytu			
50. Město nebo obec			
51. Okres či kraj/region			
52. Stát			
53. Poštovní směrovací číslo			
54. Vztah k zesnulému ☐ manžel/ka ☐ dítě ☐ vnuk/vnučka ☐ sourozenec ☐ dědic ze závěti	☐ manžel/ka ☐ dítě ☐ vnuk/vnučka ☐ sourozenec ☐ dědic ze závěti	☐ manžel/ka ☐ dítě ☐ vnuk/vnučka ☐ sourozenec ☐ dědic ze závěti	☐ manžel/ka ☐ dítě ☐ vnuk/vnučka ☐ sourozenec ☐ dědic ze závěti
55. Je přiložen doklad o vztahu k zesnulému ?	Ano ☐ Ne ☐	Ano ☐ Ne ☐	Ano ☐ Ne ☐

HID 2

Jméno žadatele ...

INFORMACE ŽÁDOSTI

Každý žadatel musí vyplnit tuto stranu. Pokud vám nestačí vyhrazené místo, poříd'te si fotokopii této stránky, uveďte na ni dodatečné informace a připevněte.

56. Vykonával jste Vy (nebo zesnulý) nedobrovolně práci za malou či žádnou odměnu na naléhání, příkaz nebo pod dohledem nacistického režimu? Ano ☒ Ne ☐

57. Označte místa, kde jste Vy (nebo zesnulý) vykonával otrocké práce
☒ Koncentrační tábor ☐ Ghetto ☐ Pracovně výchovný tábor (Arbeitserziehungslager)
☐ Tábor nucených prací ☐ Jiné místo práce – uveďte .....

Jmenujte místo, kde jste byl Vy (nebo zesnulý) zadržován a určete po jaké časové období

58. Koncentrační tábor	59. Od	60. Do
	Rok	Měsíc
RAVENSBÜCK, SILESTAL (CUTAC), FLEISSENBURG (GRAZITE)	1943	03
61. Číslo vězně 2-1348	1944	08
62. Ghetto	63. Od	64. Do
	Rok	Měsíc
65. Pracovně výchovný tábor (Arbeitserziehungslager)	66. Od	67. Do
	Rok	Měsíc
68. Tábor nucených prací	69. Od	70. Do
	Rok	Měsíc
71. Jiné místo práce – uveďte	72. Od	73. Do
	Rok	Měsíc

74. Pro koho jste Vy (nebo zesnulý) vykonával otrocké práce ?

a. b.
c. d.

Uveďte, jaké dokumenty jste poskytli k doložení svého nároku

75. Dokument (pouze fotokopie)	76. Číslo dokumentu
a. ☐ Doklad o osvobození	
b. ☐ Doklad o návratu do vlasti	
c. ☐ Doklad odsunutí osoby	
d. ☐ Vězeňský záznam (Personalakte)	
e. ☐ Výsledek pátrání Mezinárodní pátrací služby (Internationaler Suchdienst, Bad Arolsen)	
f. ☐ Pracovní kniha pro cizince (Arbeitsbuch für Ausländer)	
g. ☐ Pracovní karta (Arbeitskarte)	
h. ☐ Firemní pracovní záznam (Arbeitsbescheinigung)	
i. ☐ Příkazovací výměr z úřadu práce (Arbeitsamt)	
j. ☐ Deportační karta nebo potvrzení	
k. ☐ Propouštěcí doklad (Entlassungsschein)	
l. ☐ Pas pro cizince (Fremdenpass)	
m. ☐ Foglio matricolare (Itálie)	
n. ☒ Ostatní (prosím, uveďte)	BRUNNEN, exilní 88 202, č. 25/1944, 1945

CIN 3

.....néno žadatele .....

ÚČAST NA JINÉM VLÁDNÍM PROGRAMU

Uved'te, prosím, níže, zda jste se Vy (či zesnulý) podílel na jiném vládním programu. Tyto informace mohou pomoci IOM urychlit vyřízení Vaší žádosti. Jakékoli částky již dříve přijaté v rámci takového programu **nebudou odečteny** z žádné platby uskutečněné IOM.

77. Vládní program	78. Vaše (nebo zesnulého) programov identifikační číslo
a. ☐ Německo, Spolkový zákon o odškodnění – <i>Bundesentschädigungsgesetz/BEG</i>	
b. ☐ Německo, Fond pro případy obzvláště těžké perzekuce – <i>HNG Fonds</i>	
c. ☐ Německo, Nadace utrpení – <i>Wiedergutmachungs – Dispositions-Fonds</i>	
d. ☐ Belgie, udělený status <i>Prisonnier Politique</i>	
e. ☐ Belgie, udělený status <i>Déporté pour le Travail Obligatoire</i>	
f. ☐ Francie, udělený status <i>Déporté Résistant</i> nebo <i>Déporté Politique</i>	
g. ☐ Francie, udělený status <i>Arbeitsverweigerer</i> nebo <i>Arbeitsverweigerer</i> (AEL)	
h. ☐ Francie, udělený status <i>Personne Contrainte au Travail (PCT)</i>	
i. ☐ Itálie, udělený status podle Zákona 791	
j. ☐ Itálie, potvrzen jako <i>Internato Militare Italiano (IMI)</i>	
k. ☐ Slovinsko, udělený status podle Zákona o obětech války – <i>ZZVN</i>	
l. ☒ Jiné (prosím uveďte) <i>SWISS FUND FOR NEEDY VICTIMS OF THE HILCHUS/STICA BERN</i>	

79. Uplatňoval jste Vy (nebo zesnulý) nárok na odškodnění otrocké nebo nucené práce u německé nadace "Připomínka, odpovědnost a budoucnost"? Ano ☒ Ne ☐

80. Pokud ano, uveďte partnerskou organizaci Německé nadace, u které jste Vy (nebo zesnulý) uplatňoval svůj nárok:

☐ Běloruská nadace "Porozumění a usmíření"	☐ Asociace pro materiální nároky Židů vůči Německu
☒ "Česko-německý fond budoucnosti"	☐ Německo-polská nadace "Německo-polské usmíření"
☐ Mezinárodní organizace pro migraci (IOM)	☐ Ruská nadace "Porozumění a Usmíření"
☐ Ukrajinská národní nadace "Porozumění a usmíření"	

Přiložte, prosím, kopii formuláře žádosti nebo doklad platby, pokud je k dispozici. 81. Číslo žádosti .....

82. Vyplnil jste Vy (nebo zesnulý) žádost o odškodnění za otrocké nebo nucené práce u rakouského Fondu smíření? Ano ☐ Ne ☒

Pokud ano, přiložte prosím kopii formuláře žádosti nebo doklad platby, pokud je k dispozici. 83. Číslo žádosti .....

PLATEBNÍ INFORMACE

84. Pokud bude Vaše žádost schválena organizací IOM, uveďte prosím jakým způsobem byste chtěl obdržet platbu. Uvědomte si, prosím, že odškodnění za zesnulého bude posláno jeho dědicům šeky na jejich vlastní jméno, a to na částky odpovídající rovným dílům celkové sumy.

☐ Hotově (distribuce přes **kanceláře IOM**) ☒ Šek ☐ Bankovní převod (pokud takto, uveďte níže bankovní informace)

Bankovní údaje a adresa

85. Banka	86. Jméno majitele účtu	87. Číslo bankovního účtu
88. Název ulice a číslo sídla banky		89. Město nebo obec
90. Okres či kraj/region	91. Stát	92. Poštovní směrovací číslo
93. Telefonní číslo banky	94. Směrový kód banky	

OTH 4

Jméno žadatele .....

OSOBNÍ PROHLÁŠENÍ

Tuto stránku musí vyplnit každý žadatel.

Uved'te, prosím, níže krátký popis toho, co se Vám nebo zesnulému, za kterého žádáte - stalo v období, kdy jste byl Vy (nebo zesnulý) nasazen na otročké práce:

Věznice

AUSCHWITZ 8. 8. 1943

RAVENSBRÜCK 3. 8. 1944

SWICITAU (CZOTAC)

FLOSSENBURG (GRANITZ) - 5. 5. 1945

Přišla jsem tam o celou rodinu!

Nevím, čím co dát.

Podpis žadatele

Číslo současně identifikačního dokladu
(např. pas, OP, atd.) (99)

Číslo průkazného
identifikačního dokladu (99)

OVĚŘENÍ PRAVOSTI

Dvojitě jsem odvěsnil podpis žadatele, pas nebo jiný platný doklad totožnosti. Pokud to bylo požadováno, ověřil jsem také vzájemně žadatele a zesnulého.

Razítko a podpis notáře, jiného úřadu/občanského lékaře

Podpis

Datum

Město

Jméno notáře/jiného úřadu/příměstského lékaře tiskem písmem

Příjmení

Adresa notářského/občanského lékaře

STM 5

Jméno žadatele: .....

SOUHLAS A PODPIS

Na vyznačeném místě se, prosím, podepište. Oficiální formulář žádosti IOM musíte podepsat v přítomnosti notáře nebo jiné osoby úředně oprávněné ověřit pravost podpisu a Vaši totožnost. V případě, že je Váš pohyb omezen, můžete formulář žádosti Mezinárodní organizace pro migraci -IOM podepsat před přítomným lékařem.

- a) Pokud jste Vy (nebo zesnulý) po roce 1945 obdržel odškodnění za nacistické bezprávi od některého **německého podniku**, uveďte, prosím, níže jméno podniku a obdrženu částku. Toto dříve přijaté odškodnění **nebude odečteno** z žádné platby, která Vám případně bude udělena od IOM prostřednictvím tohoto programu. Nicméně, tato zde poskytnutá informace **může pomoci IOM vyřadit Vaši žádost rychleji**.

Jméno ..... Obdržená
společnosti (95) ..... Měna (96) ..... částka (97).....

- b) Já (ani zesnulý) jsem nežádal ani neobdržel žádné platby v rámci tohoto programu za stejné nacistické bezprávi, za které uplatňuji nárok v tomto formuláři žádosti.
- c) Souhlasím, že v souvislosti se zpracováním a kontrolou této žádosti budou moje data a data o zesnulém uloženy v centrální databázi a bude provedena kontrola žádosti, které jsem případně vyplnil u jiných partnerských organizací.
- d) Udělují IOM právo prohlížet všechny další soubory týkající se mé věci za účelem potvrzení mé žádosti, například Německé vládní archívy, Archívy Mezinárodní pátrací služby Červeného kříže, atd.
- e) Potvrzuji, že jsem já (nebo zesnulý) byl perzekuován či jsem se stal terčem perzekuce, protože jsem (nebo zesnulý) byl Romem, svědkem Jehovovým, homosexuálem nebo fyzicky či duševně postiženým, nebo jsem za něj byl považován.
- f) Potvrzuji, že informace poskytnuté na doložení této žádosti jsou pravdivé a podané s mým nejlepším vědomím. Jsem si vědom, že nepravdivé informace by mohly vést k povinnosti navrácení jakékoli uskutečněné platby a dalším právním postupům.

Podpis žadatele .....

Druh současného identifikačního dokladu
(např. pas, OP, atd.) (98) .....

Číslo současného
identifikačního dokladu (99).....

OVĚŘENÍ PRAVOSTI

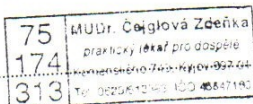
Ověřil jsem občanský průkaz žadatele, pas nebo jiný platný doklad totožnosti. Pokud to bylo požadováno, ověřil jsem také vztah žadatele k zesnulému.

Razítko a podpis notáře/jiného úřadu/ošetřujícího lékaře

Podpis .....

Datum .....

Město .....

Čejlová

Razítko

Jméno notáře/jiného úřadu/přítomného lékaře tiskacím písmem

ČEJLOVÁ

Jméno

ZDENKA

Příjmení

Adresa notáře/jiného úřadu/ošetřujícího lékaře *KOMENSKÉHO 740, 64000 697 PÍ*

Telefonní číslo notáře/jiného úřadu/ošetřujícího lékaře *06291613393*

SIG 6

Romský etnobyznys do vlastních kapes

Autor: Karel Vrána

Praha - Dobrý obchod. I tak může v ČR vypadat podpora národnostních a etnických menšin. V tomto svěbytném odvětví tečou nemalé peníze. Systém jejich rozdělování a kontrola toho, co se s nimi děje, selhává. Na etnobyznysu vydělávají „podnikatelé“ a někteří samozvaní cikánští bossové. Za kratší konec tahá daňový poplatník.

Olašští Romové postižení nacismem nedostali téměř nic. Odpovědnost za to nenesou jejich někdejší trýznitelé, ale firma, jejíž název obsahuje slovní spojení „1. romská“. O jaký příběh jde?

Před třemi lety předložilo Sdružení olašských Romů Romani Bacht prostřednictvím Mezinárodní organizace pro migraci (IOM) projekt humanitární pomoci pro Olachy narozené před 9. květnem 1945. Peníze se našly. Ve švýcarských bankách, kam si nacisté „ulili“ podíl kořisti. Projekt byl schválen a distribuce mohla začít. Jenže objevil se problém...

První splátka 20 tisíc dolarů z celkově plánovaných 160 tisíc doputovala v prosinci 2002 ze švýcarských bank na účet předsedy sdružení Edmunda Rafaela. Jelikož Rafael neměl pro rozdělení pomoci ani potřebné kapacity, ani administrativní zázemí, obrátil se na přerovskou společnost 1. romská zprostředkovatelská. Jejím šéfy jsou Aleš Baran a Milan Polhoš. Vydávání pomoci začalo. Ovšem za zvláštních okolností.

Peníze, které měly doputovat k potřebným, záhadně mizely. Audit Mezinárodní organizace pro migraci posléze odhalil smutnou skutečnost. Ze čtyřiaadvaceti údajných příjemců byli spokojeni dva. Dle všeho příbuzensky spojení s vedením firmy. Jedenáct nemohlo být dohledáno, protože se odstěhovali dávno před započátkem projektu a jejich nové adresy, uložené v dokumentaci firmy, mnohdy neexistovaly. Další dva údajně obdarovaní zemřeli dávno před tím, než distribuce pomoci začala. Jedenáct dalších prý obdrželo asi tisíc korun. Podnikatel Baran považuje otázky kolem rozdělování humanitární pomoci za směšné. Tvrdí, že jde pouze o drobné administrativní chyby. Jako důkaz vytahuje papírovou krabici plnou účtenek z Kauflandu. „Tady jsou potvrzení, že jsme nikoho neošidili,“ říká. Zpráva Mezinárodní organizace pro migraci je ale nekompromisní: „Chybí účtenky na jídlo za 12 tisíc dolarů. Řadu z nich vydala společnost HS Mark, patřící jednomu z Baranových „terénních pracovníků“, která existuje spíše virtuálně,“ zní jedna z výtek uvedená v auditu.

Švýcarská centrála dárcovské organizace odmítla po špatné zkušenosti uvolnit další peníze. Romové, kteří by měli dostat příslušnou částku, neobdrží, přinejmenším zatím, nic. Baran však vystupuje zcela sebevědomě. „Za účetní chyby může pan Rafael. Teď jsme oslovili Švýcary znovu a doufáme, že budeme distribuovat i zbývající část pomoci.“ Tedy nějakých 130 tisíc dolarů. Předseda sdružení Romani Bacht Rafael se odmítá k výsledku celé operace jakkoliv vyjádřit. „Je to pryč,“ říká suše.

Nejde o jedinou spornou aktivitu firmy podnikatelů Barana a Polhoše.

Začátkem března loňského roku byla v Ostravě s velkou slávou otevřena Romská zaměstnanecká agentura. „Prvních 500 Romů z celého Moravskoslezského kraje by se v letošním roce mělo zúčastnit rekvalifikačních kursů,“ informovala tehdy Česká tisková kancelář. Na projekt přispělo šesti milionů korun ministerstvo práce a sociálních věcí, dalších šest milionů přiteklo přes ministerstvo pro místní rozvoj z Evropské unie. Jak TÝDEN zjistil, do října loňského roku uspořádala agentura za oněch dvanáct miliónů korun dva kursy a vyškolila několik romských zedníků. Ve svém účetnictví vykazovala jako své zaměstnance uchazeče o rekvalifikaci, od nichž získala osobní data.

Za zřízením agentury stála již zmíněná přerovská společnost 1. romská zprostředkovatelská vedená podnikateli Baranem a Polhošem. Oba muži mají nebo měli dobré vztahy s některými politickými špičkami. Polhoš působil jako poradce někdejšího ministra dopravy Jaromíra Schlinga, po Schlingově odchodu přestal být poradcem, ale ve styku s úřady nadále využíval své již neexistující funkce. Tuto skutečnost potvrdila mluvčí ministerstva dopravy Ludmila Roubcová.

Baran má pro změnu dobré vztahy s ministrem práce a sociálních věcí a místopředsedou ČSSD Zdeňkem Škromachem. Sám se rád chlubí svými styky s vlivným politikem. Vloni v dražbě dokonce koupil Škromachův fotoportrét od Jadrana Šetlíka. „Dělám to všechno pro Romy. A když chci uspět, musím lézt politikům do pr...“ říká Baran ve své kanceláři v nevzhledné špinavé budově uvnitř areálu přerovského ČSAD.

O aktivity podnikatelů Barana a Polhoše a 1. romské zprostředkovatelské se začala zajímat policie, konkrétně Služba pro odhalování korupce. Sám Baran TÝDNU při návštěvě jeho přerovské kanceláře preventivně vyhrožoval soudem.

Jak na to?

¹⁶⁷ <http://archiv.natia.cz/archiv1/038.htm>.

Předchozí příběhy ukazují v extrémní formě odvrácenou tvář etnobyznysu. Samotným pojmem etnobyznys lze označit celou škálu aktivit, od skutečně prospěšných až po kriminální. Jde o práci s etnickou menšinou, o programy vytvořené speciálně pro její podporu. Pochopitelně za odměnu. V případě České republiky se tyto aktivity, logicky, týkají především Cikánů.

Poptávka po etnobyznysu vzniká ve většinové společnosti. V civilizovaných zemích existuje nepsané pravidlo, po neblahých historických zkušenostech je menšina jakýmsi špatným svědomím majoritní společnosti. Etnobyznys není pouze doménou Romů a romských organizací. Příkladem je již zmíněný podnikatel Baran, který je, podle romského slovníku, gádžo, i když jeho podnik má svou „romskou tvář“, ministerského exporadce Polhoše.

Peníze do etnobyznysu přitékají prostřednictvím vládních či nevládních programů, důležitou roli hrají nadnárodní instituce, Evropská unie, Rada Evropy a jejich orgány. ČR vydává každý rok na „romskou problematiku“ desítky milionů korun. Třicet milionů přichází přes Radu vlády pro záležitosti romské komunity, třicet až čtyřicet dává ministerstvo práce a sociální věci, své programy mají ministerstvo pro místní rozvoj nebo resort kultury. Další miliony přicházejí z Evropské unie v rámci programů PHARE pomocí Nadace pro rozvoj občanské společnosti. Štědrou rukou má též finančník George Soros, pokrytí krátkodobých projektů nabízejí další zahraniční neziskové organizace.

Největší šanci získat kus z tohoto tučného obnosu mají nevládní organizace. Jejich představitelé se naučili psát solidně vyhlížející projekty, mnohdy je ale nejsou schopni uskutečnit. A někdy jde o normální tunelování. „Odhaduji, že zhruba třicet procent záležitostí, na něž poskytneme dotaci, dopadne špatně, často zkrachují na nedostatku schopností,“ říká zmocněnec vlády pro lidská práva Jan Jařab. Bývalý terénní pracovník mezi labskoústeckými Romy, dnes ředitel terénních programů společnosti Člověk v tísni Jan Černý je skeptičtější. „Půjde o dobrou polovinu,“ uvádí. Většina vládních úředníků se shoduje v jednom. „Nemáme žádnou FBI, abychom předem dokázali odhadnout, kdo může být zločinec,“ říká Martin Žárský z ministerstva práce a sociálních věcí.

Nelidský tvaroh

Existují dvě základní východiska, jak s penězi pro Romy nakládat. První lze popsat slovy: Dejme prostředky jim, protože sami nejlépe vědí, jak s nimi naložit. Druhý je zcela opačný: Nezvýhodňujeme někoho jen proto, že má více melaninu v kůži, a jedneje s ním jako s každým jiným člověkem, který se dostal do problémů.

První teorie zažila v českých zemích největší rozkvět hned po pádu komunistického režimu. Mezi její největší zastánce patří Ivan Veselý ze sdružení Dženo. „Jako Romové, kteří tvoří určitou část společnosti, chceme svůj poměrný díl při rozdělování peněz a podílu na moci,“ prohlašuje. Jiní mají tvrdé výhrady. „Jak poznám, kdo je Rom a kdo není? Podle barvy kůže a antropologických znaků? To je přece rasistický způsob uvažování,“ ohrazuje se kulturolog a učitel antropologie na Západočeské univerzitě v Plzni Marek Jakoubek, který strávil několik let výzkumem ve slovenských romských osadách. Jakoubkovi se dokonce nelíbí termíny Romové a Ne-Romové. „Rom, i když to není úplně přesné, znamená člověk. Jsem-li potom, jako 'tvarohová držka', Ne-Rom, znamená to, že jsem ne-člověk?“

Přistoupíme-li přesto na výraz „Romové“, pak drtivá většina z těch, kteří dnes žijí v ČR, přišla ze Slovenska. Téměř všichni původní čeští Romové skončili v Hitlerových koncentračních táborech, mnozí z nich předtím trpěli v lágrech spravovaných českými dozorci. Romové ze Slovenska putovali do českých zemí po druhé světové válce v několika vlnách. Při osídlování pohraničí po roce 1945, o něco později za vlády komunistického režimu k tomu byli nuceni sociálně inženýrskými rozhodnutími shora. Další část se přistěhovala v době kolem vzniku samostatné České republiky 1. ledna 1993. Slovenští Romové si s sebou přinesli typický způsob života, který se, byť v pokřivené formě, dodnes uchoval ve zdejších chudinských romských ghettech.

Závěr, že tato romská kultura má své stinné stránky a že se některá její pravidla rozchází se zásadami většinové společnosti, považují mnozí za „politicky nekorektní“. Přitom se v tradiční romské kultuře nahlíží na ženu jako na nižší formu člověka a lidé se v ní, na rozdíl od euroamerické kultury, nerodí sobě rovni. Existuje dokonce kasta nečistých degeša, kterými správní žuže Roma pohrdají. Základní jednotkou společenství je fajta, širší rodový klan. Klany se mnohdy navzájem nenávidí. A nad těmito třenicemi existuje rivalita mezi většími skupinami, Romungry a Olachy. Obě o sobě navzájem tvrdí, že ti druzí jsou nečistí degeša, sňatky mezi nimi téměř neexistují.

Ve světle těchto faktů se hroutí představa jednotného romského národa jako speciální skupiny příjemců pomoci a finanční podpory. Výmluvná je v tomto ohledu statistika. Při posledním sčítání lidu se v České republice k romské národnosti přihlásilo 11 746 obyvatel (o 20 tisíc méně než v roce 1991), romský jazyk ovládá zhruba 40 tisíc. Odhady ale hovoří o dvou stech tisících osobách. Podle kulturologa Jakoubka není tento jev způsoben tím, že by se Romové báli přihlásit ke své národnosti. Jen se necítí být na prvním místě Romy, ale, s jistou nadsázkou řečeno, více Horváty, Červeňáky, Oláhy. Jiní chtějí být prostě Čechy nebo Slováky.

Vyvolení a jejich privilegia

Absence národního nebo etnického povědomí a tradiční rodový systém se výrazně promítají do etnobyznysu.

Často, i když ne ve sto procentech případů, zaměstnávají spolky a sdružení vedené Romy své rodinné příslušníky. Důvod je jednoduchý. Lidem z jiných fajta, klanů se přece nedá věřit. „Často je přijatelnější neutrální gádžo," říká Jakoubek.

Nenávist mezi jednotlivými fajta spojená s bojem o peníze občas vede k absurdním situacím. V dubnu předloňského roku poslal rokycanský romský předák Ondřej Giňa vládním představitelům dopis, v němž si stěžoval na tamní konkurenční občanské sdružení Vize rokycanských Romů: „Země Evropské unie významně podporují Českou republiku při řešení záležitostí Romů. Evropská komise poskytuje značné finanční prostředky do této oblasti. A opět je nutné se zeptat - jaká je realita? Několik desítek lidí se stalo 'Vyvolenými'. Ti mají výsady a privilegia za službu svým pánům. Mezi Romy jsou známi jako Kokosové (výraz pro odrodilce, navrch černý uvnitř bílý, pozn. red.) V Rokycanech si z problémů Romů chtějí udělat byznys na radnici a Vize rokycanských Romů (lidé z nepřátelské fajty, pozn. red.) jim v tom pomáhá." Dalším příkladem romské „sounáležitosti" může být podnikatel Tibor Potor. Ten zakoupil v Mladé Boleslavi dům s romskými obyvateli, které po čase z bytů nemilosrdně vyházeli.

Svébytnou kapitulu představují lidé označující se za romské předáky. Tvoří osamocenou skupinu bez podpory „zdola". Připouštějí to dokonce i někteří z nich. „Vy Češi, když si přečtete projev Klause, rozdělíte se na dva tábory. Levičáky a pravičáky. Romové nechtou. Navíc nemáme příliš přístup do médií. Takže toho o nás moc nevědí," hodnotí svou vlastní pozici předák Veselý. Jiný, radikálnější pohled nabízí kulturolog Jakoubek: „Poněkud to připomíná situaci ve Spojených státech ve druhé polovině 19. století. Americká vláda tehdy chtěla jednat s Indiány a její poptávka uměle vytvořila jakousi indiánskou reprezentaci, která neměla reálný vliv."

Hadí ocas

Za stav, v němž se tuzemský etnobyznys nachází, nesou svůj díl odpovědnosti evropští úředníci. V pravidelných zprávách kritizují Českou republiku za postoj k Romům. Jejich výtky lze shrnout do věty „česká rasistická společnost utlačuje Romy". V tomto tvrzení může být mnoho pravdy. Romové skutečně bývají diskriminováni v přístupu ke vzdělání či zaměstnání, skinheadské party je napadají kvůli barvě pleti.

Čeští úředníci se ale svým evropským kolegům snaží vyhovět bez ohledu na smysluplnost svého počínání. Pořádají se okázalé akce. Jednou z nich byl Mezinárodní kongres romské unie, který proběhl v Praze v červenci roku 2000. Jeho účastníci bydleli v konferenčním centru ve Štíříně, ubytování a stravování sjednal pořadatel, sdružení Dženo, s ministerstvem zahraničních věcí, jemuž objekt patří. Sdružení dluží dodnes centru 730 577 korun. Předminulý čtvrtek proběhlo první kolo soudu mezi Štířínem a Dženem. Podle ředitele Štířína Václava Hrubého nabídl Ivan Veselý z Džena smír s tím, že zaplatí polovinu dlužné částky. Veselý argumentuje, že mu Černínský palác, zastoupený Martinem Paloušem a tehdejší šéfem resortu Janem Kavanem, slíbil, že on, ani pořadatel a prezident Kongresu Emil Ščuka nebudou muset nic platit.

Další způsob, jak uspokojit partnery z Evropské unie, je utratit peníze z programů PHARE a řádně je, v „technickém" slova smyslu, vyúčtovat. Zda byly finance použity účelně, už bruselské byrokraty příliš nezajímá. „Kvůli tomu se konají různá školení pro školení, školení školitelů, nesmyslné semináře. Podmínkou nezřídka bývá, že se musí koupit počítače a sjednat lektori ze zemí unie, nebo alespoň jednou za rok v nich uspořádat konferenci. Což vyjde o hodně draž, než kdyby se konal třeba v Praze," říká Roman Křištof, někdejší výkonný místopředseda Meziresortní komise pro romské záležitosti.

Typickým příkladem bylo školení romských poradců při okresních úřadech uspořádané agenturou Agnes tři měsíce před zánikem okresů, tedy i poradcovských míst. Školení se zúčastnil mizivý počet poradců, patřičně placenými školiteli byli lidé z Nadace pro rozvoj občanské společnosti, která je „mateřskou společností" pořádající agentury Agnes. Vše ale bylo řádně doloženo a vyúčtováno, zúčastněné strany mohly být spokojeny. Konec tunelu

Patrně neexistuje jednoduchý návod, jak zlepšit situaci v českém etnobyznysu. Zdá se ale jisté, že stávající pravidla jsou zastaralá, vycházejí z romantickým pohledů na romskou a českou komunitu, z přežitých premis. Některá z těchto dříve obecně přijímaných východisek bude možná nutné přehodnotit. „Dvacet let jsme žili v domněnku, že Romové jsou stejní jako my. Jen na nižší úrovni, z níž je musíme vytáhnout. Ale oni jsou úplně jiní," říká Petr Víšek, expert na romskou problematiku a sociální politiku z ministerstva práce a sociálních věcí. Kulturolog Jakoubek jde ještě dále: „Multikulturní společnost je blbost. Některé piliře romství, třeba ten, že lidé se nerodí rovni, kolidují s naší ústavou. Multirasová společnost ale fungovat může." Jakoubkova slova potvrzuje projev evropské komisařky pro zaměstnanost a sociální věci Anny Diamantopoulousové pronesený na loňské konferenci Světové banky o Romech v Budapešti: „V situaci, kdy se základní lidská práva a určité historické tradice či zvyklosti nacházejí v konfliktu, je nutné, aby se tradice přizpůsobily, neboť to jsou principy ochrany lidských práv, které musí převládnout," vyzvala komisařka Romům.

Hledání jiných pravidel v etnobyznysu ale bude určitě vadit některým „etnobyznysmenům", pro něž je nynější stav výhodný. Pro řadu z nich stále platí: Čím hůře, tím (pro mě) lépe.

Veselé historky z českého etnobyznysu

Projevy zvláštního chování v etnobyznysu lze najít i u státních úředníků. Ladislava Bodyho, poradce ministra

práce a sociálních věcí, například policie podezírá z převzetí úplatku za zprostředkování dotace občanskému sdružení Vzdelanost - Most k budoucnosti ze Sokolova.

Sdružení dostalo od ministerstva v roce 1999 dotaci 80 tisíc korun. Jeho představitel Jiří Halberštát měl z této částky, podle své výpovědi, dát zhruba 30 tisíc korun Bodymu a Janovi Moro. Body se hájí tím, že nešlo o úplatek za zprostředkování dotace, nýbrž o půjčku. Peníze prý potřeboval na oslavu matčiných narozenin. Shodou okolností ten samý den potřeboval peníze i Moro, kterému náhodou někdo ukradl finance na nákup benzínu. Oba muži peníze vrátili. Ale až poté, co se o případ začali zajímat policisté. Body nadále na ministerstvu působí.

Kriminalisté prověřují i další ministerskou dotaci. Tu získalo chrudimské sdružení Asandos (S úsměvem). Její vedoucí Miroslav Horvát a Bohumil Miller nejsou schopni vysvětlit, kam se podělo téměř 200 tisíc z 900 tisíc korun určených na kulturní a sportovní vyžití romských dětí. Podle policistů použili muži peníze na nákup luxusního oblečení, obrazu, benzínu do svých aut a pohoštění.

Ke státní dotaci se lze dostat rozličnými způsoby. Zajímavou formu zvolili bratři Ferencové. Ti se rozhodli vybudovat v Karviné romské komunitní centrum. Jelikož jim chyběly peníze, při jednom z výjezdních zasedání vlády se prostřednictvím tehdejšího karvinského primátora Lubomíra Kuzníka z ČSSD obrátili na premiéra Miloše Zemana. Ferencové Zemana pohostili ve svém podniku, vládní úřad pro lidská práva dostal „zhora“ rozkaz uvolnit pro ně sedmimilionovou dotaci z fondů na podporu romských studentů. Šéf úřadu Jan Jařab ale odmítl příkaz splnit a oněch 7 milionů se nakonec našlo ve fondu státních rezerv. V červenci loňského roku bylo centrum otevřeno. Jeho ředitelem se stal někdejší primátor Kuzník, který dotaci vyloboval.

MF DNES - 20. července 2001

Tvrdík se omluvil obětem nacismu

Praha (ok) - Nečekaný obrat nastal včera v postoji ministerstva obrany v kauze odškodnění lidí, kteří se ukrývali před nacisty nebo byli nuceně nasazeni v pracovních táborech na území Slovenského státu či v Maďarsku.

"Všechny případy jsme přehodnotili, a rozhodli jsme se vyjít těmto lidem vstříc. Ty, kteří se skrývali před nacisty nebo vykonávali otrocké práce na území Slovenského státu a v Maďarsku, odškodníme. Rád bych se všem, jimž ministerstvo obrany odškodnění zamítlo, omluvil," řekl ministr obrany Jaroslav Tvrdík.

Ministerstvo obrany většině z asi osmdesátky postižených odmítalo až dosud přiznat status československého politického vězně podle zákona z roku 1946, na který jsou vázáni odškodnění podle jiných zákonů. Argumentovalo tím, že

zákon tyto lidi přímo nezmiňuje.

Ke změně postoje donutila ministerstvo obrany až expertiza Ústavu státu a práva, kterou mu vláda nařídila zadat. Z ní mimo jiné vyplývá, že se ministerští úředníci chovali při posuzování žádostí o odškodnění vůči těmto obětem nacismu přezíravě. "To bylo způsobeno jiným výkladem zákona, prostě jsme se na to dosud dívali trochu jinak než většina z postižených," hájí své podřízené šéf sekce personální a sociální politiky ministerstva obrany Vladimír Tetur.

Lidé, kterým nebyl přiznán status československého politického vězně podle zákona z roku 1946, si nyní mohou podat žádost o přezkoumání svého případu k Vojenskému úřadu pro veterány válek a odboje, který sídlí na náměstí Svobody 471, v Praze 6.

¹⁶⁸ MF Dnes, 20.7.2001 – z archivu VPORH

V souvislosti s účastí na povstání:

- padl – kdy, kde a za jakých okolností .....
- byl těžce raněn – kdy, kde a za jakých okolností, povaha zranění .....
- utrpěl těžkou poruchu na zdraví – kdy, kde, za jakých okolností, poruchy zdraví .....
- Uvedené skutečnosti prokázány příloženými doklady: .....

G – ČS. POLITICKÝ VĚZEŇ:

- Zatčen kdy: ..... kde .....
- kým .....
- vyšetřovací vazba – kde .....
- od ..... do ..... věznění – kde .....
- od ..... do ..... od ..... do .....
- Důvod zatčení: .....
- odsouzen – kdy ..... kde .....
- k jakému trestu .....
- důvod odsouzení .....
- ve vězení (KT) zemřel – byl popraven dne .....
- z vězení (KT) propuštěn – dne .....
- uprchnul dne ..... osvobozen dne .....
- kde ..... kým .....
- Byl vězněn po dobu kratší než tři měsíce (jen ..... dní)
- zemřel však následkem zranění dne ..... kde .....
- příčina smrti ..... byl popraven dne .....
- kde .....
- utrpěl újmu na zdraví nebo na těle vážnějšího rázu (povaha újmy, trvalé následky) .....
- V souvislosti s vězněním se stal nezvěstným dnem ..... prohlášen za mrtvého dne .....
- onemocněl kdy ..... kde .....
- Doba nutného léčení po propuštění-osvobození trvala od ..... do .....
- Uvedené skutečnosti prokázány příloženými doklady .....

H – ČS. DOBROVOLNÍK VE ŠPANĚLSKU

- Podal přihlášku do vojenských jednotek ve Španělsku .....
- Překročil čs. hranice dne ..... kde .....
- konal službu v jednotce ..... od ..... do .....
- V souvislosti se službou padl, byl raněn, stal se nezvěstným dnem .....
- kde ..... onemocněl a léčen od ..... do .....
- Byl internován v ..... do ..... propuštěn (kdy) ..... uprchl (kdy) .....
- a kde se zdržoval .....

¹⁶⁹ http://www.army.cz/images/id_6001_7000/6675/10.doc.